JULES VERNE

Cristofor Columb

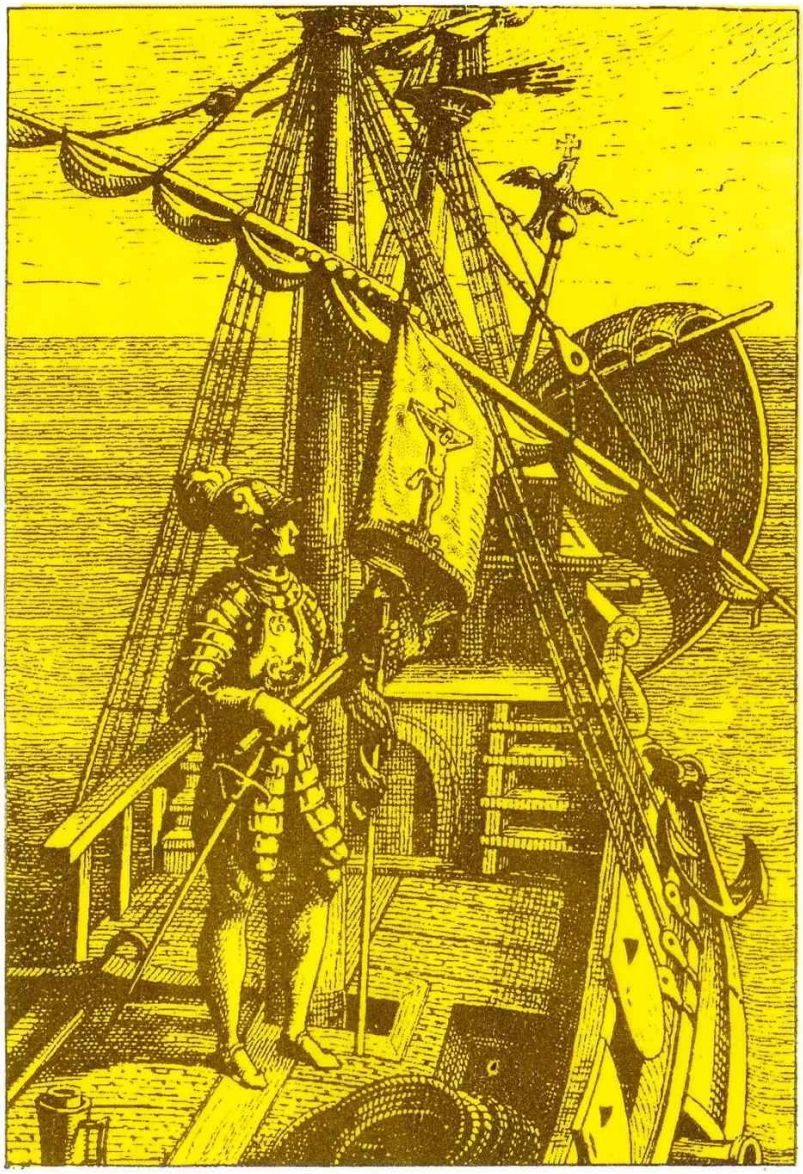

1492 - 1992

500 de ani de la descoperirea Americii

EDITURA NEMIRA

Descoperirea Americii

Cristofor Columb

(1436 - 1506)

de

JULES VERNE

DESENE DE BENETT
REPRODUCERI DUPĂ GRAVURI VECHI DE MATTHIS
HARTĂ DE DUBAIL

TRADUCERE, PREFAȚĂ ȘI NOTE DE ION HOBANA

EDITURA NEMIRA
BUCUREȘTI, 1992

Coperta de Valentin Nicolau

Toate drepturile asupra acestei versiuni
aparţin Editurii Nemira. Reproducerea parţială
sau integrală a textului fără aprobarea editurii
va fi sancţionată conform legii.

La realizarea acestei cărţi a fost folosită ediţia:
Découverte de l'Amérique

CRISTOPHE COLOMB
(1436-1506)
par
JULES VERNE
Petite Bibliothèque Blanche, 1882
Au fost reproduse gravurile originale.

ISBN 973-9144-16-0

PREFAȚĂ

Prezentînd în „Magasin d'éducation et de récréation", numărul 1, din 20 martie 1864, *Englezii la Polul Nord* (primul volum al romanului *Călătoriile și aventurile căpitanului Hatteras*), editorul Hetzel îi înștiința pe cititori: „Contractele încheiate cu domnul Jules Verne asigură colecției noastre o *Nouă călătorie în jurul lumii* și o *Istorie generală a călătoriilor și a descoperirilor geografice*, realizate potrivit unui plan cu totul nou, de învățatul scriitor". *Descoperirea Pămîntului*, prima parte a anunțatei *Istorii*, avea să apară abia în mai 1870, cuprinzînd și un capitol consacrat lui Cristofor Columb. Nu este însă textul a cărui traducere v-o ofer, grație Editurii Nemira, ca un omagiu adus ilustrului navigator, la împlinirea unei jumătăți de mileniu de cînd geniul, cutezanța și pătimirile sale au făcut ca pe hărțile globului să se ivească un nou continent. Dintr-o scrisoare adresată lui Hetzel în mai 1878, știm că „învățatul scriitor" lucra la o nouă versiune a *Descoperirii Pămîntului*, care a văzut lumina tiparului în luna octombrie a aceluiași an. Iar în 1882, capitolul VII al acestei noi versiuni va fi publicat în „Petite Bibliothèque Blanche", sub dublul titlu *Descoperirea Americii – Cristofor Columb*, ceea ce mă face să cred că s-a urmărit o discretă celebrare a evenimentului, chiar dacă trei sute nouăzeci de ani nu este o cifră foarte rotundă. Volumul – „totalement introuvable", mă asigură prietenii de la „Centre de documentation Jules Verne" din Amiens – mi-a fost dăruit, cu mai bine de un deceniu în urmă, de Jacques van Herp, căruia îi aduc aici preacuvenitele mulțumiri.

Figura lui Columb a exercitat o statornică fascinație asupra lui Jules Verne. E adevărat că marele călător ar fi putut sluji drept model celor mai prestigioși eroi ai „Călătoriilor extraordinare". Nu are de ce să ne mire, deci, faptul că numele, împlinirile și himerele lui sînt evocate în opera verniană, uneori sub semnul ipotezei care schițează o virtuală realitate paralelă. În *Copiii căpitanului Grant* (1867), simpaticul Paganel observă că „Dacă Dias, în 1486, cu șase ani înaintea primei călătorii a lui Cristofor Columb, ar fi trecut de Capul Bunei Speranțe, descoperirea Americii ar fi putut întîrzia cu o perioadă nedefinită. Într-adevăr, drumul Capului era cel mai scurt pentru a ajunge în Indiile Orientale. Or, navigînd spre vest, nu căuta oare marele marinar genovez tocmai să scurteze călătoriile spre Țara Mirodeniilor? Deci, dacă Dias ar fi trecut de Cap, expediția lui Columb n-ar mai fi avut sens și, probabil, el n-ar mai fi întreprins-o." În treacăt fie zis, așa cum se arată în textul de față, Dias *a trecut de Cap*, ce-i drept fără să ajungă în Indii. Dar, la distanță de numai o pagină, se susține că „abia în 1497, deci după cinci ani de la descoperirea Americii, vîrful austral al Africii a fost depășit de Vasco da Gama"! Și autorul continuă, reluînd, cu alt protagonist, ipoteza amintită: „Se poate deci afirma că dacă acesta din urmă l-ar fi precedat pe Columb, descoperirea noului continent ar fi întîrziat, probabil, cu mai multe secole."

O altă ipoteză, decurgînd din ceea ce s-ar putea numi eroarea fundamentală a marelui navigator: „Crezîndu-se pe coastele Asiei, Columb considera în mod logic Cuba ca făcînd parte din continent. El nu se mai gîndi, deci, să-i dea ocol, luînd hotărîrea de a reveni spre est. Or, dacă nu s-ar fi înșelat, dacă ar fi continuat să urmeze direcția inițială, rezultatele expediției sale ar fi fost cu totul altele. Într-adevăr, sau ar fi ajuns în Florida, la extremitatea Americii de Nord, sau ar fi mers drept spre Mexic. În acest ultim caz, pe cine ar fi întîlnit, în locul unor băștinași ignoranți și sălbatici? Pe locuitorii marelui imperiu al aztecilor, ai acestui regat pe jumătate civilizat al lui Moctezuma. Ar fi găsit acolo orașe, armate, imense bogății și rolul său ar fi devenit, fără îndoială, cel al lui Hernán Cortés." Columb conchistador! O ipostază neașteptată, chiar dacă, uneori, comportamentul guvernatorului noilor posesiuni spaniole lasă să se întrevadă escalada regretabilelor excese de mai tîrziu.

Convingerea nestrămutată a Amiralului că periplul său nu poate avea ca terminus decît Asia constituie un centru de interes narativ al acestei biografii romanțate. Configurația geografică a pămînturilor descoperite, vegetația, bogățiile solului și ale subsolului, înfățișarea și obiceiurile băștinașilor sînt tot atîtea argumente în favoarea unei false identificări. Și cum, în „Călătoriile extraordinare", documentul este utilizat ca suport și stimul al ficțiunii, naufragiații din *Căpitan la cincisprezece ani* – roman apărut în 1878, cînd Jules Verne definitiva noua versiune a *Descoperirii Pămîntului* – își închipuie că au ajuns în America de Sud, aflîndu-se, de fapt, în Africa.

În sfîrșit, scriitorul ne atrage nu o dată atenția că eroul său este motivat și de alte considerente decît cele privind realizarea unei comunicații mai lesnicioase între Europa și Asia. Exploratorul vizionar rămîne ancorat în mirajele timpului. Descoperirea nisipurilor aurifere pe insula Española îi întărește convingerea că a ajuns în vestitul Ofir din Biblie. Jamaica i se pare a fi Chersonesul de Aur al geografilor antici. Iar frumusețea și belșugul pămîntului care avea să fie numit Venezuela îl determină să considere și să încerce să demonstreze că „acolo a fost odinioară leagănul neamului omenesc, paradisul terestru în care Adam și Eva au locuit vreme atît de îndelungată". Această utopie columbiană va fi evocată în *Superbul Orinoco*, roman vernian din 1898: „Orinoco izvorăște din Paradisul terestru, așa se spune în relatările lui Cristofor Columb. Cînd Jean a amintit prima oară opinia marelui navigator genovez în fața sergentului Martial, acesta s-a mulțumit să răspundă: "Vom vedea!" Și poate că era îndreptățit să pună la îndoială aserțiunea ilustrului descoperitor al Americii."

Rezerva exprimată în rîndurile de mai sus nu înseamnă că scriitorul s-ar fi detașat de personaj, ale cărui excese interpretative le privește cu înțelegere. În definitiv, pentru a-și urmări cu atîta nobilă obstinație himera, în pofida adversității oamenilor și a naturii, Columb trebuia să posede nu numai clarviziunea geniului, ci și rătăcirile lui... În același spirit tolerant sînt consemnate și născocirile „datorate imaginației romancierilor epocii", pentru că, spune Jules Verne, „nimic din ceea ce îl privește pe navigatorul genovez nu trebuie omis, și un strop de legendă se potrivește cu impunătoarea figură a lui Cristofor Columb".

Cîteva cuvinte despre această versiune a celui de-al şaptelea capitol din *Descoperirea Pămîntului* (ediţia 1878). Posesorii primului volum al *Istoriei marilor descoperiri* (Editura Ştiinţifică, 1963) vor constata existenţa unor deosebiri notabile între cele două texte. Unele ţin de momentul apariţiei *Istoriei*, cînd intervenţia în scrisul celor vii şi celor morţi era o practică destul de răspîndită. A dispărut, deci, o bună parte din referirile la religiozitatea lui Columb şi a echipajelor sale, cititorul fiind astfel văduvit de înţelegerea unui important mobil al aventurii transoceanice. Pentru că Amiralul şi „sponsorii" săi, suveranii catolici Fernando şi Isabel urmăreau să obţină nu numai aurul şi mirodeniile Indiilor, ci şi convertirea indienilor. Din păcate, acest zel creştinesc a devenit, curînd, pretextul scrierii uneia dintre cele mai întunecate pagini din istoria omenirii...

Cum să ne explicăm însă omisiunile şi adăugirile uşor de depistat la o alăturare a textelor, unele neavînd nimic de-a face cu cenzura (şi autocenzura!) la care m-am referit? Pe dosul paginii de titlu a *Istoriei* se precizează: „Ediţie completată şi adnotată de redacţia română". Dar raţiunile eliminării unor pasaje, fraze şi propoziţiuni, ca şi ale interpolării altora, sînt cu desăvîrşire obscure. Traducerea pe care sper că o veţi citi are cel puţin meritul de a fi întru totul fidelă originalului.

Vă veţi întreba, poate, în ce măsură rezistă lucrarea de faţă unei confruntări cu ceea ce se ştie astăzi despre Columb şi despre călătoriile sale. E adevărat că, vrînd să-şi asigure o solidă bază documentară, Jules Verne a recurs la serviciile unui reputat specialist, după cum recunoaşte el însuşi în „Avertismentul" la ediţia din 1878 a *Descoperirii Pămîntului*: „Pentru a da acestei opere, necesarmente extinsă datorită ultimelor descoperiri ale călătorilor moderni, toate garanţiile pe care trebuie să le prezinte, am chemat în sprijinul meu un om pe care-l consider pe bună dreptate ca fiind unul dintre cei mai competenţi geografi ai timpului nostru: *domnul Gabriel Marcel*, ataşat la Biblioteca Naţională. Graţie faptului că domnia sa cunoaşte cîteva limbi străine care-mi sînt necunoscute (repetiţia îi aparţine autorului – I.H.), am putut merge drept la surse, nerecurgînd decît la documente absolut originale." Precauţia nu a prevenit cu desăvîrşire erorile şi inadvertenţele, unele datorîndu-se chiar surselor consultate, altele documentelor infirmate de cercetări ulterioare. În *Note* am semnalat doar ceea ce mi s-a părut a fi

indispensabil, în primul rînd adevărul în legătură cu data naşterii marelui navigator.

Sînt convins însă că nu veţi căuta în această carte informaţii şi aprecieri întru totul valabile, după o sută zece ani de la apariţia ei. Asemeni celorlalte „Călătorii extraordinare", în a căror suită merită să fie înscrisă, *Cristofor Columb* şi-a pierdut în mare parte utilitatea didactică voită de autor şi de editor, devenind o operă de (cvasi) ficţiune. Figura eroitragică a descoperitorului Americii îşi află astfel locul în galeria unor personaje imaginare de talia lui Hatteras, Lidenbrock, Nemo, Robur.

Ar mai fi de spus că, în acest an jubiliar, editarea cărţii lui Jules Verne dobîndeşte şi semnificaţia asocierii, peste timp, a doi dintre cei mai pasionaţi călători în Necunoscut pe care i-a zămislit specia umană. Prin faptele şi visele lor, ei au deschis orizonturi nebănuite gîndirii şi aspiraţiilor multor generaţii. Iată de ce, parafrazînd finalul vibrantului elogiu adus de scriitor omului de acţiune, putem afirma cu deplină îndreptăţire: *numele şi gloria lor fiinţează pretutindeni.*

Ion Hobana

Cristofor Columb

- 1436 - 1506 -

I

Descoperirea Madeirei, a insulelor Capului Verde, a Azorelor, a Guineei şi a Congoului. – Bartolomeu Dias. – Caboto şi Labradorul. – Aspiraţiile geografice şi comerciale în Evul mediu. – Eroarea general admisă în legătură cu distanţa care despărţea Europa de Asia. – Naşterea lui Cristofor Columb. – Primele sale călătorii. – Proiectele sale respinse. – Timpul petrecut de el în mănăstirea franciscanilor. – Este primit, în fine, de Fernando şi Isabel. – Înţelegerea din 17 aprilie 1492. – Fraţii Pinzón. – Trei caravele armate în portul Palos. – Plecarea din 3 august 1492.

1492 este un an celebru în analele geografice. Este memorabila dată a descoperirii Americii. Geniul unui om avea să întregească globul terestru, îndreptăţind acest vers al lui Gagliuffi:

„Unus erat mundus; duo sint, ait iste: fuere."[1]

Lumea veche trebuia, deci, să ia asupra ei îndatorirea educării morale şi politice a celei noi. Era ea la înălţimea acestei obligaţii, avînd în vedere ideile încă mărginite, pornirile ei pe jumătate barbare, conflictele ei religioase? Faptele vor răspunde de la sine.

---

1) "Una era lumea; două sînt, spune acesta: au fost."

Ce se petrecuse între anul 1405, la sfîrşitul căruia Jean de Béthencourt încheia colonizarea Canarelor, şi anul 1492? O vom relata în cîteva rînduri.

O remarcabilă mişcare ştiinţifică, datorată arabilor, care aveau să fie curînd izgoniţi din Spania, se produsese în întreaga peninsulă. În toate porturile, dar mai ales în cele portugheze, se vorbea despre Africa şi despre ţările de dincolo de mări, atît de bogate şi de extraordinare. „Mii de povestiri, spune Michelet, aţîţau curiozitatea, bravura şi lăcomia; toţi voiau să vadă acele ţinuturi misterioase unde natura născuse nenumăraţi monştri şi semănase aurul la suprafaţa solului". Un tînăr prinţ, infantele dom Henric, duce de Viseu, al treilea fiu al lui João I, care se consacrase studiului astronomiei şi al geografiei, a exercitat o puternică influenţă asupra contemporanilor săi; lui îi datorează Portugalia dezvoltarea imperiului său colonial şi expediţiile repetate ale căror relatări entuziaste şi rezultate grandioase aveau să înflăcăreze imaginaţia lui Cristofor Columb.

Stabilindu-se la extremitatea sudică a provinciei Algarve, la Sagres, de unde privirile lui cuprindeau imensitatea oceanului şi păreau să caute acolo pămînturi noi, dom Henric construi un observator, înfiinţă un colegiu maritim în care savanţii trasau hărţi mai corecte şi îi învăţau pe discipoli cum să folosească busola, se înconjură de oameni de ştiinţă şi strînse informaţii preţioase privind posibilitatea de a ocoli Africa şi a ajunge în Indii. Fără să fi luat parte la vreo expediţie maritimă, încurajările lui, protecţia acordată marinarilor, i-au adus lui dom Henric supranumele *Navigatorul*, sub care e cunoscut în istorie.

Capul Non, această limită fatală a navigatorilor antici, fusese depăşit în 1418, cînd doi gentilomi de la curtea lui Henric, João Gonçalves Zarco şi Tristão Váz Teixeira, se văzuseră duşi de furtună în larg şi aruncaţi pe o insuliţă căreia îi dădură numele de Porto Santo[2]. La cîtva timp după aceea, navigînd spre un punct negru care rămînea nemişcat la orizont, ei ajunseră la o insulă vastă, acoperită de păduri magnifice. Era Madeira.

---

2) Numele fusese dat mai demult, de navigatorii italieni.

În 1433, capul Bojador, care-i oprise atîta vreme pe exploratori, fu depăşit de portughezii Gil Eanes şi Gonçalves Baldaia; ei navigară pînă la peste patruzeci de leghe dincolo de el.

Încurajaţi de acest exemplu, Antão Gonçalves şi Nuno Tristão înaintară, în 1441, pînă la capul Branco, situat la al douăzeci şi unulea grad, „ispravă, spune Faria y Souza, care în opinia generală nu e deloc mai prejos de cele mai glorioase munci ale lui Hercule" şi aduseră la Lisabona o anumită cantitate de pulbere de aur, provenind din Rio de Ouro. Într-o a doua călătorie, Tristão exploră cîteva dintre insulele Capului Verde şi ajunse pînă la Sierra Leone. În cursul acestei expediţii, el cumpărase de la traficanţii mauri, pe coasta Guineei, zece negri pe care-i aduse la Lisabona şi pe care-i vîndu foarte scump, căci treziseră o mare curiozitate. Aşa s-a născut comerţul cu negri, care, timp de patru veacuri, avea să-i răpească Africii atîtea milioane de locuitori, devenind ruşinea omenirii.

În 1441[3], Cà da Mosto depăşi Capul Verde şi exploră o parte a coastei inferioare. Pe la 1446, portughezii, înaintînd în ocean mai departe decît predecesorii lor, cercetară arhipelagul Azorelor. De atunci înainte, teama fu alungată. Se trecuse peste acea linie redutabilă unde se credea că aerul arde ca focul, expediţiile se succedau fără întrerupere şi fiecare se întorcea după ce sporise numărul ţinuturilor descoperite. Se părea că ţărmul Africii n-avea să se sfîrşească niciodată. Cu cît se înainta spre sud, cu atît acest cap atît de căutat, această extremitate a continentului care trebuia depăşită pentru a se ajunge în marea Indiilor părea să se îndepărteze!

De un timp, regele João al II-lea adăugase titlurilor sale pe acela de senior al Guineei. Odată cu Congoul, navigatorii descoperiseră un nou cer şi stele necunoscute, cînd Diogo Cão, în trei călătorii succesive, duse cunoaşterea Africii mai departe decît o făcuseră predecesorii săi şi aproape că-i răpi lui Dias cinstea de a ajunge primul la vîrful austral al continentului. Punctul extrem pe care-l atinse se află la 21° 50' latitudine sudică. Este capul Cross, unde el ridică, potrivit obiceiului, un *padrao* sau *padron*, adică o coloană comemorativă, regăsită mai tîrziu. La întoarcere, îl vizită pe regele Congoului

3) De fapt, în 1456.

în capitala lui şi aduse la Lisabona un sol numit Cacuta, cu o numeroasă suită de africani, veniţi să fie botezaţi şi să înveţe dogmele credinţei pe care urmau s-o propovăduiască în ţara lor.

La scurt timp după întoarcerea lui Diogo Cão, în luna august 1487, trei caravele părăsiră fluviul Tago, sub înalta comandă a unui cavaler al casei regelui, Bartholomeu Dias, veteran al mărilor Guineei. Sub ordinele sale se aflau un marinar experimentat, João Infante şi propriul său frate, Pedro Dias, comandantul celei mai mici dintre cele trei nave, care era încărcată cu provizii.

Nu cunoaştem amănunte despre prima parte a acestei memorabile expediţii. Ştim doar, după João de Barros, la care trebuie să recurgem mereu pentru tot ceea ce priveşte expediţiile portugheze, că, dincolo de Congo, a urmat linia ţărmului pînă la paralela 29 şi a ancorat într-un golf numit de el *Angra das Voltas*, din pricina manevrelor necesare pentru a-l atinge şi unde a lăsat cea mai mică navă, sub paza a nouă mateloţi. După ce a fost reţinut de vremea rea cinci zile în acest adăpost, Dias a ieşit în larg şi a luat-o spre sud; dar furtuna l-a scuturat timp de treisprezece zile.

Cu cît cobora spre sud, cu atît temperatura scădea şi devenea relativ aspră. În sfîrşit, furia elementelor potolindu-se, Dias porni spre est, unde spera să dea de uscat. Dar, după cîteva zile, aflîndu-se la 42° 54' latitudine sud, coti spre nord şi ancoră în golful *dos Vaqueiros*, numit astfel din pricina cirezilor de vite cornute şi a văcarilor care, de pe plajă, fugiră în interiorul ţinutului la vederea celor două caravele. În momentul acela, Dias se afla la patruzeci de leghe est de Capul Bunei Speranţe, de care trecuse fără să-l zărească. Expediţia făcu provizii de apă, intră în golful *San Braz* (astăzi Mossel) şi urcă de-a lungul coastei pînă la golful *Algoa* şi pînă la insula *da Cruz*, unde fu ridicat un *padrao*. Dar acolo, echipajele, istovite de primejdiile prin care trecuseră, lipsite de vlagă datorită alimentelor puţine şi de proastă calitate, declarară că nu vor să meargă mai departe. „De altfel, spuneau marinarii, devreme ce ţărmul urcă acum spre est, e cazul să cercetăm capul pe care l-am depăşit fără să ne dăm seama."

Dias întruni consiliul şi îl convinse să mai navigheze spre nord-est două sau trei zile. Graţie tăriei sale morale, el putu să ajungă, la douăzeci şi cinci de leghe de *da Cruz*, la un rîu căruia îi dădu numele secundului său, *Rio*

Cristofor Columb

Infante. Dar, echipajele refuzînd să mai înainteze, fu nevoit să reia drumul Europei.

„Cînd se despărți de stîlpul pe care-l ridicase acolo, spune Barros, o făcu cu o asemenea amărăciune, cu o asemenea durere, încît s-ar fi zis că părăsea un fiu exilat pentru totdeauna, mai ales cînd se gîndea prin cîte primejdii trecuseră, el și oamenii lui, din ce regiune îndepărtată veniseră, numai pentru a planta această bornă, de vreme ce Dumnezeu nu le îngăduise să înfăptuiască lucrul cel mai de seamă."

În sfîrșit, descoperiră marele cap, „ascuns atîtea sute de ani și pe care navigatorul, împreună cu însoțitorii lui, îl numi Capul Furtunilor (Cabo Tormentoso), în amintirea primejdiilor și a furtunilor pe care trebuiseră să le înfrunte înainte de a-l depăși".

Cu acea intuiție care este apanajul oamenilor de geniu, João al II-lea înlocui acest nume cu cel de Capul Bunei Speranțe. El considera că drumul Indiilor fusese deschis și că vastele lui proiecte de extindere a comerțului și a influenței patriei sale aveau să se poată realiza.

La 24 august 1488, Dias reintra în Angra das Voltas. Șase dintre cei nouă oameni pe care-i lăsase acolo muriseră; un al șaptelea se stinse de fericire, revăzîndu-și compatrioții. Întoarcerea se săvîrși fără incidente demne de atenție. După o escală pe coasta Beninului, unde făcură negoț, și o alta la La Mina, unde primiră de la guvernator banii proveniți din comerțul coloniei, expediția ajunse în Portugalia în decembrie 1488.

Uimitor lucru! Dias nu numai că nu primi nici o recompensă pentru această îndrăzneață călătorie încununată de succes, dar se pare că a fost dizgrațiat[4], căci vreo zece ani nu s-a mai recurs la serviciile lui. Mai mult încă, expediția avînd ca scop depășirea capului descoperit de el l-a avut drept comandant pe Vasco da Gama, Dias însoțindu-l doar, sub ordinele lui, pînă la La Mina. El ascultă relatarea minunatei campanii a norocosului său emul în India și putu să aprecieze imensa influență pe care un astfel de eveniment avea s-o exercite asupra destinelor patriei sale.

---

4) Alte surse afirmă că a fost primit „cu mari onoruri"...

Dias făcea parte dintre membrii expediției lui Cabral, care a descoperit Brazilia; dar n-a avut nici măcar bucuria de a contempla țărmurile spre care deschisese drumul. Flota abia părăsise pămîntul Americii cînd se dezlănțui o teribilă furtună. Patru corăbii se scufundară și, printre ele, cea comandată de Dias. Făcînd aluzie la acest sfîrșit tragic, Camões pune în gura lui Adamastor, duhul Capului Furtunilor, această sumbră prezicere: „Prima flotă care va trece pe lîngă stîncile acestea îmi va sluji pentru a da o cumplită pildă, și răzbunarea mea se va abate asupra aceluia care, întîiul, a venit să mă înfrunte în sălașul meu".

Fapt este că abia în 1497, după cinci ani de la descoperirea Americii, vîrful austral al Africii a fost depășit de Vasco da Gama. Se poate deci afirma că dacă acesta din urmă l-ar fi precedat pe Columb, descoperirea noului continent ar fi fost probabil întîrziată cu mai multe secole.

Într-adevăr, navigatorii acelui timp erau foarte temători; ei nu îndrăzneau să pornească în largul oceanului; prea puțin dornici să înfrunte mări necunoscute, urmau precauți coasta africană fără să se dezlipească de ea. Dacă, deci, Capul Furtunilor ar fi fost depășit, marinarii ar fi deprins obișnuința de a naviga spre Indii pe acest drum și nimănui nu i-ar fi dat prin gînd să ajungă în „Țara Mirodeniilor", adică în Asia, aventurîndu-se în Atlantic. Cui i-ar fi venit ideea de a căuta Orientul pornind spre Occident?

Or, tocmai și din astfel de motive, această idee era la ordinea zilei. „Principalul obiectiv al expedițiilor maritime ale portughezilor în secolul al cincisprezecelea, spune Cooley, îl constituia căutarea unui drum spre Indii, pe ocean." Nici oamenii cei mai învățați nu îndrăzneau să presupună existența unui nou continent, din necesități de echilibru și de pondere ale globului terestru. Vom spune chiar mai mult. Cîteva zone ale acestui continent american fuseseră în mod efectiv descoperite. În 1487, un navigator italian, Sebastiano Caboto, ar fi ajuns pe coasta Labradorului[5]. Normanzii scandinavi debarcaseră în mod cert pe aceste țărmuri neștiute. Coloniștii din Groenlanda exploraseră ținutul Vinlandei. Dar date fiind concepțiile dominante ale epocii și improbabilitatea existenței unei lumi noi, această Groenlandă, această

5) Sebastiano l-a însoțit, se pare, pe tatăl său, Giovanni, care, în 1497, a atins nu coasta Labradorului, ci pe aceea a unei mici insule.

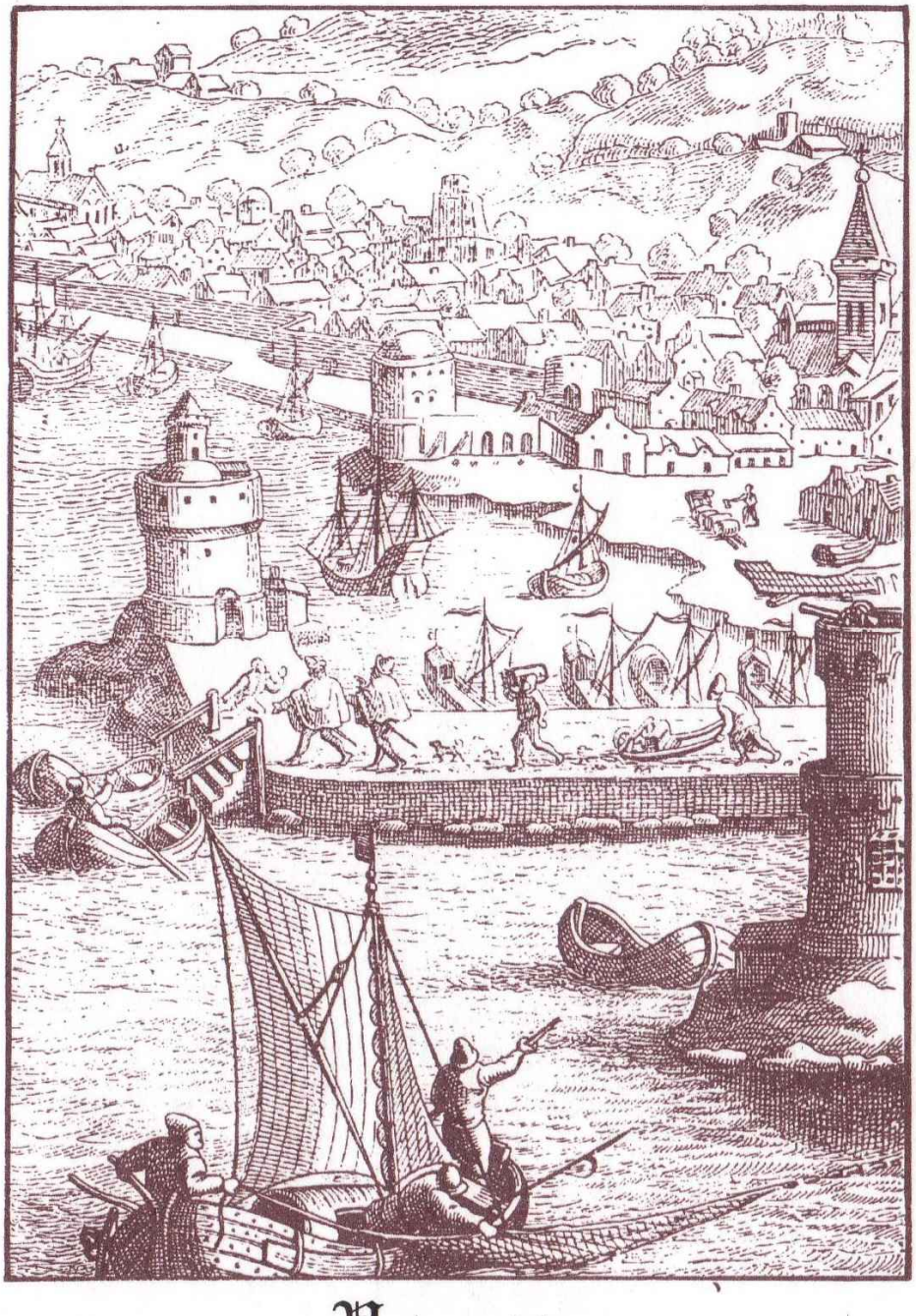

Port spaniol

Vinlandă, acest Labrador erau considerate doar drept prelungiri ale pămînturilor europene.

Navigatorii din secolul al cincisprezecelea nu căutau deci decît să stabilească legături mai facile cu ţărmurile Asiei. Într- adevăr, drumul Indiilor, al Chinei şi al Japoniei, ţări cunoscute datorită minunatelor relatări ale lui Marco Polo, acest drum care traversa Asia Mică, Persia, Mongolia, era lung şi primejdios. De altfel, aceste „căi terestre" nu pot deveni vreodată favorabile comerţului; transporturile sînt prea anevoioase şi prea costisitoare. Trebuia găsită o comunicaţie mai practică. Aşa că toate popoarele de pe litoralul european, din Anglia pînă în Spania, toate populaţiile riverane ale Mediteranei, văzînd cum se deschid marile căi ale Atlanticului în faţa corăbiilor lor, trebuiau să se întrebe şi chiar se întrebau dacă aceste căi nu duceau pînă la ţărmurile Asiei.

Sfericitatea Pămîntului fiind demonstrată, acest raţionament era întemeiat. Mergînd mereu spre vest, trebuia negreşit să se ajungă în est. Cît despre drumul peste ocean, el nu putea fi decît liber. Într-adevăr, cine ar fi bănuit existenţa acestui obstacol lung de trei mii două sute cincizeci de leghe, aşezat între Europa şi Asia şi care a fost numit America?

Trebuie să remarcăm, de altfel, că învăţaţii Evului mediu nu credeau că ţărmurile Asiei ar fi situate la mai mult de două mii de leghe de ţărmurile Europei. Aristotel îşi imagina globul terestru mai mic decît este în realitate. „Ce distanţă poate fi între coastele Spaniei şi cele ale Indiei? spunea Seneca. Un drum de foarte puţine zile, dacă vîntul e prielnic corăbiei." Aceasta era şi opinia lui Strabon. Drumul între Europa şi Asia trebuia să fie scurt. Mai mult, escalele posibile, cum ar fi Azorele şi Canarele, a căror prezenţă între Europa şi Asia era admisă în secolul al cincisprezecelea, ar fi înlesnit comunicaţiile transoceanice.

Se poate deci afirma că această eroare privind distanţa, acreditată în mod atît de general, a avut rolul favorabil de a-i încuraja pe navigatorii acelei epoci să încerce traversarea Atlanticului. Dacă ar fi cunoscut adevărata distanţă care desparte Europa de Asia, adică cinci mii de leghe, ei nu s-ar fi aventurat pe mările din vest.

Trebuie spus că anumite fapte dădeau, sau mai curînd păreau să dea dreptate adepţilor lui Aristotel şi Strabon, care credeau în vecinătatea ţărmu-

rilor orientale. Astfel, un pilot al regelui Portugaliei, navigînd la patru sute cincizeci de leghe în larg de capul São Vicente, aflat la extremitatea provinciei Algarve, a găsit o bucată de lemn împodobită cu sculpturi vechi, care nu putea proveni decît de pe un continent apropiat. Lîngă Madeira, pescarii dăduseră peste o grindă sculptată şi lungi tulpini de bambus care, prin forma lor, le aminteau pe cele din peninsula indiană. Pe deasupra, locuitorii Azorelor găseau deseori pe plajele lor pini gigantici de o esenţă necunoscută şi se pomeniră într-o zi cu două trupuri omeneşti, „cadavre cu faţa lată, spune cronicarul Herrera, care nu semănau cu cele ale creştinilor".

Aceste diferite fapte ațîțau imaginația oamenilor. Şi cum, în secolul al cincisprezecelea, nu era cunoscută existența Gulfstreamului, care, apropiindu-se de coastele europene, le aduce epave americane, era întemeiată pornirea de a le atribui acestora o origine pur asiatică. Deci, Asia nu se afla departe de Europa şi comunicațiile între aceste două extreme ale vechiului continent trebuiau să fie lesnicioase.

Astfel, nici un geograf nu se gîndea că ar putea exista o lume nouă; e un lucru care trebuie stabilit în mod categoric. Nu se punea nici măcar problema extinderii cunoştinţelor geografice, odată cu căutarea drumului spre vest. Nu: negustorii au fost aceia care s-au aşezat în fruntea acestei mişcări şi au preconizat traversarea Atlanticului. Ei nu se gîndeau decît la trafic şi la cum să o facă pe drumul cel mai scurt.

Trebuie adăugat că busola, inventată, potrivit opiniei celei mai răspîndite, pe la 1302, de un anume Flavio Gioja d'Amalfi[6], îngăduia navelor să se îndepărteze de coaste şi să se orienteze fără să vadă uscatul. Mai mult, Martin Behaim şi doi medici ai lui Henric de Portugalia găsiseră mijlocul de a se călăuzi după înălțimea soarelui şi de a adapta astrolabul la nevoile navigației.

Odată cu aceste înlesniri, problema comercială a drumului spre vest era discutată zilnic în Spania, în Portugalia, în Italia, țări în care ştiința este alcătuită pe trei sferturi din fantezie. Se discuta şi se scria. Negustorii, surescitați, îi hărțuiau pe savanți. Prindea formă un grup de fapte, de sisteme, de doctrine. Venise timpul ca o singură inteligență să le cuprindă în sine şi

---

6) Italianul a perfecționat busola, inventată de chinezi cu 2000 de ani î.e.n., fixînd acul magnetic pe un ax vertical.

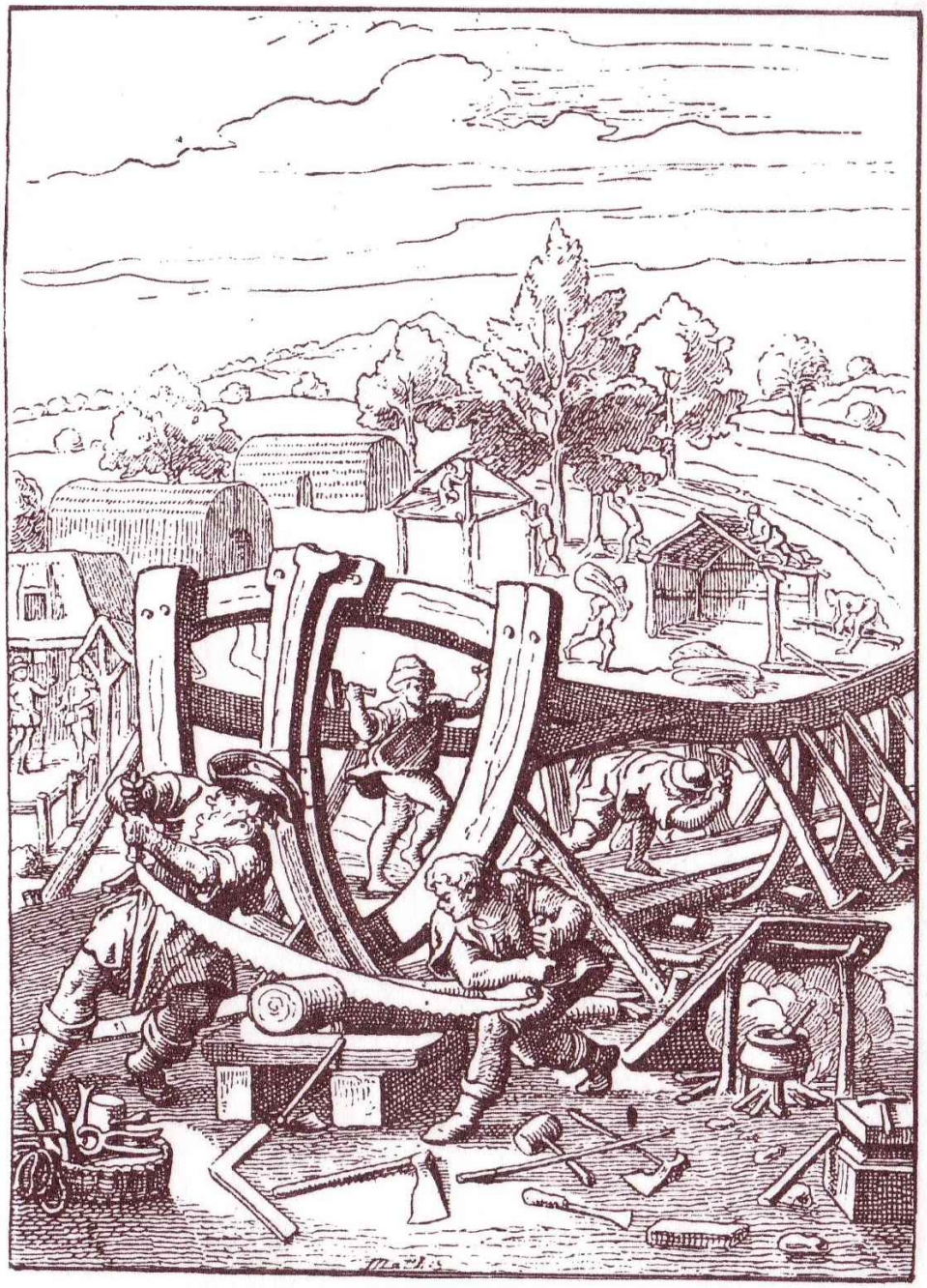

Construirea unei caravele

să le asimileze. Este ceea ce s-a întîmplat. Toate aceste idei răzlețe au sfîrșit prin a se înmănunchea în mintea unui om înzestrat, într-o măsură rar întîlnită, cu geniul perseverenței și al îndrăznelii.

Acest om a fost Cristofor Columb, născut, pare-se, aproape de Genova, pe la 1436[7]. Spunem „pare-se", pentru că satele Cogoreo și Nervi își dispută cu Savona și Genova cinstea de a-l fi văzut născîndu-se. Cît despre anul exact al nașterii ilustrului navigator, el variază, potrivit diverșilor comentatori, de la 1430 la 1445; dar anul 1436 pare să concorde mai precis cu documentele cele mai puțin discutabile.

Familia lui Cristofor Columb era de condiție modestă. Tatăl său, Domenico Columb, fabricant de lînuri, se bucura totuși de o anumită bunăstare, ceea ce i-a îngăduit să dea copiilor săi o educație mai aleasă. Tînărul Columb, primul născut, fu trimis la universitatea din Pavia, ca să învețe gramatica, limba latină, geografia, astronomia și navigația.

La paisprezece ani, Cristofor Columb părăsi băncile școlii ca să urce pe puntea unei corăbii și trebuie să mărturisim că, de atunci pînă în 1487, această perioadă a vieții sale a rămas foarte obscură. Să citățm în această privință o remarcă a lui Humboldt, relatată de domnul Charton, care exprimă regretul savantului „în legătură cu incertitudinea referitoare la Columb, cînd își amintește detaliile păstrate de cronicari despre viața cîinelui Becerillo sau a elefantului Abulababat, trimis de Harun-al-Rașid lui Carol cel Mare!"

Mai de crezut pare, ținînd seama de documentele de epocă și de scrierile lui Columb însuși, că tînărul călător a vizitat Levantul, Occidentul, Nordul, de mai multe ori Anglia, Portugalia, coasta Guineei, insulele africane, poate chiar Groenlanda, navigînd, pînă la patruzeci de ani, „pretutindeni unde se navigase înaintea lui".

Cristofor Columb devenise un bun marinar. Reputația lui solid întemeiată a făcut să fie ales drept comandant al galerelor genoveze în timpul războiului republicii sale cu Veneția. Noul căpitan făcu apoi o expediție pe coastele Africii de nord, aflîndu-se în slujba regelui René de Anjou și, în fine, în 1477, porni să cerceteze regiunile de dincolo de ghețurile Islandei.

---

[7] La multe decenii după apariția cărții de față, a fost descoperită dovada de necontestat că ilustrul navigator s-a născut în 1451.

Sfîrșind cu bine această călătorie, Cristofor Columb reveni la Lisabona, unde se stabilise. Acolo, se căsători cu fiica unui gentilom italian, Bartolomeo Muniz Perestrello, marinar ca și el și foarte la curent cu ideile geografice. Soția lui, dona Filipa, era lipsită de zestre; el n-avea nimic; trebui deci să muncească pentru a trăi. Viitorul descoperitor al noii lumi începu să confecționeze cărți cu poze, globuri pămîntești, hărți geografice, planuri nautice, toate acestea pînă în 1484, dar fără a-și abandona lucrările științifice și literare. Se pare chiar că în această perioadă și-a făcut din nou toate studiile și că a izbutit să dobîndească o instrucție mult superioară celei a marinarilor timpului său.

În acea epocă să fi încolțit în mintea lui „marea idee"? Putem s-o presupunem. Cristofor Columb urmărea cu asiduitate discuțiile despre drumurile spre vest și despre ușurința stabilirii unor comunicații prin Occident între Europa și Asia. Corespondența lui dovedește că împărtășea opinia lui Aristotel privind distanța relativ mică dintre extremele vechiului continent. El scria deseori celor mai distinși învățați ai timpului, lui Martin Behaim, despre care am mai vorbit, celebrului astronom florentin Toscanelli, ale cărui păreri le-au influențat pe cele ale lui Cristofor Columb.

La vremea aceea, potrivit descrierii istoricului său Washington Irving, Cristofor Columb era un bărbat înalt, robust, cu un aer distins. Avea fața alungită, nasul acvilin, umerii obrajilor proeminenți, ochii limpezi și înfocați, tenul viu și presărat cu cîțiva pistrui. Era un creștin profund convins, care își îndeplinea cu o credință sinceră îndatoririle legate de religia catolică.

În epoca în care Cristofor Columb coresponda cu astronomul Toscanelli, el află că acesta, la cererea lui Alfonso al V-lea, regele Portugaliei, îi trimisese un memoriu aprofundat asupra posibilității de a ajunge în Indii prin vest. Consultat, Columb sprijini cu întreaga sa autoritate ideile lui Toscanelli favorabile acestei tentative. Dar propunerea nu avu nici un rezultat, pentru că regele Portugaliei, renunțînd la proiect din pricina războaielor cu Spania, muri fără să se poată orienta spre descoperirile maritime.

Succesorul său, João al II-lea, își însuși cu entuziasm planurile combinate ale lui Columb și Toscanelli. Totuși, cu o perfidie care trebuie denunțată, el încercă să-i priveze pe cei doi savanți de beneficiul propunerii lor și, fără să-i prevină, trimise o caravelă care să realizeze această mare înfăptuire și

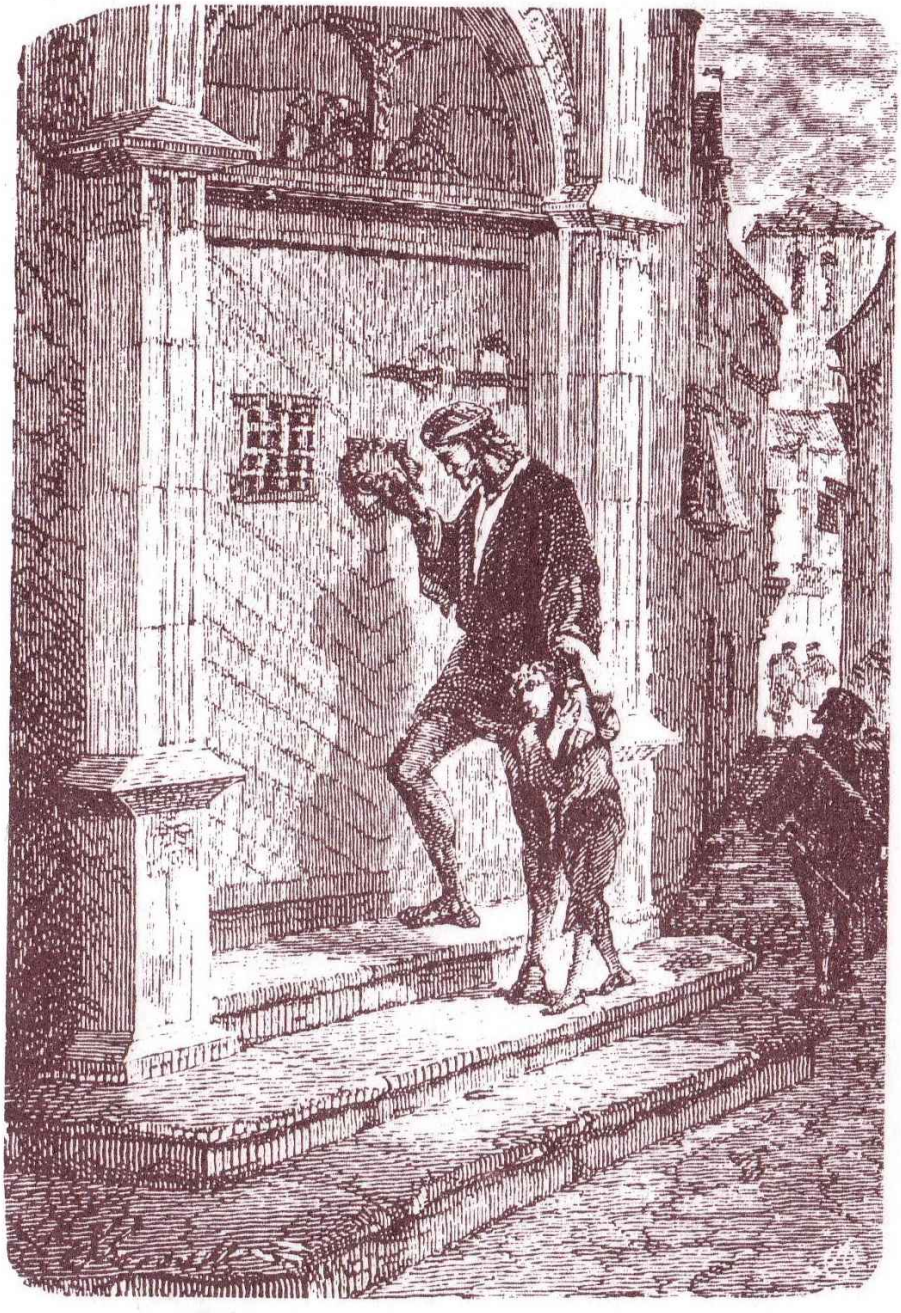

Columb bate la poarta mănăstirii

să ajungă în China traversînd Atlanticul. Dar nu pusese la socoteală lipsa de experiență a piloților, nici furtuna care se dezlănțui împotriva lor și, la cîteva zile de la plecare, un uragan îi readucea la Lisabona pe marinarii regelui Portugaliei.

Rănit de această necuviință, Cristofor Columb înțelese că nu mai putea conta pe acest rege care-l trădase în mod atît de nedemn. Rămas văduv, el părăsi Portugalia împreună cu fiul său Diego, spre sfîrșitul anului 1484. Se crede că s-a dus la Genova, apoi la Veneția, unde proiectele sale de navigație transoceanică fură primite destul de prost.

Orice-ar fi fost, îl regăsim în Spania în anul 1485. Sărmanul om mare era lipsit de mijloace. Călătorea mergînd pe jos, ducîndu-l în brațe pe micul Diego, care avea zece ani. Dar, din acel moment al vieții sale, istoria îl urmărește pas cu pas, nu-l mai pierde din vedere și va păstra pentru posteritate cele mai mărunte incidente ale acestei mari existențe.

Cristofor Columb se afla atunci în Andaluzia, la o jumătate de leghe de portul Palos. Fără de nici unele, murind de foame, el bătu la poarta unei mănăstiri franciscane consacrate sfintei Maria de Rábida, cerșind o bucățică de pîine și apă pentru bietul lui copil și pentru el.

Starețul mănăstirii, Juan Pérez de Marchena, îi acordă ospitalitate nefericitului călător. Îi puse întrebări. Surprins de vorbirea lui aleasă, bunul părinte fu și mai uimit de îndrăzneala ideilor lui, căci Cristofor Columb îi împărtăși aspirațiile sale. Timp de mai multe luni, marinarul rătăcitor rămase în această mănăstire ospitalieră. Călugări învățați se interesară de el și de proiectele lui. Îi studiară planurile; cerură informații de la navigatori cunoscuți și, trebuie să subliniem, fură cei dintîi care au crezut în geniul lui Cristofor Columb. Juan Pérez făcu și mai mult; îi propuse tatălui să se ocupe de educația fiului său și îi dădu o presantă scrisoare de recomandare către confesorul reginei Castiliei.

Acest confesor, stareț al mănăstirii Prado, se bucura de încrederea deplină a suveranilor Fernando și Isabel; dar el nu înțelese proiectele navigatorului genovez și nu-l sprijini în nici un fel pe lîngă regala sa penitentă.

Cristofor Columb trebui din nou să se resemneze și să aștepte. Se stabili deci la Córdoba, unde urma să vină și curtea și, ca să-și cîștige existența, își reluă meseria de vînzător de stampe. S-ar putea cita în istoria oamenilor

iluştri o viaţă mai chinuită decît aceea a marelui navigator? Ar fi putut destinul să-l lovească mai crunt? Dar acest om de geniu, neînfrînt, neobosit, rezistînd tuturor încercărilor, nu-şi pierdea speranţa. El avea focul sacru, lucra fără odihnă, vizitînd personajele influente, răspîndind şi apărîndu-şi ideile, luptînd fără încetare cu cea mai eroică energie. Obţinu în cele din urmă protecţia marelui cardinal, arhiepiscopul de Toledo, Pedro Gonzales de Mendoza şi, datorită lui, fu primit de regele şi regina Spaniei.

Cristofor Columb crezu probabil, atunci, că a ajuns la liman. Fernando şi Isabel îi primiră cu interes proiectul, care fu supus examinării de către o comisie de oameni de ştiinţă, prelaţi şi monahi reuniţi *ad hoc* într-o mănăstire dominicană din Salamanca.

Dar sărmanul solicitant nu se afla la capătul vicisitudinilor. În această adunare, toţi judecătorii îi fură împotrivă. Ideile sale aveau atingere, într-adevăr, cu problemele religioase, atît de pătimaşe în secolul al cincisprezecelea. Părinţii Bisericii negaseră sfericitatea Pămîntului şi, în consecinţă, de vreme ce Pămîntul nu era rotund, circumnavigaţia devenea cu totul potrivnică textelor biblice şi nu putea fi, logic, întreprinsă. „De altfel, spuneau teologii, dacă am izbuti vreodată să coborîm în cealaltă emisferă, cum am putea urca din nou în aceasta?"

Era un argument foarte serios pentru acea epocă. Încît Cristofor Columb fu aproape acuzat de cea mai impardonabilă crimă pentru acele ţări intolerante, crima de erezie. Izbuti să se sustragă intenţiilor defavorabile ale comisiei, dar studiul proiectului său fu din nou amînat.

Trecură mulţi ani. Pierzîndu-şi speranţa că va reuşi în Spania, sărmanul om de geniu îşi trimise fratele la regele Angliei, Henric al VII-lea, ca să-şi ofere serviciile. Probabil că regele nu i-a răspuns.

Cristofor Columb se întoarse atunci şi mai insistent spre Fernando. Dar acesta era atunci angajat în războiul de exterminare a maurilor şi abia în 1492, după ce-i izgonise din Spania, îşi plecă din nou urechea la cuvintele genovezului.

De data asta, chestiunea fu examinată în mod temeinic. Regele se declară de acord. Dar, aşa cum e firesc pentru spiritele semeţe, Cristofor Columb vru să-şi impună condiţiile. Se tocmiră cu cel care avea să îmbogăţească Spania! Indignat, Columb era gata să părăsească pentru totdeauna această

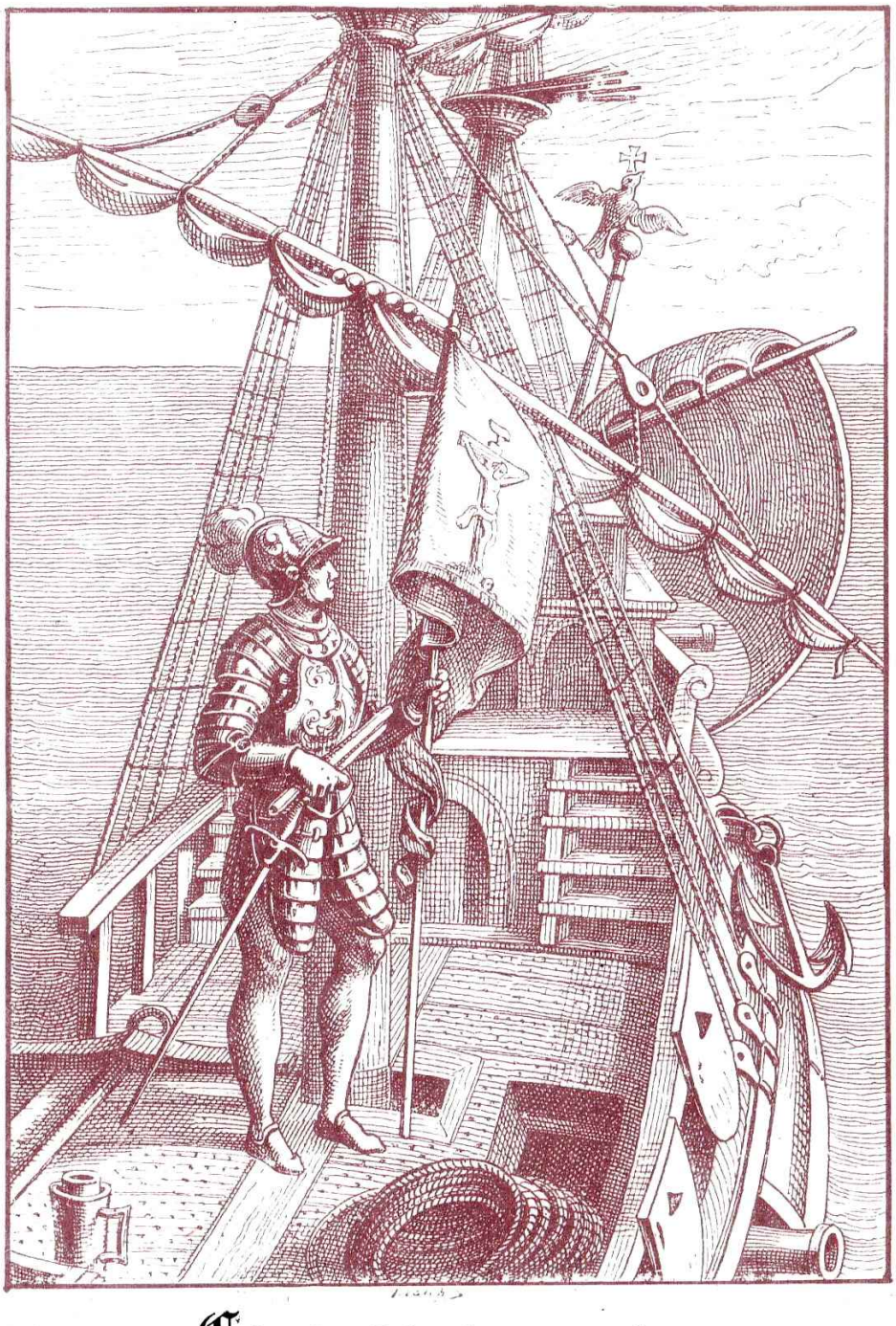

Cristofor Columb pe caravela sa

țară ingrată; dar Isabel, mișcată la gîndul necredincoșilor asiatici pe care spera să-i convertească la catolicism, îl rechemă pe celebrul navigator și îi satisfăcu toate cerințele.

Așadar, abia la optsprezece ani după ce-și concepuse proiectul și la șapte ani după ce părăsise mănăstirea din Palos, Columb, în vîrstă de cincizeci și șase de ani[8], semnă la Santa Fe, la 17 aprilie 1492, o înțelegere cu regele Spaniei.

Printr-o convenție solemnă, i se atribui lui Cristofor Columb titlul de mare amiral al tuturor pămînturilor pe care le va descoperi. Această demnitate urma să fie transmisă moștenitorilor și succesorilor săi, pe vecie. Cristofor Columb era numit viverege și guvernator al noilor posesiuni pe care spera să le dobîndească în bogata Asie. Avea să-i revină, de asemenea, a zecea parte din perlele, pietrele prețioase, aurul, argintul, mirodeniile și orice alte mărfuri obținute, indiferent de modalitate, în limitele jurisdicției sale.

Totul era în ordine și Cristofor Columb avea să-și realizeze, în fine, proiectele. Dar, repetăm, el nu se aștepta să întîlnească această lume nouă a cărei existență nici măcar nu o bănuia. Nu voia decît „să caute Orientul prin Occident și să ajungă, prin vest, acolo de unde vin mirodeniile". Se poate chiar afirma cu certitudine că a murit convins fiind că atinsese țărmurile Asiei și fără să fi știut că descoperise America. Dar asta nu-i micșorează cu nimic gloria. Întîlnirea cu noul continent n-a fost decît o întîmplare. Ceea ce îi asigură lui Columb o faimă nemuritoare este geniul cutezător care l-a îndemnat să înfrunte primejdiile unui ocean neștiut, să se îndepărteze de țărmurile pe care navigatorii nu se încumetaseră pînă atunci să le părăsească, să se aventureze pe înaltele valuri cu navele fragile ale acelei epoci, gata să fie înghițite de prima furtună, să se avînte, în fine, în sumbrul necunoscut al mărilor.

Cristofor Columb își începu pregătirile. Se învoi cu niște bogați navigatori din Palos, cei trei frați Pinzón, care avansară sumele necesare pentru completarea armării.

---

8) Patruzeci și unu de ani (vezi nota 7).

Trei caravele fură echipate în portul Palos. Ele se numeau „Gallega", „Niña" şi „Pinta". Pe „Gallega" urma să se îmbarce Columb şi el o boteză „Santa Maria". „Pinta" era comandată de Martin Alonso Pinzón, iar „Niña" de fraţii săi, Francisco Martin şi Vicente Yañez Pinzón. Alcătuirea echipajelor nu fu o treabă uşoară, proiectul înfricoşîndu-i pe mateloţi. Izbutiră totuşi să reuneàscă un efectiv de o sută douăzeci de oameni.

Vineri 3 august 1492, trecînd la orele opt dimineaţa bara Saltes, aflată în faţa oraşului Huelva din Andaluzia, Amiralul se aventură cu caravelele sale pe valurile Atlanticului.

II

Prima călătorie: Gran Canaria. – Gomera. – Variație magnetică. – Simptome de revoltă. – Pămînt! Pămînt! – San Salvador. – Luare în stăpînire. – Conceptión. – Fernandina sau Grande Exuma. – Isabela sau Insula Lungă. – Insulele Mucare. – Cuba. – Descrierea insulei. – Arhipelagul Nuestra Señora. – Insula Española sau Santo Domingo. – Insulița Tortuga. – Cacicul la bordul „Santa Mariei". – Caravela lui Columb eșuează și nu poate fi ranfluată. – Insulița Monte Cristi. – Întoarcerea. – Furtună. – Sosirea în Spania. – Omagii aduse lui Cristofor Columb.

În prima zi a călătoriei sale, Amiralul – cu acest titlu apare în relatări – Amiralul, navigînd drept spre sud, străbătu cincisprezece leghe pînă la apusul soarelui. Schimbînd atunci ruta spre sud-est, el se îndreptă spre Canare, pentru a o repara acolo pe „Pinta", a cărei cîrmă se defectase, poate din reaua voință a timonierului, pe care călătoria îl înfricoșa. Zece zile mai tîrziu, Cristofor Columb ancora în fața Gran Canariei, unde repara avaria caravelei. După nouăsprezece zile, el arunca ancora în fața Gómerei, ai cărei locuitori îi confirmară existența unui pămînt necunoscut, în vestul arhipelagului.

Cristofor Columb nu părăsi această insulă înainte de 6 septembrie. Primise vestea că trei nave portugheze îl așteptau în larg, cu intenția de a-i tăia calea. Dar, fără a lua în seamă acest avertisment, întinse pînzele, evită cu dibăcie contactul cu inamicii, se îndreptă exact spre vest și, în sfîrșit, pierdu din vedere uscatul.

În timpul călătoriei, Amiralul avu grijă să ascundă însoțitorilor săi drumul străbătut în fiecare zi; îl scurta în însemnările cotidiene, pentru a nu-și înspăimînta și mai mult mateloții, făcîndu-le cunoscută distanța reală față de coastele Europei. În fiecare zi, de asemenea, își observa cu atenție busolele

și, cu siguranță, lui i se datorează descoperirea declinației magnetice, de care a ținut seama în calculele sale. Dar piloții erau foarte neliniștiți văzînd aceste busole „nord-vestînd", cum spuneau ei.

La 14 septembrie, mateloții de pe „Niña" zăriră o rîndunea și un faeton. Prezența acestor păsări putea fi semnul existenței unor pămînturi apropiate, căci ele nu se depărtează, de obicei, la mai mult de douăzeci și cinci de leghe de uscat. Temperatura era foarte plăcută, vremea magnifică. Vîntul sufla dinspre est, purtînd caravelele în direcția dorită. Dar tocmai această persistență a vînturilor de est îi înfricoșa pe marinari, care vedeau în ea, atît de prielnică acum, un obstacol la întoarcere.

La 16 septembrie, întîlniră cîteva tufe de varec încă proaspete, legănate de valuri. Dar pămîntul nu voia să se arate. Aceste ierburi se desprinseseră probabil de pe stîncile submarine și nu de pe țărmurile unui continent. La 17, la treizeci și cinci de zile după plecarea expediției, văzură în mod frecvent ierburi plutind la suprafața mării; pe un astfel de mănunchi se afla pînă și un rac viu, ceea ce constituia un semn al vecinătății uscatului.

În zilele următoare, un mare număr de păsări, pescăruși, faetoni, rîndunele de mare, zburară în jurul caravelelor. Columb se întemeia pe prezența acestor păsări pentru a-și îmbărbăta oamenii, din ce în ce mai înfricoșați de faptul că nu întîlneau nici o fărîmă de pămînt, după șase săptămîni de navigație. În ceea ce-l privește, se arăta foarte stăpîn pe sine, punîndu-și întreaga nădejde în Dumnezeu. Îi încuraja deseori pe ceilalți și, în fiecare seară, le cerea să cînte *Salve Regina* sau un alt imn închinat Sfintei Fecioare. La îndemnul acestui om eroic, atît de faimos, atît de sigur de sine, aflat deasupra tuturor slăbiciunilor omenești, echipajele își recăpătau curajul și mergeau înainte.

E ușor de înțeles că mateloții și ofițerii de la bordul caravelelor devorau cu privirile orizontul vestic spre care se îndreptau. Toți aveau interesul bănesc de a semnala noul continent, căci regele Fernando făgăduise celui dintîi care-l va descoperi o sumă de zece mii de maravedis, adică aproximativ opt mii de franci în moneda noastră.

Ultimele zile ale lui septembrie fură însuflețite de prezența unui anumit număr de petreli, fregate, albatroși, mari păsări zburînd deseori pereche, ceea

ce arăta că nu se rătăciseră. Cristofor Columb susținea deci cu neclintită convingere că uscatul nu putea fi departe.

La 1 octombrie, Amiralul își înștiință însoțitorii că străbătuseră cinci sute optzeci și patru de leghe în mersul lor spre vest, de la insula Hierro. De fapt, distanța parcursă de caravele era de peste șapte sute de leghe, și Cristofor Columb o știa bine, dar persista în a ascunde adevărul.

La 7 octombrie, echipajele flotilei fură cuprinse de emoție la auzul salvelor de muschetă de pe „Niña". Comandanții, cei doi frați Pinzón, crezuseră că au zărit pămîntul. Dar se lămuri curînd că se înșelaseră. Totuși, cum susțineau că văzuseră papagali zburînd spre sud-vest, Amiralul consimți să schimbe ruta cu cîteva grade către sud. Această schimbare avu urmări fericite mai tîrziu, căci, continuînd să înainteze drept spre vest, caravelele s-ar fi izbit de marele banc al insulelor Bahama și, probabil, s-ar fi scufundat.

Dar pămîntul dorit cu atîta ardoare nu apărea. În fiecare seară, coborînd la orizont, soarele se cufunda dincolo de o interminabilă întindere de apă. Cele trei echipaje, de mai multe ori victime ale unor iluzii optice, începură să cîrtească împotriva lui Columb, „un genovez, un străin", care îi dusese atît de departe de țara lor. Se declanșară cîteva simptome de revoltă și, la 10 octombrie, mateloții declarară că nu vor merge mai departe.

Unii istorici cam fantezişti, care au relatat călătoria lui Cristofor Columb, scriu că pe caravela lui s-ar fi petrecut scene grave. Potrivit lor, viața i-ar fi fost primejduită de revoltații de pe „Santa Maria". Ei mai susțin că, drept urmare a acestor proteste și printr-un fel de tranzacție, Amiralului i-ar fi fost acordate trei zile de grație, după care, dacă pămîntul nu s-ar fi arătat, flota trebuia să reia drumul Europei. Se poate afirma că aceste relatări sînt născociri datorate imaginației romancierilor epocii. Nimic din însemnările lui Columb nu ne îngăduie să le dăm crezare. Dar se cuvine să le amintim, căci nimic din ceea ce îl privește pe navigatorul genovez nu trebuie omis, și un strop de legendă se potrivește cu impunătoarea figură a lui Cristofor Columb.

Oricum, nu încape îndoială că la bordul caravelelor se cîrtea; dar echipajele, îmbărbătate de cuvintele Amiralului, de atitudinea lui dîrză în fața Necunoscutului, nu refuzau să-și îndeplinească obligațiile.

La 11 octombrie, Amiralul observă lîngă caravela sa o tulpină de trestie încă verde, care plutea pe o mare destul de agitată. În același timp, echipajul

„Pintei" ridica la bord o altă trestie, o mică scîndură şi un bastonaş care părea să fi fost cioplit cu o sculă de fier. O mînă de om îşi lăsase în mod evident urma pe aceste epave. Aproape în aceeaşi clipă, mateloţii de pe „Niña" zăreau o crenguţă de mărăcine înflorit. Toate inimile fură cuprinse de o mare bucurie. Apropierea coastei era acum în afară de orice îndoială.

Noaptea învălui apoi oceanul. „Pinta", cel mai bun velier al flotilei, se afla în frunte. Cristofor Columb şi un anume Rodrigo Sanchez, controlor al expediţiei, crezuseră că văd o lumină care se deplasa în tenebrele de la orizont, cînd matelotul Rodrigo, de pe „Pinta", făcu să se audă strigătul „Pămînt! Pămînt!"

Ce s-a petrecut atunci în sufletul lui Columb? A mai simţit vreodată un om, de la apariţia rasei noastre pe Pămînt, o emoţie asemănătoare celei încercate de marele navigator? Poate chiar ne este îngăduit să afirmăm că ochiul care a descoperit noul continent a fost cel al Amiralului? Dar nu asta contează: gloria lui Columb nu constă în a fi ajuns, ci în a fi pornit.

Pămîntul fu observat în mod efectiv la orele două din noapte. Caravelele se aflau la o distanţă nu mai mare de două leghe de el. Toate echipajele intonară *Salve Regina*, cu voci pătrunse de emoţie.

Cînd se iviră primele raze de soare, văzură o mică insulă la două leghe sub vînt. Ea făcea parte din arhipelagul Bahama. Columb o numi San Salvador şi îndată, îngenunchind, începu să spună, asemeni sfinţilor Ambroziu şi Augustin, „Te Deum Laudamus, te Dominem confitemur"[9].

În momentul acela, cîţiva băştinaşi, cu totul goi, îşi făcură apariţia pe ţărm. Cristofor Columb coborî în şalupă împreună cu Alonso şi Yánez Pinzón, cu controlorul Rodrigo, cu secretarul Escobedo şi cu alţi cîţiva. Ambarcaţia acostă şi el puse piciorul pe uscat, ţinînd în mînă stindardul regal, pe cînd cei doi căpitani purtau baniera crucii verzi, pe care se împleteau iniţialele lui Fernando şi a Isabelei. Apoi, Amiralul luă în posesie în mod solemn insula, în numele regelui şi al reginei Spaniei şi puse să se întocmească procesul-verbal consemnînd acest act.

---

9) Pe tine Doamne te lăudăm, ţie Doamne ne încredinţăm. (lb. lat.)

Cristofor Columb (portret de epocă)

În timpul ceremoniei, indigenii îi înconjurau pe Columb și pe însoțitorii săi. Iată cum descrie scena domnul Charton, prelucrînd relatarea lui Columb:

„Vrînd să le inspir (indigenilor) prietenie pentru noi și fiind convins, văzîndu-i, că ar avea mai mare încredere în noi și ar fi mai dispuși să îmbrățișeze sfînta noastră credință dacă ne-am fi purtat cu blîndețe pentru a-i convinge, decît dacă am fi recurs la forță, am pus să li se împartă bonete colorate și mărgele de sticlă, pe care și le-au pus la gît. Am adăugat diferite alte lucruri de mică valoare; ei manifestară o bucurie adevărată și se arătară atît de recunoscători, încît ne-am minunat. Cînd ne-am îmbarcat, veniră înot să ne ofere papagali, gheme de fir de bumbac, sulițe și multe alte lucruri; le-am dat, în schimb, mici mărgele de sticlă, clopoței și alte mărunțișuri. Ei ne aduceau tot ce aveau. Dar mi se păru că sînt foarte săraci. Bărbații și femeile sînt goi ca în clipa în care s-au născut. Printre cei pe care i-am văzut, o singură femeie era destul de tînără și nici unul dintre bărbați nu avea mai mult de treizeci de ani. Altfel, erau bine făcuți, cu trupuri frumoase și figuri plăcute. Firele de păr, groase ca acelea din coada cailor, le cădeau pînă peste sprîncene; la spate, atîrna o șuviță lungă pe care nu o taie niciodată. Unii se pictează cu o vopsea negricioasă; dar culoarea lor naturală este ca aceea a locuitorilor insulelor Canare. Nu sînt nici negri, nici albi; sînt și unii care se pictează în alb, sau în roșu, sau cu o altă culoare, fie trupul întreg, fie numai chipul, sau ochii, sau doar nasul. Nu au arme ca ale noastre și nu le cunosc întrebuințarea. Cînd le-am arătat niște săbii, le apucau de tăiș, tăindu-se la degete. Nu cunosc fierul. Sulițele lor sînt niște bețe. Vîrful nu e de fier, ci făcut dintr-un dinte de pește sau dintr-un alt corp dur. Oamenii aceștia au grație în mișcări. Observînd că mai mulți aveau cicatrice pe trup, i-am întrebat, prin semne, cum fuseseră răniți și mi-au răspuns, în același mod, că locuitorii insulelor vecine îi atacau, ca să-i ducă în robie, și că ei se apărau. Credeam și cred și acum că atacatorii veneau de pe continent pentru a-i face prizonieri și sclavi; trebuie să fie servitori credincioși și foarte blînzi. Au darul de a repeta imediat ceea ce aud. Sînt convins că s-ar converti la creștinism cu ușurință, căci nu cred să aparțină vreunei secte."

Cînd Cristofor Columb se întoarse la bord, un oarecare număr de indigeni îi urmară șalupa înot. A doua zi, 13 octombrie, mulți indigeni se apropiară de caravele. Se aflau în mari pirogi cioplite din trunchiuri de copaci, unele

putînd purta patruzeci de oameni; le dirijau cu un fel de lopată de brutar. Mai mulți dintre acești sălbatici aveau plăcuțe de aur prinse de septul nazal. Păreau foarte surprinși de sosirea străinilor și, după toate aparențele, gîndeau că acești oameni albi căzuseră din cer. Atingeau veșmintele spaniolilor plini de respect și curiozitate, luîndu-le fără îndoială drept un penaj natural. Admirația le fu trezită mai ales de costumul stacojiu al Amiralului. Era evident că-l considerau pe Columb drept un papagal aparținînd unei specii superioare. De altfel, își dădură seama imediat că el este căpetenia străinilor.

Cristofor Columb și oamenii săi vizitară apoi insula San Salvador. Nu se mai săturau să-i admire așezarea favorabilă, magnificele umbrare, apele limpezi, cîmpiile înverzite. Fauna nu se distingea prin varietate. Papagalii cu pene lucioase forfoteau pe sub arbori, fiind singurii reprezentanți ai ordinului păsărilor. Platoul insulei era puțin accidentat; în partea centrală se afla un mic lac; nici un munte nu se ridica de pe sol. Totuși, San Salvador trebuia să ascundă mari bogății minerale, de vreme ce locuitorii purtau podoabe de aur. Dar era oare acest metal prețios extras din măruntaiele insulei?

Amiralul se adresă unuia dintre indigeni și, prin semne, izbuti să înțeleagă că, dînd ocol insulei și navigînd spre sud, ar descoperi o țară al cărei rege poseda mari vase de aur și imense bogății. A doua zi, în zori, Cristofor Columb porunci să se ridice ancorele și se îndreptă spre continentul pomenit, care, după el, nu putea fi decît Cipango.

Aici se cuvine să facem o observație foarte importantă, căci ea decurge din starea cunoștințelor geografice ale epocii: Columb credea că ajunsese în Asia. Cipango este numele dat de Marco Polo Japoniei. Această eroare a Amiralului, împărtășită de toți însoțitorii săi, va fi recunoscută după destui ani și, așa cum am mai spus, după patru călătorii succesive în insule, marele navigator va muri fără să știe că a descoperit o lume nouă. Nu încape îndoială că marinarii lui Columb și Columb însuși își imaginau, în acea noapte de 12 octombrie 1492, că au ajuns fie în Japonia, fie în China, fie în Indii. Asta explică de ce America a purtat atît de multă vreme numele de „Indiile occidentale" și de ce băștinașii acestui continent sînt încă desemnați sub denumirea generală de „indieni", în Brazilia și în Mexic, la fel ca și în Statele Unite.

Cristofor Columb se gîndea deci doar să atingă ţărmurile Japoniei. El navigă de-a lungul San Salvadorului, astfel încît să-i exploreze partea occidentală. Alergînd spre ţărm, indigenii îi ofereau apă şi un fel de pîine făcută dintr-o rădăcină numită yucca. Amiralul debarcă în diferite puncte ale coastei şi, trebuie s-o mărturisim, încălcînd obligaţiile omeniei, porunci să fie luaţi cîţiva indieni, cu intenţia de a-i duce în Spania. Începeau deja să-i smulgă pe aceşti nenorociţi de pe pămînturile lor, curînd aveau să-i vîndă! În sfîrşit, pierzînd din vedere San Salvadorul, caravelele se aventurară în largul oceanului.

Soarta îl favorizase pe Cristofor Columb călăuzindu-l astfel în mijlocul unuia dintre cele mai frumoase arhipelaguri de pe glob. Toate ţinuturile noi pe care avea să le descopere se aflau parcă într-un sipet cu pietre preţioase, din care nu trebuia decît să ia cu amîndouă mîinile.

La 15 octombrie, în asfinţit, flotila aruncă ancora lîngă extremitatea vestică a unei a doua insule, care fu numită Concepción şi care se găsea la o distanţă de numai cinci leghe de San Salvador. A doua zi, Amiralul se apropie de ţărm cu ambarcaţii înarmate şi pregătite pentru orice surpriză. Băştinaşii, aparţinînd rasei celor din San Salvador, îi primiră foarte bine pe spanioli. Dar cum începuse să bată un vînt dinspre sud-est, Columb reveni la flotila sa şi, înaintînd încă nouă leghe spre vest, descoperi o a treia insulă, căreia îi dădu numele de Fernandina. Este Grande Exuma de astăzi.

Rămaseră toată noaptea în pană şi a doua zi, 17 octombrie, mari pirogi împresurară caravelele. Relaţiile cu băştinaşii erau excelente. Sălbaticii schimbau în mod paşnic fructe şi mici gheme de bumbac cu mărgele de sticlă, tamburine, ace, care le plăceau foarte mult, şi melasă, de care nu se mai săturau. Aceşti indigeni din Fernandina, mai îmbrăcaţi decît vecinii lor din San Salvador, erau şi mai civilizaţi; locuiau în case ca nişte pavilioane, prevăzute cu hornuri înalte; aceste colibe erau foarte curate în interior şi foarte bine întreţinute. Coasta occidentală a insulei, adînc scobită, ar fi putut sluji drept port încăpător şi magnific pentru o sută de nave.

Dar Fernandina nu le oferea spaniolilor bogăţiile la care rîvneau şi cu care doreau atît de mult să se întoarcă în Europa; solul ei era lipsit de mine de aur. Băştinaşii urcaţi la bordul caravelelor vorbeau însă de o insulă mai mare, aflată spre sud şi numită Samoeto, unde se extrăgea preţiosul metal.

Columb porni deci în direcția indicată. Vineri 19 octombrie, el ancoră în timpul nopții lîngă această Samoeto, pe care o numi Isabela – Insula Lungă de pe hărțile moderne.

Potrivit indigenilor de pe San Salvador, aici ar fi trebuit să dea peste un rege foarte puternic; dar Amiralul îl aşteptă în van cîteva zile; importantul personaj nu se arătă. Insula Isabela avea o înfățişare extrem de plăcută, cu lacurile sale limpezi şi pădurile dese. Spaniolii nu se mai săturau să admire aceste specii noi, a căror vegetație bogată uimea ochii europeni. Stoluri fără număr de papagali zburau sub arborii stufoşi, şopîrle mari şi foarte iuți, fără îndoială iguane, lunecau prin ierburile înalte. Insularii, care fugiseră mai întîi la vederea spaniolilor, se familiarizară curînd cu ei şi traficară produsele solului lor.

Cristofor Columb nu abandonă, totuşi, ideea de a ajunge în Japonia. Cum indigenii îi spuseseră că la vest se află, destul de aproape, o mare insulă numită de ei Cuba, Amiralul presupuse că ea trebuia să facă parte din regatul Cipango şi nu se îndoi că va da curînd peste oraşul Chinsai, altfel spus Hancijou, care a fost cîndva capitala Chinei.

Iată de ce, îndată ce vînturile îi îngăduiră, flotila ridică ancora. Joi 25 octombrie, ajunseră la şapte sau opt insule eşalonate în linie, probabil Mucarele. Cristofor Columb nu se opri acolo şi, duminică, se apropie de coastele Cubei. Caravelele ancorară la gura unui fluviu căruia spaniolii îi dădură numele de San Salvador; după un scurt popas, reluîndu-şi navigația spre apus, intrară într-un port situat la vărsarea unui mare fluviu, care deveni mai tîrziu portul Las Nuevitas del Principe.

Pe țărmurile insulei creşteau numeroşi palmieri şi frunzele lor erau atît de late, încît una singură era de ajuns pentru a acoperi o colibă a băştinaşilor. Aceştia fugiseră la ivirea spaniolilor, care găsiră pe plajă un fel de idoli cu chip de femeie, păsări domesticite, oseminte de animale, cîini muți şi instrumente de pescuit. Sălbaticii din Cuba fură atraşi prin mijloacele obişnuite şi făcură schimburi cu spaniolii.

Cristofor Columb crezu că se află pe continent, la numai cîteva leghe de Hancijou. Această idee era atît de înrădăcinată în mintea lui şi în cele ale ofițerilor lui, încît se ocupă de trimiterea unor daruri marelui han al Chinei. La 2 noiembrie, el porunci unui gentilom şi unui evreu care vorbea ebraica,

araba şi caldeeana, să se înfăţişeze acestui monarh indigen. Purtînd şiraguri de mărgele, drept daruri, solii, cărora li se acordară şase zile ca să-şi îndeplinească misiunea, se îndreptară spre regiunile din interiorul presupusului continent.

Între timp, Cristofor Columb urcă, preţ de vreo două leghe, pe un frumos fluviu care curgea sub bolţile de frunziş ale unor mari păduri pline de miresme. Locuitorii făceau schimburi cu spaniolii şi vorbeau adesea despre un loc numit Bohio, unde aurul şi perlele puteau fi găsite din belşug. Ei adăugau că acolo trăiau oameni cu cap de cîine, care se hrăneau cu carne omenească.

Trimişii Amiralului se întoarseră în port la 6 noiembrie, după o absenţă de patru zile. Două zile de mers le fuseseră de ajuns pentru a ajunge într-un sat alcătuit din cincizeci de colibe, în care fură primiţi cu mari demonstraţii de respect. Indigenii le sărutau mîinile şi picioarele; erau luaţi drept zei coborîţi din cer. Printre alte detalii privind obiceiurile sătenilor, ei relatară că bărbaţii şi femeile fumau tutun cu un tub bifurcat, trăgînd fumul pe nări. Ştiau să obţină focul frecînd energic, una de alta, două bucăţi de lemn. Bumbacul să găsea în mare cantitate în case dispuse în formă de corturi, una dintre ele cuprinzînd aproape unsprezece mii de livre. Cît despre marele han, nici urmă.

Semnalăm aici o a doua eroare comisă de Cristofor Columb, eroare ale cărei urmări, potrivit lui Irving, au schimbat întreaga serie a descoperirilor sale. Crezîndu-se pe coastele Asiei, Columb considera în mod logic Cuba ca făcînd parte din continent. El nu se mai gîndi, deci, să-i dea ocol, luînd hotărîrea de a reveni spre est. Or, dacă nu s-ar fi înşelat, dacă ar fi continuat să urmeze direcţia iniţială. rezultatele expediţiei sale ar fi fost cu totul altele. Într-adevăr, sau ar fi ajuns în Florida, la extremitatea Americii de Nord, sau ar fi mers drept spre Mexic. În acest ultim caz, pe cine ar fi întîlnit, în locul unor băştinaşi ignoranţi şi sălbatici? Pe locuitorii marelui imperiu al aztecilor, ai acestui regat pe jumătate civilizat al lui Moctezuma. Ar fi găsit acolo oraşe, armate, imense bogăţii, şi roul său ar fi devenit, fără îndoială, cel al lui Hernán Cortés. Dar n-a fost să fie aşa şi Amiralul, perseverînd în eroarea sa, reveni spre est cu flotila care ridică ancora la 12 noiembrie 1492.

Cristofor Columb navigă de-a lungul coastelor Cubei, împotriva vîntului; el identifică munții Cristal și Moa; exploră un port pe care-l numi Puerto del Principe și un arhipelag botezat Nuestra Señora. În fiecare noapte, focurile pescarilor se aprindeau pe această puzderie de insule, ale căror locuitori se hrăneau cu păianjeni și cu viermi. Spaniolii acostară în diverse puncte ale țărmului și plantară cruci, în semn de luare în posesie.

Indigenii îi vorbeau deseori Amiralului despre o anume insulă Babeque, unde aurul se găsea din belșug. Amiralul hotărî să meargă acolo. Dar Martin Alonso Pinzón, căpitanul „Pintei", cea mai iute caravelă a flotilei, o luă înainte și, la 21 noiembrie, în zori, dispăruse cu totul.

Amiralul se arătă foarte contrariat de această separare și dovada poate fi găsită în relatarea sa: „Pinzón mi-a spus și a făcut multe alte lucruri neplăcute". Își urmă drumul, explorînd coasta Cubei și descoperi golful Moa, capul Mangle, capul Vaez, portul Baracoa; dar nu întîlni nicăieri canibali, cu toate că adăposturile băștinașilor erau deseori împodobite cu cranii omenești, lucru de care indigenii îmbarcați la bordul său se arătară foarte încîntați.

În zilele următoare, caravelele trecură pe lîngă gura fluviului Boma și, depășind capul Los Azules, ajunseră în partea orientală a insulei a cărei coastă o cercetaseră pe o distanță de douăzeci și cinci de leghe. Dar în loc să-și reia drumul spre sud, Columb se depărtă spre est și, la 5 decembrie, întîlni o mare insulă numită de indieni Bohio. Era Haiti sau Santo Domingo.

Seara, la ordinul Amiralului, „Niña" pătrunse într-un port care fu botezat Puerto Maria. Este actualul port San Nicolas, situat aproape de capul cu același nume, la extremitatea nord-vestică a insulei.

A doua zi, spaniolii descoperiră un foarte mare număr de capuri și o insuliță numită Tortuga. Îndată ce apăreau, caravelele făceau ca pirogile indiene să se îndepărteze cu iuțeală. Insula pe lîngă care navigau părea foarte întinsă și foarte înaltă, de unde i-a venit mai tîrziu numele Haiti, care înseamnă ținut înalt. Recunoașterea țărmurilor sale fu extinsă pînă la golful Mosquito. Păsările care zburau pe sub frumoșii copaci ai insulei, vegetația, cîmpiile, colinele, toate acestea le aminteau peisajele Castiliei. Cristofor Columb botează deci acest pămînt nou Insula Española. Locuitorii ei erau foarte temători și foarte suspicioși; nu se putea intra în legătură cu ei, pentru că fugeau spre interiorul insulei. Mateloții izbutiră totuși să pună mîna pe o

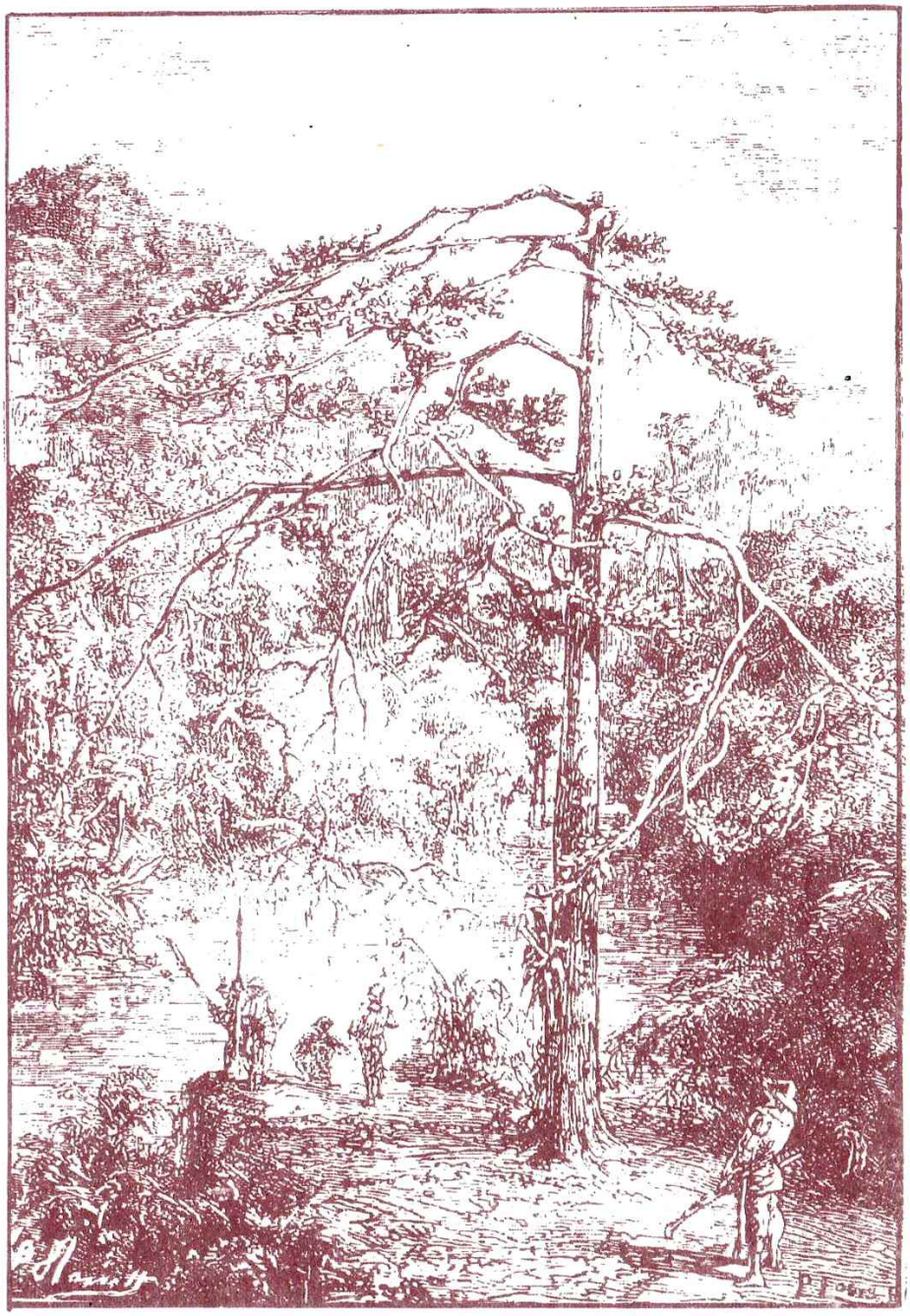

Columb a numit-o "Valea Paradisului"

femeie şi să o aducă la bord. Era tînără şi destul de drăguţă. Amiralul îi dărui inele, mărgele şi veşminte de care ea avea neapărată nevoie; în sfîrşit, o tratâ cu generozitate şi o trimise înapoi, pe uscat.

Această comportare avu drept rezultat îmblînzirea băştinaşilor; a doua zi, nouă mateloţi bine înarmaţi, aventurîndu-se pînă la patru leghe de ţărm, fură primiţi cu deferenţă. Indigenii veneau de pretutindeni şi le ofereau toate roadele pămîntului. Mateloţii reveniră încîntaţi de excursia lor. Interiorul insulei li se păruse a fi bogat în plantaţii de bumbac, aloe, arbori de fistic; un fluviu majestuos, numit mai tîrziu al celor Trei-Rîuri, îşi rostogolea apele limpezi.

La 15 decembrie, Columb porunci să se ridice pînzele şi vîntul îl duse către insuliţa Tortuga, unde observă un rîu navigabil şi o vale atît de frumoasă, încît o numi Valle del Paraiso. A doua zi, navigînd într-un golf adînc, văzu un indian care manevra cu iscusinţă o mică luntre, cu tot vîntul foarte puternic. Indianul fu poftit să vină la bord; Columb îl copleşi cu daruri, apoi îl depuse într-un port al insulei Española, numit Puerto de Paz.

Aceste bune comportări îi apropiară pe toţi indigenii de Amiral şi, din ziua aceea, ei întîmpinară caravelele în număr mare. Regele lor îi însoţea. Era un tînăr de douăzeci de ani, bine făcut, viguros, cam gras. Umbla gol, ca şi supuşii şi supusele sale, care-i arătau mult respect, dar fără nici o urmă de umilinţă. Columb îi dădu onorurile cuvenite unui suveran şi, drept recunoştinţă, regele, sau mai curînd cacicul, îi dezvălui Amiralului că provinciile din est erau pline de aur.

A doua zi, un alt cacic veni să pună la dispoziţia spaniolilor toate bogăţiile ţării sale. El asistă la sărbătoarea Sfintei Fecioare, pe care Columb o celebră cu pompă pe nava sa, pavoazată pentru această împrejurare. Cacicul luă loc la masa Amiralului şi onoră prînzul; după ce gusta diferitele mîncăruri şi băuturi, trimitea cupele şi farfuriile oamenilor din suita sa. Acest cacic arăta bine; vorbea puţin şi era foarte politicos. La sfîrşitul ospăţului, îi oferi Amiralului cîteva foiţe de aur. Acesta din urmă îi dărui cîteva monede pe care erau gravate chipurile lui Fernando şi al Isabelei şi, după ce-i explică prin semne că erau cei mai puternici prinţi de pe glob, desfăşură în prezenţa regelui indigen stindardele regale ale Castiliei. La căderea nopţii, cacicul se retrase foarte mulţumit şi salve de artilerie îi salutară plecarea.

În ziua următoare, oameni din echipaj plantară o mare cruce în centrul așezării și părăsiră această coastă ospitalieră. Ieșind din golful format de insula Tortuga și insula Española, descoperiră mai multe porturi, capuri, golfuri și rîuri; la vîrful Limbe, o mică insulă care fu numită San Tomas, în sfîrșit un port foarte cuprinzător, sigur și adăpostit, ascuns între insulă și golful Aguja, la care se ajungea printr-un canal șerpuind între munți înalți acoperiți cu păduri.

Amiralul debarca deseori pe coastă. Băștinașii îl primeau ca pe un trimis al cerului și-l rugau să rămînă cu ei. Columb le împărțea cu dărnicie clopoțeii, inelele de alamă, bobițele de sticlă și alte jucărioare care le plăceau atît de mult. Un cacic numit Guacanagari, suveran al provinciei Marien, îi trimise lui Columb o cingătoare ornată cu o figură de animal cu urechi mari, limba și nasul acestuia fiind din aur bătut. Aurul părea să se găsească din belșug în insulă și băștinașii aduseră curînd o anumită cantitate. Locuitorii acestei părți a insulei Española păreau superiori celorlalți prin inteligență și frumusețe. Columb credea că vopseaua roșie, neagră sau albă cu care-și ungeau trupurile slujea mai ales la a-i apăra de văpaia soarelui. Casele lor erau frumoase și bine construite. Cînd Columb îi întreba despre locul unde se afla aur, indigenii arătau spre est un ținut pe care-l numeau Cibao și pe care Amiralul se încăpățîna să-l considere drept Cipango.

În ziua de Crăciun, caravela Amiralului suferi un grav accident. Era prima avarie în această expediție pînă atunci atît de norocoasă. Un timonier lipsit de experiență se afla la cîrma „Santa Mariei", în timpul unei ieșiri în afara golfului San Tomas: la căderea nopții, se lăsă antrenat de curenți, care-l împinseră pe stînci. Caravela fu imobilizată și timona se blocă. Trezit de izbitură, Amiralul se năpusti pe punte. El porunci să se arunce o ancoră în fața navei, pentru a trage la edec și a o ridica de pe stînci. Contramaistrul și cîțiva mateloți care trebuiau să execute ordinul săriră în șalupă; dar, cuprinși de teamă, vîsliră din toate puterile spre „Niña".

Între timp, marea scădea. „Santa Maria" se înțepenea din ce în ce mai mult. Trebuiră să-i taie catargele ca s-o ușureze și, curînd, se ivi necesitatea de a-i transporta urgent echipajul la bordul celeilalte nave. Înțelegînd situația disperată a caravelei, cacicul Guacanagari veni în goană cu frații și neamurile sale, însoțiti de un mare număr de indieni și ajută la descărcarea corăbiei.

Datorită măsurilor luate de el, nici un obiect din încărcătură nu fu sustras și, întreaga noapte, indigeni înarmați păziră depozitele de provizii.

A doua zi, Guacanagari se duse la bordul „Niñei" ca să-l consoleze pe Amiral și-i puse la dispoziție toate bogățiile sale. Totodată, îi oferi o gustare alcătuită din pîine, crevete, pești, rădăcini și fructe. Columb, mișcat de aceste dovezi de prietenie, se gîndi să întemeieze o așezare pe insulă. Se străduí deci să-i cîștige pe indieni prin daruri și gesturi de prietenie; apoi, vrînd să le dea o idee și despre puterea lui, puse să se descarce o arhebuză și un tromblon, ale căror detunături îi speriară de moarte pe bieții oameni.

La 26 decembrie, spaniolii începură să construiască o fortăreață în acea regiune a coastei. Intenția Amiralului era de a lăsa acolo un anumit număr de oameni, cu provizii de pîine, vin și grîne pentru un an, încredințîndu-le șalupa de pe „Santa Maria". Lucrările se desfășurară în mod intens.

În ziua aceea, primiră vești despre „Pinta", care se despărțise de flotilă de la 21 noiembrie; ea se afla ancorată, după spusele băștinașilor, într-un rîu la capătul insulei; dar o luntre trimisă de Guacanagari se întoarse fără să o fi putut descoperi. Atunci Columb, nevrînd să-și continue explorările în condițiile date și dispunînd de o singură caravelă de cînd o pierduse pe „Santa Maria", care nu putuse fi ranfluată, hotărî să revină în Spania și își începu pregătirile de plecare.

La 2 ianuarie, Columb îi oferi cacicului spectacolul unui mic război, regele și supușii săi arătîndu-se încîntați. Apoi, alese treizeci și nouă de oameni care să păzească fortăreața în timpul absenței lui și îl numi comandant pe Rodrigo de Escobedo. Cea mai mare parte a încărcăturii de pe „Santa Maria" le rămînea lor și trebuia să le ajungă mai mult de un an. Printre acești primi coloni ai noului continent se numărau un copist, un agent de poliție, un dogar, un medic și un croitor. Acești spanioli aveau misiunea de a căuta minele de aur și de a marca un amplasament favorabil întemeierii unui oraș.

La 3 ianuarie, după un solemn rămas bun adresat cacicului și noilor coloniști, „Niña" ridică ancora și ieși din port. Curînd se ivi o insuliță dominată de un munte foarte înalt, pe care-l botezară Monte Cristi. Cristofor Columb naviga de-a lungul coastei de două zile cînd fu semnalată apropierea „Pintei". Curînd căpitanul ei, Martin Alonso Pinzón, veni la bordul „Niñei" și încercă să-și justifice purtarea. Adevărul este că Pinzón o luase înainte

doar pentru a ajunge în această presupusă insulă Babeque, atît de bogată potrivit relatărilor indigenilor.

Amiralul vru să se mulțumească cu explicațiile neconvingătoare ale căpitanului Pinzón și află că „Pinta" nu făcuse decît să navigheze de-a lungul Españolei, fără să fi descoperit vreo altă insulă.

La 7 ianuarie, se opriră ca să astupe o gaură ivită în carena „Niñei". Columb profită de acest popas pentru a explora un mare fluviu aflat la o leghe de Monte Cristi. Paietele antrenate de fluviu îl făcură să-i dea numele de Rio de Oro. Amiralul ar fi vrut să viziteze mai îndelung această parte a insulei Española, dar echipajele sale se grăbeau să revină în patrie și, sub influența fraților Pinzón, începeau să-i conteste autoritatea.

La 9 ianuarie, cele două caravele ridicară pînzele și se îndreptară spre est-sud-est. Ele navigau pe lîngă coastele cărora le botezau cele mai mici sinuozități, promontoriul Isabela, capul Roca, apoi capul Francés, capul Cabrón și în sfîrșit golful Samana, situat la extremitatea orientală a insulei. Acolo se deschidea un port în care, reținută de acalmie, flotila aruncă ancora. Primele contacte cu băștinașii fură excelente; dar situația se modifică subit. Schimburile încetară și anumite demonstrații ostile nu mai lăsară nici o îndoială în privința relelor intenții ale indienilor. Într-adevăr, la 13 ianuarie, sălbaticii se năpustiră pe neașteptate asupra spaniolilor. Cu toate că erau puțini la număr, aceștia nu-și pierdură cumpătul și, cu ajutorul armelor, își puseră inamicii pe fugă, după cîteva minute de luptă. Pentru prima oară, mîinile europene făceau să curgă sînge indian.

A doua zi, Cristofor Columb reținu la bord patru tineri indigeni și, cu toate protestele lor, ridică pînzele. Echipajele lui, posace și extenuate, îi pricinuiau mari neplăceri și, în relatarea călătoriei sale, acest om, aflat mai presus de toate slăbiciunile omenești și pe care soarta nu-l putea doborî, deplînge acest lucru cu amărăciune. La 16 ianuarie, începu cu adevărat călătoria de întoarcere, și capul Samana, de la extremitatea insulei Española, dispăru la orizont.

Traversarea fu rapidă și, pînă la 12 februarie, nu se produse nici un incident. La acea dată, caravelele fură asaltate de o furtună teribilă, care ținu trei zile, cu vînturi turbate, valuri uriașe și fulgere spre nord-nord-est. De trei ori, marinarii înfricoșați făcură jurămînt de pelerinaj la Santa Maria de

Guadalupe, la Nuestra Señora de Loreto şi la Santa Clara de Moguer. În sfîrşit, tot echipajul jură că va merge să se roage, cu picioarele goale şi numai în cămaşă, la o biserică închinată Sfintei Fecioare.

Furtuna se întetea. Temîndu-se de o catastrofă, Amiralul scrise repede pe un pergament o scurtă relatare a descoperirilor sale, rugîndu-l pe cel care ar găsi-o să o facă să-i parvină regelui Spaniei; apoi, introducînd acest document, învelit într-o pînză ceruită, într-un butoiaş de lemn, îl zvîrli în ocean.

La 15 februarie, la răsăritul soarelui, uraganul se domoli; despărţite de furtună, cele două caravele se regăsiră şi, după trei zile, ancorau în faţa insulei Santa Maria, una dintre Azore. Imediat, Amiralul vru să împlinească jurămintele făcute în timpul furtunii; îşi trimise deci jumătate din oameni pe uscat, dar aceştia fură reţinuţi prizonieri de portughezi, care nu-i eliberară decît după cinci zile, în urma protestelor energice ale lui Columb.

Amiralul îşi reluă drumul pe mare la 23 februarie. Împiedicat de vînturi şi izbit încă o dată de furtună, el făcu noi jurăminte, împreună cu tot echipajul, legîndu-se să postească în prima sîmbătă de după sosirea în Spania. În sfîrşit, la 4 martie, piloţii săi recunoscură gura fluviului Tajo, unde „Niña" putu să se refugieze, în timp ce „Pinta" era dusă de vînturi pînă în golful Biscaya.

Amiralul fu bine primit de portughezi. Regele îi acordă chiar o audienţă. Dar Columb se grăbea să ajungă în Spania.

Îndată ce timpul îi îngădui, „Niña" ieşi în larg şi, la 15 martie, la prînz, ancora în faţa portului Palos, la capătul a şapte luni şi jumătate de navigaţie, în timpul cărora descoperise insulele San Salvador, Concepción, Fernandina, Isabela, Mucare, Cuba şi Santo Domingo.

Fernando şi Isabel se aflau atunci la Barcelona. Amiralul fu chemat acolo. El porni imediat, cu indienii pe care-i aducea din Lumea Nouă. Entuziasmul pe care-l trezi fu nemaiîntîlnit. Pretutindeni, oamenii alergau să-l întîmpine pe marele navigator, aducîndu-i onoruri regale. Intrarea lui Cristofor Columb în Barcelona a fost magnifică. Regele, regina, granzii de Spania îl primiră cu mare pompă la Palacio de la Deputación. Acolo, îşi povesti extraordinara călătorie, apoi prezentă eşantioanele de aur pe care le adusese şi întreaga adunare, căzînd în genunchi, intonă un *Te Deum*.

III

A doua călătorie: o flotă de şaptesprezece nave. – Insula Hierro. – Dominica. – Maria Galante. – Guadalupe. – Canibalii. – Montserrat. – Santa Maria la Redonda. – San Martín şi Santa Cruz. – Arhipelagul Las Once Mil Virgenes. – Insula San Juan Evangelista sau Puerto Rico. – Insula Española. – Primii colonişti masacraţi. – Întemeierea oraşului Isabela. – Trimiterea în Spania a două corăbii încărcate cu bogăţii. – Fortul Santo Tomás, ridicat în provincia Cibao. – Don Diego, fratele lui Columb, numit guvernator al insulei. – Jamaica. – Coasta Cubei. – Remora. – Întoarcerea la Isabela. – Cacicul luat prizonier. – Revolta indigenilor. – Foamete. – Columb calomniat în Spania. – Trimiterea comisarului Juan de Aguado la Isabela. – Minele de aur. – Plecarea lui Columb. – Sosirea lui la Cádiz.

Relatarea aventurilor marelui navigator genovez asmuţise spiritele. Imaginaţia oamenilor întrezărea continente de aur, dincolo de mări. În inimi clocoteau pasiunile pe care le naşte cupiditatea. Sub presiunea opiniei publice, Amiralul nu putea să nu pornească iar, în cel mai scurt timp. De altfel, el însuşi se grăbea să revină pe scena cuceririlor sale şi să adauge hărţilor vremii pământuri noi. Declară deci că e gata de plecare.

Regele şi regina îi puseră la dispoziţie o flotă alcătuită din trei nave mai mari şi paisprezece caravele. O mie două sute de oameni aveau să se îmbarce pe ele. Un număr de nobili castilieni nu ezitară să se încreadă în steaua lui Columb şi hotărîră să-şi încerce norocul dincolo de mări. Calele corăbiilor fură umplute cu cai, vite, tot felul de instrumente pentru extragerea şi purificarea aurului, diferite seminţe, într-un cuvînt, tot ceea ce este necesar

pentru întemeiera unei colonii importante. Dintre cei zece indieni aduşi în Europa, cinci se întorceau acum în ţara lor, trei, bolnavi, rămîneau în Spania, iar doi muriseră. Cristofor Columb fu numit căpitan-general al escadrei, cu puteri nelimitate.

La 25 septembrie 1493, cele şaptesprezece nave ieşiră din Cádiz, cu toate pînzele sus, în aplauzele unei mulţimi imense. La 1 octombrie, ele ancorau în apele insulei Hierro, cea mai occidentală din arhipelagul Canarelor. După douăzeci şi trei de zile de navigaţie favorizată constant de vînt şi de mare, Cristofor Columb întîlni pămînturi noi.

Într-adevăr, la 3 noiembrie, în duminica de după sărbătoarea tuturor sfinţilor, la răsăritul soarelui, pilotul navei-amiral, „Maria Galante", strigă: „Veste bună! Iată pămîntul!"

Pămîntul era o insulă împădurită. Amiralul, crezînd-o nelocuită, o lăsă în urmă, întîlni cîteva insuliţe risipite în drumul său şi ajunse în faţa unei a doua insule. Prima fu numită Dominica, a doua Maria Galante – nume pe care le mai poartă şi astăzi. A doua zi, o a treia insulă, mai mare, le apăru spaniolilor. Şi, spune relatarea acestei călătorii, datorată lui Pierre Martyr[10], contemporan cu Columb, „cînd ajunseră aproape, îşi dădură seama că era insula infamilor canibali sau caraibi, despre care auziseră vorbindu-se în timpul primei călătorii".

Bine înarmaţi, spaniolii debarcară pe acest ţărm, unde se aflau cam treizeci de colibe din lemn, rotunde şi acoperite cu frunze de palmier. În interiorul lor erau suspendate hamacuri de bumbac. În spaţiul liber dintre ele se înălţau doi copaci sau stîlpi, în jurul cărora zăceau încolăciţi doi mari şerpi morţi. La apropierea străinilor, băştinaşii fugiră mîncînd pămîntul, renunţînd la prizonierii pe care se pregăteau să-i devoreze. Mateloţii scotociră prin colibe şi dădură peste oase de mîini şi de picioare, capete tăiate de curînd, încă pline de sînge şi alte rămăşiţe omeneşti care nu lăsau nici o îndoială în legătură cu modul de alimentare al acestor caraibi.

10) Numele francizat al umanistului italian Pietro Martire d'Anghiera, stabilit în Spania şi rebotezat Pedro Mártir de Angleria.

Insula, pe care o explorară în parte, însemnînd pe hartă principalele rîuri, fu botezată Guadalupe, datorită asemănării ei cu o provincie din Extremadura. Cîteva femei prinse de mateloți fură trimise pe uscat, după ce fuseseră bine tratate pe nava-amiral. Cristofor Columb spera că această conduită îi va determina pe indieni să vină la bord. Dar speranța îi fu spulberată.

La 8 noiembrie, Amiralul dădu semnalul de plecare și porni cu întreaga escadră spre insula Española, actualmente San Domingo, unde lăsase treizeci și nouă de oameni care-l însoțiseră în prima călătorie. Urcînd spre nord, el descoperi o mare insulă numită Madanino de către indienii rămași la bord după ce fuseseră salvați de pofta caraibilor. Ei pretindeau că e locuită doar de femei și, cum relatarea lui Marco Polo menționa un ținut asiatic ocupat de o populație exclusiv feminină, Cristofor Columb avu încă un motiv să creadă că naviga de-a lungul coastelor Asiei. Amiralul dorea foarte mult să exploreze această insulă, dar vîntul potrivnic îl împiedică să acosteze.

La o distanță de zece leghe, întîlniră o altă insulă, înconjurată de munți înalți, care fu numită Montserrat; a doua zi, încă una, botezată Santa Maria Redonda și, în ziua următoare, alte două, San Martin și Santa Cruz.

Escadra ancoră în fața insulei Santa Cruz, ca să ia apă de băut. Acolo se petrecu un eveniment grav, relatat de Pierre Martyr în termeni care merită să fie reproduși pentru expresivitatea lor: „Amiralul ordonă ca treizeci de oameni de pe nava sa să coboare pe uscat pentru a explora insula; ajunși pe țărm, ei găsiră patru ciini și tot atîția bărbați tineri și femei care îi întîmpinară întinzînd brațele, parcă rugîndu-i și cerînd ajutor pentru a fi salvați din ghearele celor cruzi. Văzînd acestea, canibalii, asemeni celor din insula Guadalupe, fugiră, ascunzîndu-se toți în păduri. Și oamenii noștri rămaseră două zile pe insulă, ca să o cerceteze.

Între timp, cei rămași pe corabie văzură venind de departe o luntre avînd la bord opt bărbați și tot atătea femei; oamenii noștri le făcură semne; dar, apropiindu-se, atît bărbații cît și femeile începură să-i împroaște cu săgeți pe ai noștri, provocîndu-le răni ușoare dar foarte dureroase, înainte ca ei să se fi putut acoperi cu scuturile, așa că un spaniol fu ucis de o femeie care, cu o altă săgeată, străpunse încă unul.

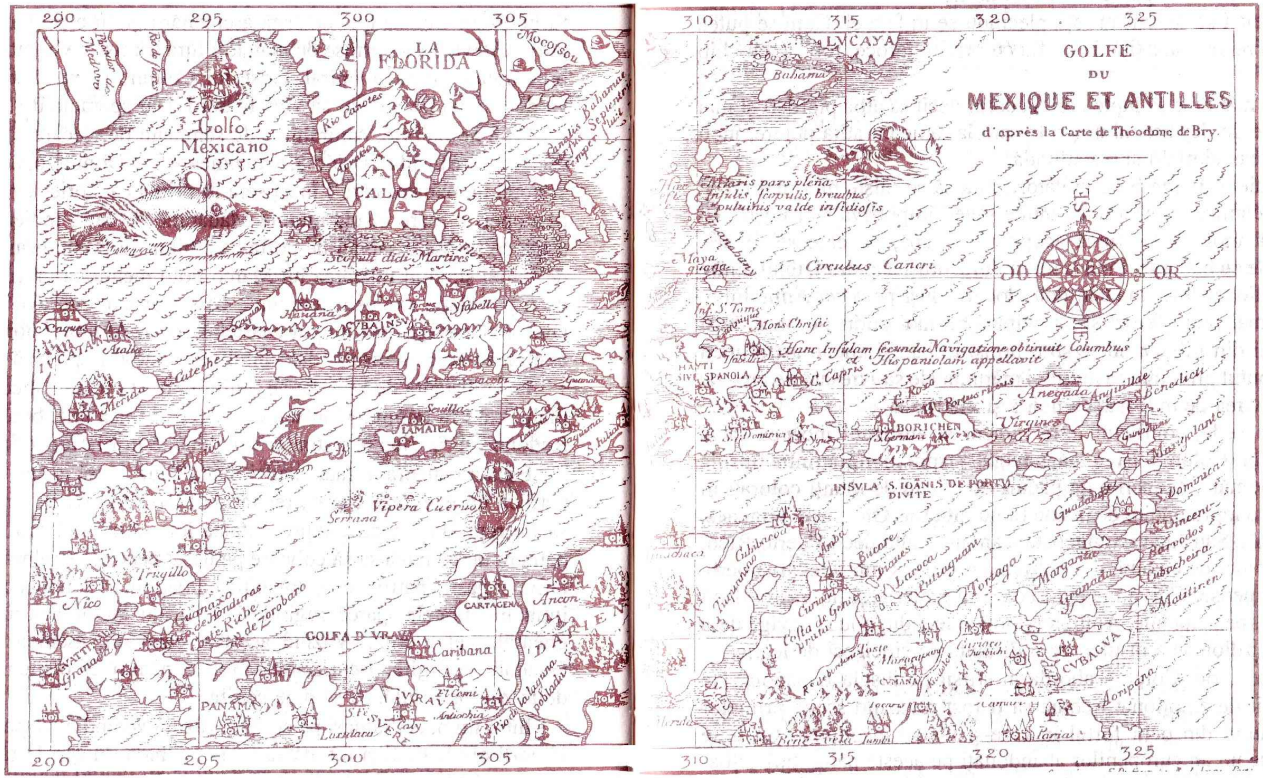
290
295
300
305
LA FLORIDA
Golfo Mexicano
Rio Canoas
Mocosson
Bahama
Insula Sapientiæ
Insula Fortunata
Insula Bimini
Insula Florida
Insula Malvasia
Insula Lucayo
Insula Caicos
Insula Mariguana
Insula Yuma
Insula Crooked
Insula Ragged
Insula Samana
Insula Mona
Insula Monica
Insula Desecheo
Insula Vieques
Insula Culebra
Insula Tortola
Insula Anegada
Insula Anguilla
Insula Benedicti
Insula Virginum
Insula Martinino
Insula Dominica
Insula Guadalupa
Insula Montserrat
Insula Barbados
Insula Granada
Insula Margarita
Insula Tabago
Insula Trinidad
Insula Cubagua
Insula Curaçao
Insula Aruba
Insula Bonaire
Insula Oruba
Insula Tortuga
Insula Gorgona
Insula Gallo
Insula Pinos
Insula Jamaica
Insula Cuba
Insula Cozumel
Insula Cayman
Insula Cayman Pequeño
Insula Cayman Grande
Insula Cayman Chico
Insula Cayman Brac

Acești sălbatici aveau săgeți cu vîrfurile de fier înveninate; printre ei se afla o femeie căreia i se supuneau toți, plecîndu-se în fața ei. Cum se putea presupune, era o regină, însoțită de un fiu cu privire feroce, robust, cu chip de leu.

Socotind că e mai bine să lupte corp la corp, decît să aibă pierderi și mai mari războindu-se de departe, ai noștri traseră la rame cu atîta putere, încît corabia izbi luntrea celorlalți și o scufundă.

Dar acești indieni, foarte buni înotători, fără să se miște nici mai încet, nici mai repede, continuară să arunce multe săgeți împotriva alor noștri. Ei reușiră să ajungă înot la o stîncă acoperită de apă, pe care se urcară, continuînd să lupte cu bărbăție. Pînă la urmă, fură totuși capturați, unul dintre ei fiind ucis, iar fiul reginei rănit în două locuri; duși pe nava Amiralului, ei se arătară nu mai puțin feroci și cu chipuri nu mai puțin fioroase decît dacă ar fi fost leii din Libia cînd se simt prinși în lat. Și arătau astfel încît nimeni nu i-ar fi putut privi fără ca inima și măruntaiele să-i tresară de groază, într-atît le era privirea de hidoasă, cumplită și infernală."

După cum se vede, conflictul între indieni și europeni începea să ia proporții. Cristofor Columb își reluă navigația spre nord, printre insule „plăcute și fără număr", acoperite de păduri dominate de munți colorați în fel și chip. Această îngrămădire de insule fu numită Las Once Mil Virgenes. Curînd apăru insula San Juan Evangelista, care nu e alta decît Puerto Rico, pămînt infestat atunci de caraibi, dar cultivat cu grijă și într-adevăr superb, cu pădurile sale imense. Cîțiva mateloți coborîră pe țărm și nu găsiră decît vreo duzină de colibe nelocuite. Amiralul porni atunci din nou și navigă de-a lungul coastei meridionale a insulei, pe o distanță de cincizeci de leghe.

Vineri 12 noiembrie, Columb aborda în sfîrșit pe insula Española. Ne putem închipui cît de emoționat trebuie să fi fost revăzînd scena primelor sale succese, căutînd din ochi fortul în care-și lăsase însoțitorii. Ce li se întîmplase timp de un an europenilor abandonați pe aceste pămînturi sălbatice? În momentul acela, o luntre mare, avîndu-l la bord pe fratele cacicului Guacanagari, se apropie de „Maria Galante" și indigenul, urcîndu-se pe corabie, îi oferi Amiralului două măști din aur.

În acest timp, Cristofor Columb încerca să zărească fortul și, cu toate că ancorase în fața locului unde pusese să fie construit, nu vedea nici cea mai

mică urmă. Foarte neliniştit de soarta însoţitorilor săi, coborî pe uscat. Acolo, rămase încremenit văzînd doar o grămadă de cenuşă. Ce se alesese de compatrioţii săi? Plătiseră cu viaţa lor această primă tentativă de colonizare? Amiralul puse să tragă în acelaşi timp toată artileria de pe nave, pentru a-şi vesti pînă departe sosirea în faţa insulei Española. Dar nu se arătă nici unul dintre cei căutaţi.

Disperat, Columb trimise îndată mesageri la cacicul Guacanagari. Aceştia îi aduseră veşti funeste. Potrivit spuselor lui Guacanagari, alti cacici, iritaţi de prezenţa străinilor pe insula lor, îi atacaseră pe sărmanii coloni şi-i masacraseră pînă la cel din urmă. Guacanagari ar fi fost şi el rănit apărîndu-i şi, drept dovadă, îşi arăta piciorul legat cu o fişie de bumbac.

Cristofor Columb nu crezu în intervenţia cacicului, dar hotărî să nu arate acest lucru şi, a doua zi, cînd Guacanagari veni la bord, îl primi bine. Cacicul acceptă o imagine a Fecioarei, pe care şi-o atîrnă pe piept. Păru foarte uimit la vederea cailor; aceste animale le erau necunoscute, lui şi însoţitorilor lui. Încheindu-şi vizita, cacicul se întoarse pe ţărm, se îndreptă spre munţi şi nu-l mai văzură niciodată.

Amiralul trimise atunci pe unul dintre căpitanii săi, cu trei sute de oameni, să scormonească insula şi să pună mîna pe cacic. Căpitanul pătrunse în interiorul insulei, dar nu găsi nici o urmă a cacicului sau a nefericiţilor coloni. În timpul explorării, descoperise un mare fluviu şi un frumos port bine adăpostit, pe care-l numi Puerto Real.

Cu tot insuccesul primei sale tentative, Columb hotărîse să întemeieze o nouă colonie pe această insulă, care părea bogată în aur şi argint. Băştinaşii vorbeau mereu despre minele din provincia Cibao. Însărcinaţi să verifice aceste afirmaţii, doi gentilomi, Alonso de Hojeda şi Carbajal, porniră în luna ianuarie cu o numeroasă escortă; ei descoperiră patru fluvii ale căror nisipuri erau aurifere şi aduseră o pepită cîntărind nouă uncii.

La vederea acestor bogăţii, Amiralul îşi socoti confirmat gîndul că insula Española trebuie să fie celebrul Ofir din Cartea Regilor. Căută un amplasament pentru a clădi un oraş şi, la zece leghe spre est de Monte Cristi, puse temeliile Isabelei. În ziua de Bobotează, treisprezece preoţi oficiară în biserică, în prezenţa unui imens număr de băştinaşi.

Columb hotărî atunci să trimită veşti din colonie regelui şi reginei Spaniei. Douăsprezece corăbii, încărcate cu aurul strîns de pe insulă şi cu diferite produse ale solului, se pregătiră de întoarcere în Europa, sub comanda căpitanului Torres. Această flotilă ridică pînzele la 2 februarie 1494 şi, curînd după aceea, Columb trimise încă una dintre cele cinci nave care-i rămăseseră, cu locotenentul Bernal de Pisa, de care avea motive să fie nemulţumit.

Îndată ce ordinea fu stabilită în colonia Isabela, Amiralul îl lăsă acolo pe fratele său, don Diego, în calitate de guvernator şi porni cu cinci sute de oameni, vrînd să cerceteze el însuşi minele din Cibao. Ţinutul pe care-l traversă această mică trupă era de o uimitoare fertilitate; legumele se coceau în treisprezece zile; grîul semănat în februarie dădea spice nemaipomenite în aprilie şi fiecare an aducea două recolte superbe. Şiruri de munţi şi văi fură lăsate în urmă, pe rînd; adesea trebuiră să folosească tîrnăcopul pentru a-şi croi drum pe aceste pămînturi încă virgine şi ajunseră, în sfîrşit, în provincia Cibao. Acolo, pe o colină, aproape de malul unui mare fluviu, Amiralul puse să se construiască un fort din piatră şi din lemn; îl împrejmui cu un şanţ adînc şi-i dădu numele de Santo Tomás, pentru a-i lua peste picior pe unii dintre ofiţerii săi, care nu credeau în existenţa minelor de aur. Şi ei vădeau rea-voinţă îndoindu-se, căci, de pretutindeni, indigenii aduceau pepite, grăunţe de aur pe care le schimbau bucuroşi cu mărgele şi mai ales cu clopoţei, al căror sunet argintiu îi îndemna să danseze. Şi-apoi, acolo nu era doar ţara aurului, era şi ţara mirodeniilor şi a aromatelor, arborii care le produceau alcătuind adevărate păduri. Spaniolii nu puteau, deci, decît să se felicite că puseseră stăpînire pe această insulă opulentă.

Lăsînd fortul Santo Tomás în paza a cincizeci şi şase de oameni, sub comanda lui Pedro Margarit, Cristofor Columb porni spre Isabela pe la începutul lui aprilie. Ploi torenţiale îi îngreuiară întoarcerea. La sosire, găsi colonia abia născută într-o dezordine extremă; era pericol de foamete din lipsă de făină, iar făina lipsea pentru că nu erau mori; soldaţii şi muncitorii cădeau din picioare de oboseală. Columb vru să-i silească pe gentilomi să le vină în ajutor; dar mîndrii hidalgo, atît de dornici de bogăţii, nu voiau nici măcar să se aplece ca să le ridice şi refuzară să efectueze munci manuale. Preoţii îi susţinură şi Columb, obligat să-i pedepsească, trebui să închidă bisericile. Totuşi, el nu putea să-şi prelungească prezenţa la Isabela; se grăbea

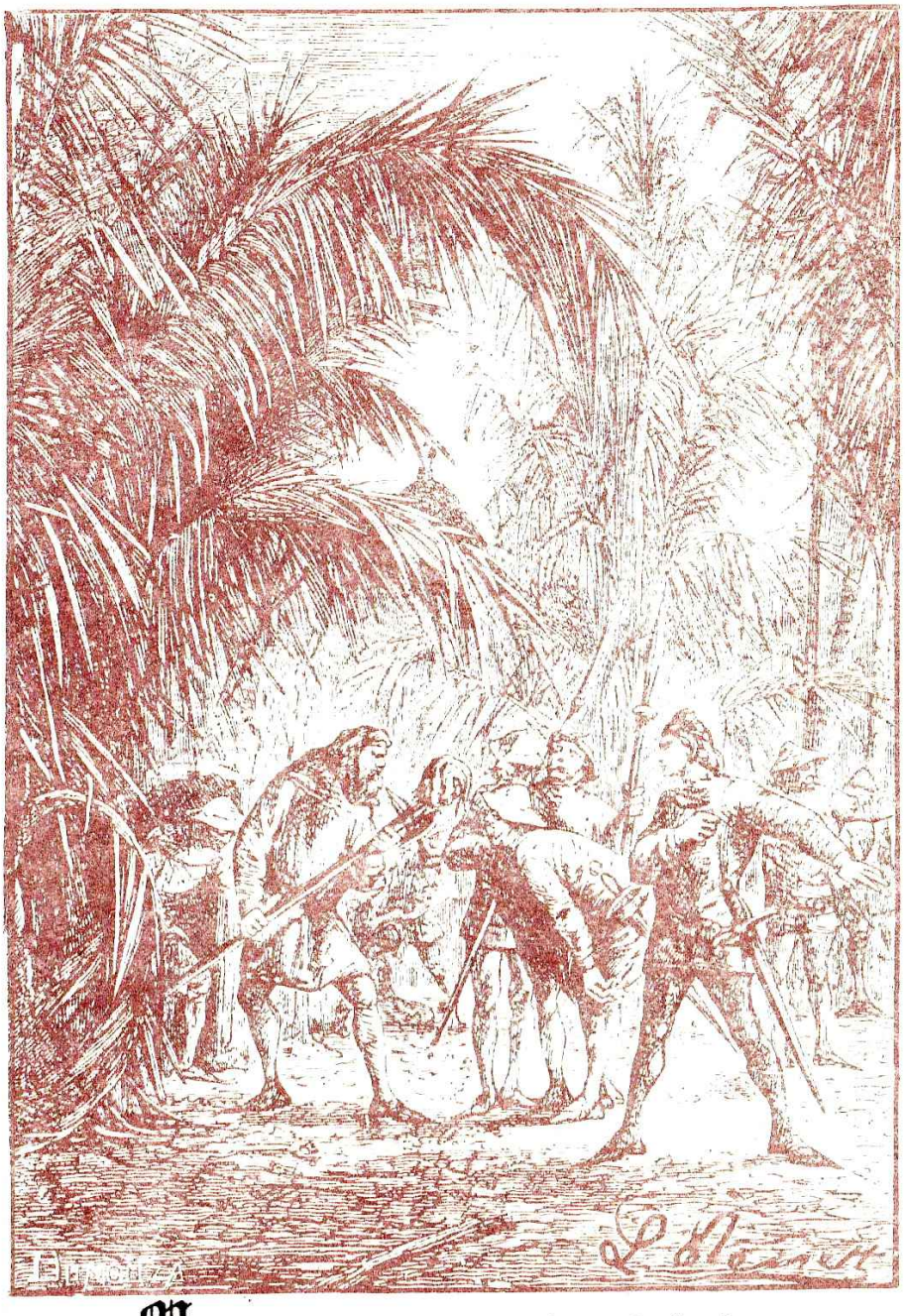

Mateloții găsesc capete de curînd tăiate

să descopere alte pămînturi. Formînd un consiliu care să guverneze colonia, alcătuit din trei gentilomi și din șeful misionarilor, sub prezidența lui don Diego, Columb ieși în larg cu trei corăbii, la 24 aprilie, pentru a-și întregi ciclul descoperirilor.

Flotila coborî spre sud. Descoperiră curînd o nouă insulă, pe care băștinașii o numeau Jamaica. Relieful acestei insule consta dintr-un munte cu pante foarte line. Locuitorii ei păreau ingenioși și înzestrați pentru artele manuale, dar cu înclinații războinice. Ei se opuseră de mai multe ori debarcării spaniolilor; fură însă respinși și în cele din urmă încheiară un tratat de alianță cu Amiralul.

Pornind din Jamaica, ilustrul navigator își continuă explorarea către apus. El credea că ajunsese în punctul în care geografii din vechime considerau că se află Chersonesul, acest ținut de aur al occidentului. Curenți foarte puternici îl împinseră înapoi spre Cuba, silindu-l să plutească de-a lungul coastelor ei pe o distanță de două sute douăzeci și două de leghe. În acest periplu foarte primejdios, prin locuri cu apă puțină și strîmtori înguste, el botează peste șapte sute de insule, notă amplasamentul unui mare număr de porturi și stabili deseori legături cu indigenii.

În luna mai, oamenii de cart semnalară numeroase insule ierboase, fertile și locuite. Apropiindu-se de uscat, Columb pătrunse într-un fluviu ale cărui ape erau atît de fierbinți, încît nimeni nu putea să-și cufunde mîna în ele; faptul, neconfirmat de expedițiile ulterioare, este, evident, rodul unei exagerări. Pescarii de pe coastă utilizau un pește numit *remora*, „care îndeplinea, pentru ei, rolul îndeplinit de cîine pentru vînător.

Acest pește avea o formă necunoscută, corpul lui semănînd cu cel al unei anghile mari, iar partea de deasupra capului fiind prevăzută cu o piele foarte adezivă, de felul plasei pentru prins pești. Și ei țin acest pește legat cu o sfoară de marginea luntrii, numai în apă, căci el nu poate suporta *privirea* aerului. Și cînd văd un pește sau o broască- țestoasă, care acolo sînt mai mari decît marile scuturi, dau drumul remorei, slăbind sfoara. Iar remora, sințindu-se mai liberă în mișcări, se repede mai iute ca o săgeată asupra peștelui sau a broaștei-țestoase, aruncă pielea aceea ca o plasă și își ține prada cu atîta putere, fie ea pește sau broască- țestoasă, încît nu-i mai poate fi smulsă, dacă nu e adusă spre suprafața apei, trăgînd încet de sfoară; îndată

ce dă cu ochii de splendoarea văzduhului, remora își abandonează prada. Iar pescarii se cufundă atît cît e nevoie pentru a lua prada și strîng sfoara astfel încît remora să se afle la locul său obișnuit, dîndu-i drept răsplată o bucățică din carnea prăzii."

Explorarea coastelor continuă spre apus. Amiralul cercetă diferite ținuturi bogate în boboci de gîscă, rațe, bîtlani și acei „cîini muți" pe care băștinașii îi mîncau ca pe iezi și care trebuie să fi fost ursulești-spălători. Dar strîmtorile nisipoase se îngustau din ce în ce mai mult; corăbiile treceau cu greu prin ele. Amiralul ținea totuși să nu se îndepărteze de aceste țărmuri, pe care voia să le cunoască mai amănunțit. Într-o zi, i se păru că zărește pe un promontoriu oameni îmbrăcați în alb; crezînd că sînt călugări din ordinul Santa Maria de la Merced, el trimise cîțiva mateloți să ia legătura cu ei. Simplă iluzie optică: așa-zișii călugări nu erau decît mari bîtlani de la tropice, luați drept ființe omenești din pricina distanței la care se aflau.

La începutul lui iunie, Columb trebui să facă o escală pentru a-și repara corăbiile, ale căror carene avuseseră mult de suferit în urma contactului cu pragurile de lîngă coastă. În ziua de 7 a aceleiași luni, ceru să se oficieze un serviciu divin solemn pe plajă. În timpul slujbei, își făcu apariția un bătrîn cacic, care, la încheierea ceremoniei, îi oferi Amiralului cîteva fructe. Apoi, acest suveran indigen rosti un discurs tradus astfel de interpreți:

„Ni s-a povestit cum ai cuprins și învăluit cu puterea ta aceste pămînturi care vă erau necunoscute și cum prezența ta a pricinuit o mare spaimă popoarelor și oamenilor. Dar eu cred că se cuvine să-ți vorbesc și să te avertizez că în fața sufletelor, atunci cînd se despart de trupuri, se deschid două drumuri: unul, plin de întuneric și de tristețe, destinat celor care s-au arătat răi și vătămători față de neamul omenesc: celălalt, plăcut și desfătător, menit celor care în timpul vieții au iubit pacea și liniștea oamenilor. Deci, dacă ți-aminteștî că ești nemuritor și că răsplata viitoare va fi pe potriva faptelor vieții acesteia, nu vei chinui pe nimeni".

Ce filozof din timpurile vechi sau moderne ar fi grăit mai bine și într-un limbaj mai chibzuit? Toată esența umană a creștinismului este cuprinsă în aceste cuvinte magnifice și ele ieșeau din gura unui sălbatic! Columb și cacicul se despărțiră încîntați unul de altul și poate că nu bătrînul indigen fu cel mai uimit dintre cei doi.

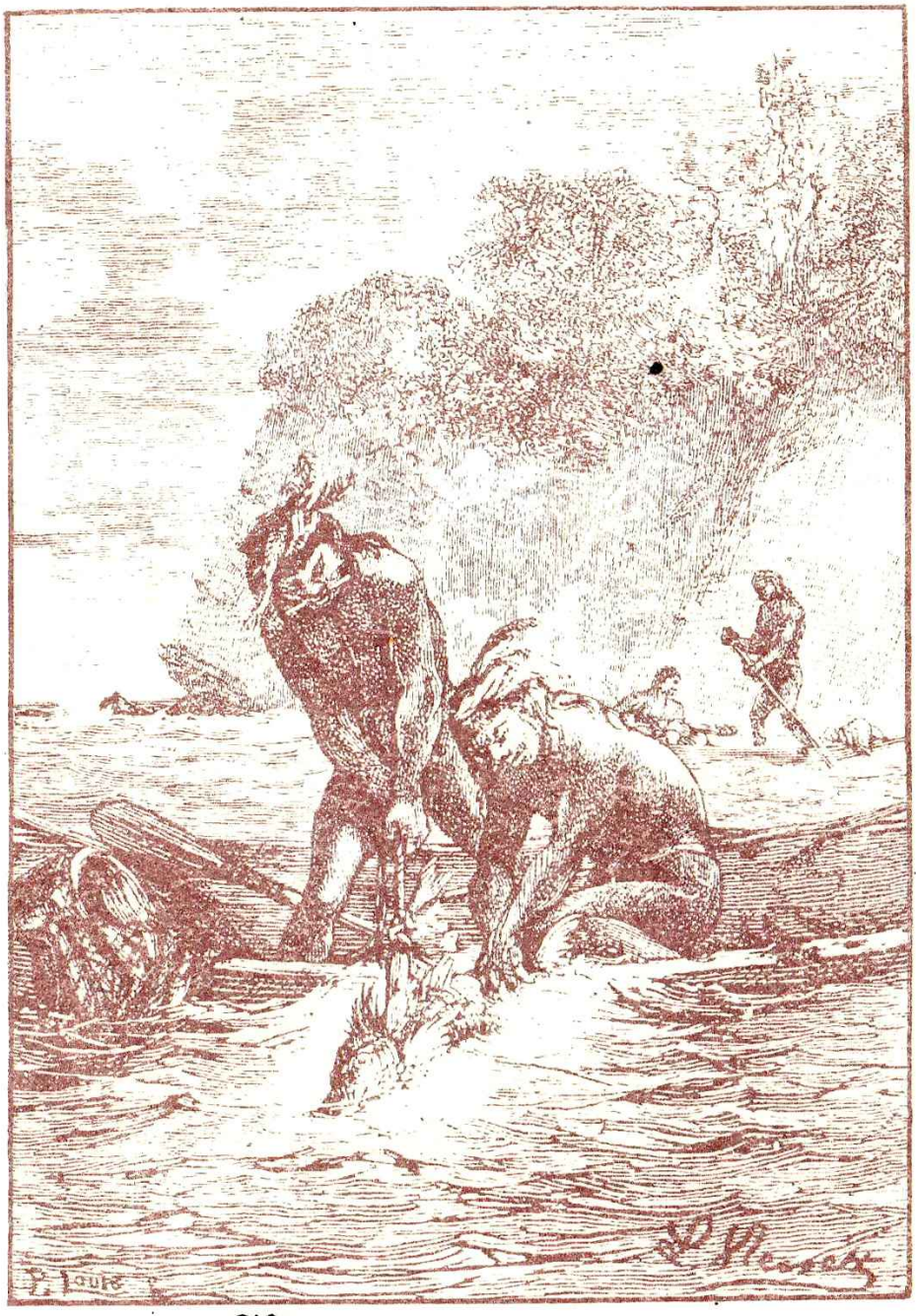

Pescari de pe coasta Cubei

De altfel, întregul trib părea să trăiască potrivit excelentelor precepte enunțate de șeful lui. Pămîntul aparținea tuturor băștinașilor, ca soarele, aerul și apa. „Al meu și al tău", pricina oricărei discordii, nu existau în uzanțele lor și trăiau mulțumindu-se cu puțin. „Ei nu cunosc vîrsta de aur, spune relatarea călătoriei, și nu-și îngrădesc pămînturile cu șanțuri sau cu garduri; își lasă grădinile deschise, fără legi, fără cărți, fără judecători; dar, prin însăși natura lor, urmează ceea ce este drept și-l consideră rău și nedrept pe cel care se desfată chinuindu-și aproapele."

Plecînd din Cuba, Cristofor Columb se întoarse în Jamaica. Însemnă pe hartă toate detaliile coastei de sud a insulei, pînă la extremitatea ei orientală. Intenția lui era de a ataca insulele caraibilor și de a nimici această stirpe dăunătoare. Dar, din pricina nopților de veghe și a eforturilor, Amiralul se îmbolnăvi și fu silit să-și amîne realizarea proiectelor. Trebui să revină la Isabela, unde, sub înrîurirea aerului curat și a repausului, își redobîndi sănătatea, grație și îngrijirilor date de fratele său și de cei apropiați.

De altfel, situația coloniei îi reclama imperios prezența. Prin comportarea lui plină de cruzime, comandantul fortului Santo Tomás îi făcuse pe indigeni să se revolte. Dojenile lui don Diego, fratele lui Cristofor Columb, nu fuseseră luate în seamă. În timpul absenței lui Columb, acest comandant se dusese la Isabela și pornise către Spania, la bordul uneia dintre corăbiile cu care sosise în insula Española don Bartolomé, al doilea frate al Amiralului.

Între timp, însănătoșindu-se și neputînd să accepte să fie contestată autoritatea pe care o delegase reprezentanților săi, Columb hotărî să-l pedepsească pe cacicul care se revoltase împotriva comandantului fortului Santo Tomás. Mai întîi, trimise nouă oameni bine înarmați să pună mîna pe un redutabil cacic numit Caonabo. Șeful acestora, Ojeda, cu o cutezanță pe care avea s-o dovedească și mai tîrziu, îl răpi pe cacic dintre ai săi și-l aduse prizonier la Isabela. Columb porunci să fie îmbarcat pe o corabie care pleca spre Europa; aceasta naufragie și nimeni nu mai auzi vreodată ceva despre Caonabo.

Tocmai atunci, Antonio de Torres, trimis de rege și de regină să-l felicite pe Columb, sosi la Santo Domingo cu patru corăbii. Fernando se declara foarte mulțumit de succesele Amiralului și-l înștiința că hotărîse să înființeze un serviciu lunar de transport între Spania și insula Española.

Răpirea lui Caonabo provocase revolta generală a indigenilor. Aceştia urmăreau să-şi răzbune şeful batjocorit şi deportat pe nedrept. Doar cacicul Guacanagari, cu toate că luase parte la uciderea primilor coloni, rămînea credincios spaniolilor. Însoţit de don Bartolomé şi de cacic, Cristofor Columb porni împotriva rebelilor. Întîlni curînd o armată de băştinaşi al căror număr îl evaluă, exagerînd vădit, la o sută de mii. Oricum, armata fu pusă pe fugă de un detaşament alcătuit din două sute de infanterişti, douăzeci şi cinci de cîini şi douăzeci şi cinci de călăreţi. Această victorie restabili, în aparenţă, autoritatea Amiralului. Învinşilor le fu impus un tribut. Indienii din vecinătatea minelor trebuiră să plătească la fiecare trei luni o cantitate mică de aur iar ceilalţi, mai de departe, douăzeci şi cinci de livre de bumbac. Dar revolta nu era decît înăbuşită, nu stinsă. La chemarea unei femei, Anacaona, văduva lui Caonabo, indigenii se răzvrătiră pentru a doua oară; ei izbutiră chiar să-l atragă de partea lor pe Guacanagari, pînă atunci credincios lui Columb; apoi, distrugînd lanurile de porumb şi toate plantaţiile, se retraseră în munţi. Spaniolii se văzură ameninţaţi de toate ororile foametei şi declanşară teribile represalii împotriva băştinaşilor. Se spune că o treime din populaţia indigenă a pierit de foame, de boală şi de armele însoţitorilor lui Columb. Nefericiţii indieni plăteau scump relaţiile lor cu invadatorii europeni.

Cristofor Columb intrase în era încercărilor sorţii. În timp ce autoritatea lui devenea din ce în ce mai compromisă pe insula Española, reputaţia şi caracterul său erau supuse unor violente atacuri în Spania. El nu se afla acolo pentru a se apăra, şi ofiţerii pe care-i trimisese acasă îl acuzau sus şi tare de injustiţie şi de cruzime; insinuaseră chiar că Amiralul încerca să devină independent faţă de rege. Influenţat de aceste afirmaţii nedemne, Fernando numi un comisar însărcinat să cerceteze faptele incriminate şi să se ducă în Indiile Occidentale. Acest gentilom se numea Juan de Aguado. Alegerea acestui senior, destinat să îndeplinească o misiune de încredere, n-a fost fericită. Juan de Aguado era părtinitor şi avea idei preconcepute. El sosi la Isabela în luna octombrie, cînd Amiralul, aflat într-o expediţie de explorări, era absent şi începu prin a-l trata cu o extremă trufie pe fratele lui Cristofor Columb. În virtutea funcţiei sale de guvernator general, don Diego refuză să se supună ordinelor comisarului regelui.

Juan de Aguado se pregătea, deci, să se întoarcă în Spania, posedînd informații foarte incomplete, cînd un uragan teribil scufundă chiar în port corăbiile cu care venise. În insula Española nu mai rămăseseră decît două caravele. Revenind în colonie și dînd dovadă de o noblețe sufletească demnă de toată admirația, Cristofor Columb puse una dintre aceste nave la dispoziția comisarului regal, cu condiția ca el să se îmbarce pe cealaltă pentru a merge să se justifice în fața regelui.

Lucrurile se aflau în acest stadiu, cînd în insula Española fură descoperite noi zăcăminte de aur. Amiralul își suspendă plecarea. Cupiditatea avu puterea de a curma orice discuții. Nu se mai pomeni nici de regele Spaniei, nici de ancheta pe care o poruncise. Ofițerii se deplasară la noile terenuri aurifere; găsiră acolo pepite, unele cîntărind pînă la douăzeci de uncii și un bloc de chihlimbar greu de trei sute de livre. Columb puse să se construiască două forturi pentru a-i apăra pe mineri, unul la marginea provinciei Cibao, celălalt pe malurile rîului Hayna. După ce luă aceste măsuri de precauție, porni spre Spania, vrînd să se justifice cît mai curînd.

Cele două caravele părăsiră portul Santa Isabela la 10 martie 1496. Cristofor Columb avea la bordul navei sale două sute douăzeci și cinci de pasageri și treizeci de indieni. La 9 aprilie, el abordă pe insula Maria Galante și la 10 se aprovizionă cu apă de pe Guadalupe, unde avu o ciocnire destul de violentă cu băștinașii. La 20, părăsi această insulă prea puțin ospitalieră și, vreme de o lună, se războiu cu vînturile alizee. La 11 iunie, zăriră coastele Europei și a doua zi caravelele intrau în portul Cádiz.

A doua întoarcere a marelui navigator nu s-a mai bucurat de simpatia mulțimilor. Indiferența și invidia luaseră locul entuziasmului. Pînă și însoțitorii Amiralului îi erau împotrivă. Descurajați, dezamăgiți, neaducînd cu ei bogățiile pentru care se expuseseră atîtor primejdii și făcuseră atîtea eforturi istovitoare, se arătau acum nedrepți. Totuși, nu era vina lui Columb că exploatarea minelor costa mai mult decît profitul pe care-l aduceau.

Cu toate acestea, Amiralul fu primit la curte cu o anumită bunăvoință. Relatarea celei de-a doua călătorii îi readuse încrederea minților derutate. În definitiv, nu descoperise el, în timpul acestei expediții, insulele Dominica, Maria Galante, Guadalupe, Montserrat, Santa Maria, Santa Cruz, Puerto Rico, Jamaica? Nu explorase din nou Cuba și San Domingo? Columb își

combătu deci adversarii cu însuflețire, folosind chiar, împotriva lor, arma ironiei. Celor care contestau importanța descoperirilor sale, le propuse să facă astfel încît un ou să stea în echilibru pe unul dintre capete și, cum nu izbuteau, Amiralul sparse coaja la o extremitate și așeză oul pe partea aceea.

– Nu v-ați gîndit la soluția asta, le spuse el. Ei bine, totul e să gîndești!

IV

A treia călătorie: Madeira. – Santiago din arhipelagul Capului Verde. – Trinidad. – Prima observare a coastei americane a Venezuelei, dincolo de Orinoco, actualmente provincia Cumana. – Golful Paria. – Los Jardinos. – Tobago. – Grenada. – Margarita. – Cubaga. – Insula Española în perioada absenței lui Columb. – Întemeierea orașului Santo Domingo. – Sosirea lui Columb. – Nesupunerea coloniei. – Plîngeri în Spania. – Bobadilla trimis de rege să cerceteze comportarea lui Columb. – Columb pus în lanțuri și expediat în Spania împreună cu cei doi frați ai săi.– Aducerea lui în fața lui Fernando și a Isabelei. – Redobîndirea bunăvoinței regale.

Cristofor Columb nu renunțase încă să-și continue cuceririle dincolo de Oceanul Atlantic. Nici epuizarea, nici nedreptățile nu puteau să-l oprească. După ce triumfase, nu fără mari eforturi, în încleștarea cu intrigile dușmanilor, reușí să organizeze o a treia expediție sub auspiciile cîrmuirii spaniole. Regele îi încredință opt corăbii, patruzeci de călăreți, o sută de infanteriști, șaizeci de mateloți, douăzeci de mineri, cincizeci de agricultori, douăzeci de meșteșugari din diferite domenii, treizeci de femei, medici și chiar muzicieni. Amiralul mai obținu ca toate pedepsele în curs de executare pe teritoriul regatului să fie comutate într-o deportare în insule. El îi devansa astfel pe englezi în ideea atît de inteligentă de a popula noile colonii cu criminali pe care munca trebuia să-i reabiliteze.

Cristofor Columb ridică pînzele la 30 mai 1498, cu toate că suferea de gută și era încă bolnav de supărările care îi fuseseră pricinuite de cînd se întorsese în Spania. Înainte de a porni, află că o flotă franceză îl pîndea în largul capului San Vicente, vrînd să-i zădărnicească expediția. Pentru a o evita, se îndreptă spre Madeira, unde făcu o escală; de acolo, își trimise către

insula Española toate corăbiile, în afară de trei puse sub comanda căpitanilor Pedro de Arana, Alonso Sánchez de Carbajal şi a rudei lui, Juan Antonio Columb. El însuşi, cu o navă şi două caravele, o luă spre sud, cu intenţia de a trece ecuatorul şi de a căuta acele pămînturi meridionale care, potrivit opiniei general admise, trebuiau să fie mai bogate în produse de tot felul.

La 27 iunie, mica flotilă ajunse în insulele Sal şi Santiago, din arhipelagul Capului Verde. Ea porni din nou la 4 iulie, înaintă o sută douăzeci de leghe spre sud-vest, cunoscu îndelungate acalmii şi călduri toride şi, din dreptul peninsulei Sierra Leone, se îndreptă spre vest.

La 31 iulie, la amiază, un matelot semnală ivirea uscatului. Era o insulă situată la extremitatea de nord-est a Americii meridionale şi foarte aproape de coastă.

Amiralul o numi Trinidad şi întregul echipaj intonă *Salve Regina* cu voci recunoscătoare. A doua zi, 1 august, la cinci leghe de punctul semnalat anterior, nava şi cele două caravele ancorau lîngă promontoriul Alcatraz. Amiralul trimise pe uscat cîţiva mateloţi pentru a înnoi proviziile de apă şi de lemne. Coasta părea nelocuită, dar se distingeau numeroase amprente de animale care trebuiau să fie capre.

La 2 august, o luntre lungă, cu optzeci de băştinaşi, se apropie de corăbii. Aceşti indieni, înalţi, cu pielea mai albă decît aceea a indigenilor din insula Española, purtau pe cap un turban făcut dintr-o eşarfă de bumbac viu colorată, iar în jurul şoldurilor – o fustă scurtă din aceeaşi ţesătură. Încercară să-i atragă la bordul corăbiilor oferindu-le oglinjoare şi mici obiecte de sticlă; pentru a le inspira mai multă încredere, mateloţii începură chiar să danseze pe punte; dar băştinaşii, speriaţi de zgomotul tamburinelor, care li se păru a fi o manifestare ostilă, răspunseră cu un nor de săgeţi şi se îndreptară spre una dintre caravele; un pilot încercă şi atunci să-i îmblînzească, ducîndu-se printre ei; dar luntrea se îndepărtă curînd şi nu-şi mai făcu apariţia.

Cristofor Columb ieşi atunci în larg şi descoperi o nouă insulă, pe care o botează Gracia. Dar ceea ce credea el că ar fi o insulă era, de fapt, coasta americană, erau acele ţărmuri ale Venezuelei care formează delta fluviului Orinoco, întretăiată de multiplele braţe ale acestei mari căi de apă. În ziua aceea, continentul american a fost descoperit cu adevărat de Columb, ce-i

Imbarcarea lui Cristofor Columb

drept fără știința lui, și anume acea parte a Venezuelei numită provincia Cumana.

Între această provincie și insula Trinidad se află un golf primejdios, golful Paria, în care o navă rezistă cu greu curenților gonind extrem de rapid spre vest. Amiralul credea că navighează în largul mării și trebui să înfrunte pericole foarte mari în acest golf, pentru că fluviile de pe continent, umflate de o ploaie torențială, aruncau mase uriașe de apă asupra corăbiilor sale. Iată cum relatează Cristofor Columb acest incident, în scrisoarea trimisă regelui și reginei:

„Aflîndu-mă pe punte, la un ceas tîrziu din noapte, am auzit un fel de vuiet înspăimîntător; căutînd să străpung întunericul cu privirea, am văzut deodată marea, ca o colină de înălțimea unei corăbii, înaintînd încet spre noi, dinspre sud. Pe culmea acestei ridicături, venea un curent însoțit de un zgomot înfricoșător. Nu mă îndoiam că sosise momentul să fim înghițiți, și o emoție puternică mă cuprinde și astăzi cînd îmi amintesc noaptea aceea. Din fericire, curentul și valul trecură, se îndreptară spre gura canalului dintre cele două țărmuri, se zbuciumară acolo multă vreme, apoi se potoliră".

Cu toate dificultățile navigației, Amiralul, străbătînd marea a cărei apă devenea tot mai dulce pe măsură ce navele urcau spre nord, înregistră cîteva capuri, unul la est, pe insula Trinidad, capul Peña Blanca, altul la vest, pe promontoriul Paria, capul Lapa; de asemenea, mai multe porturi, printre care cel al Maimuțelor, situat la gura fluviului Orinoco. Columb debarcă la vest de promontoriul Cumana, fiind bine primit de numeroșii localnici. Spre apus, dincolo de promontoriul Alcatraz, regiunea era magnifică și indigenii spuneau că acolo s-ar găsi aur și perle din belșug.

Columb ar fi voit să rămînă cîtva timp pe această parte a coastei, dar nu descoperise nici un adăpost sigur pentru corăbiile sale. Și-apoi, sănătatea lui grav zdruncinată, vederea foarte slăbită îi cereau să se odihnească și se grăbea să ajungă în portul Isabela, în interesul lui, ca și al echipajelor istovite. Înaintă deci de-a lungul țărmului Venezuelei și, atît cît îi fu cu putință, întreținu relații cu indigenii. Aceștia erau foarte bine făcuți și aveau o fizionomie plăcută; așezările lor dovedeau un anume gust; în casele lor cu fațade se găseau cîteva mobile cioplite cu destul meșteșug. La gît purtau plăci de aur. Ținutul era superb; fluviile, munții, pădurile imense făceau din el un pămînt

al făgăduinței. Așa că Amiralul dădu acestui ținut armonios numele Gracia și, printr-o amplă disertație, încercă că facă dovada că acolo a fost odinioară leagănul neamului omenesc, paradisul terestru în care Adam și Eva au locuit vreme atît de îndelungată. Pentru a explica pînă la un anumit punct această opinie a marelui navigator, să nu uităm că el credea că se află pe țărmurile Asiei. Acest loc încîntător a fost numit de el Los Jardines.

La 23 august, după ce biruise, nu fără primejdii, nu fără trudă, curenții acelei strîmtori, Cristofor Columb ieși din golful Paria prin îngustul canal numit de el Boca del Dragón, nume păstrat pînă astăzi. Ajunși în largul mării, spaniolii descoperiră insula Tobago, situată la nord-est de Trinidad, apoi, mai spre nord, Concepción, astăzi Grenada. Atunci, Amiralul se îndreptă spre sud-vest și reveni către coasta americană; merse de-a lungul ei pe o distanță de patruzeci de leghe, descoperi, la 25 august, insula foarte populată Margarita și, în sfîrșit, insula Cubaga, așezată aproape de uscat. În acel loc, indigenii întemeiaseră o crescătorie de perle și culegeau prețiosul produs. Columb trimise o luntre pe țărm și efectuă schimburi foarte avantajoase, căci pentru niște cioburi de faianță sau cîțiva clopoței, obținu mai multe livre de perle, unele foarte mari și cu un luciu magnific.

Ajuns în acest stadiu al descoperirilor sale, Amiralul se opri. Tentația de a explora ținutul era mare, dar echipajele și șefii lor nu mai aveau energia necesară. S-a pornit pe ruta spre Santo Domingo, unde motive din cele mai grave îl chemau pe Cristofor Columb.

Înainte de a pleca în Spania, Amiralul îl autorizase pe fratele său să pună temeliile unui nou oraș. În acest scop, don Bartolomé străbătuse diferitele regiuni ale insulei. Găsind, la cincizeci de leghe de Isabela, un port magnific, la gura unui frumos fluviu, el a trasat primele străzi ale unei așezări care a devenit mai tîrziu orașul Santo Domingo. Acolo își stabili reședința don Bartolomé, în vreme ce don Diego rămînea guvernator al Isabelei. Astfel deci, prin pozițiile lor, cei doi frați ai lui Columb controlau întreaga administrare a coloniei. Dar mulți nemulțumiți se agitau și erau gata să se revolte împotriva autorității lor. Acestea sînt împrejurările în care Amiralul ajunse în Santo Domingo. El le dădu dreptate fraților săi care, de altfel, administraseră cu înțelepciune și-i chemă la ordine, printr-o proclamație, pe spaniolii revoltați. Apoi, la 18 octombrie, trimise cinci nave în Spania, cu un ofițer

Pescuitori de perle

avînd misiunea de a-l înştiinţa pe rege despre noile descoperiri şi despre starea coloniei, aflată în primejdie din pricina celor care incitau la răzvrătire.

În momentul acela, în Europa, situaţia devenea nefavorabilă pentru Cristofor Columb. De cînd plecase în a treia călătorie, calomniile la adresa lui şi a fraţilor lui nu încetaseră să se adune. Cîţiva răzvrătiţi, alungaţi din colonie, denunţau acaparatoarea dinastie Columb, stîrnind gelozia unui monarh orgolios şi ingrat. Regina însăşi, pînă atunci protectoarea fidelă a marinarului genovez, fu indignată văzînd cum este adus un convoi de trei sute de indieni smulşi din ţara lor şi trataţi ca nişte sclavi. Dar Isabel ignora faptul că un asemenea abuz fusese comis fără ştirea lui Columb şi în timpul absenţei lui. Amiralul fu socotit totuşi răspunzător şi, pentru a-i cunoaşte comportarea, curtea trimise în insula Española pe Francisco de Bobadilla, comandor de Calatrava, care primi titlurile de inspector regal de justiţie şi guvernator general. De fapt, asta însemna destituirea lui Columb. Investit cu această putere discreţionară, Bobadilla porni cu două caravele spre sfîrşitul lui iunie 1500. La 23 august, colonii zăriră cele două nave, care se pregăteau să intre în portul Santo Domingo.

Cristofor Columb şi fratele său, don Bartolomé nu se aflau acolo. Ei dirijau construirea unui fort în regiunea Xaragua. În lipsa lor, funcţia de comandant îi revenea lui don Diego. Bobadilla debarcă şi se duse să participe la serviciul divin, manifestînd în timpul acestei ceremonii o ostentaţie foarte semnificativă; apoi, convocîndu-l pe don Diego la reşedinţa sa, îi porunci să-i încredinţeze întreaga putere. Fiind anunţat printr-un mesager, Cristofor Columb veni în mare grabă. El luă cunoştinţă de scrisorile de acreditare ale lui Bobadilla şi, după ce le citi, acceptă să-l recunoască drept inspector regal de justiţie, dar nu şi drept guvernator general al coloniei.

Bobadilla îi remise atunci o scrisoare din partea regelui şi a reginei, concepută în aceşti termeni:

"Don Cristofor Columb, Amiralul nostru în ocean,

Am poruncit comandorului don Francisco de Bobadilla să vă explice hotărîrile noastre. Vă poruncim să le daţi crezare şi să îndepliniţi ceea ce vă va cere din partea noastră.

EU, REGELE; EU, REGINA."

Titlul de vicerege, care îi aparținea lui Columb potrivit înțelegerilor semnate în mod solemn de Fernando și de Isabel, nu era nici măcar pomenit în această scrisoare. Columb își stăpîni mînia îndreptățită și se supuse. Dar întreaga tabără a prietenilor fățarnici se ridică împotriva Amiralului dizgrațiat. Toți cei care-și datorau averea lui Columb îl învinuiră, îl acuzară că a vrut să devină independent. Absurde acuzații! Cum ar fi putut avea o astfel de intenție un străin, un genovez, aflat singur într-o colonie spaniolă?

Bobadilla socoti prilejul potrivit pentru a acționa cu asprime. Don Diego fusese întemnițat; noul guvernator îi puse curînd în lanțuri pe don Bartolomé și pe Cristofor Columb însuși. Acuzat de înaltă trădare, Amiralul fu îmbarcat împreună cu cei doi frați ai săi și o corabie îi duse în Spania, sub paza lui Alfonso de Vallejo. Acest ofițer, om curajos, socotind rușinos tratamentul la care era supus Columb, vru să-l dezlege. Dar Columb refuză. El, cuceritorul Lumii Noi, voia să ajungă ferecat în lanțuri în acest regat al Spaniei pe care-l îmbogățise!

Amiralul avu dreptate să se comporte astfel: văzîndu-l în această postură înjositoare, legat ca un criminal, tratat ca un bandit, opinia publică se revoltă. Recunoștința față de omul de geniu își croi drum printre pasiunile potrivnice atît de pe nedrept stîrnite. Un val de mînie se ridică împotriva lui Bobadilla. Influențați de acest curent, regele și regina dezaprobară sus și tare conduita comandorului și-i trimiseră lui Cristofor Columb o scrisoare afectuoasă, invitîndu-l la curte.

Fu încă o zi frumoasă pentru Columb. El apăru în fața lui Fernando și a Isabelei nu ca acuzat, ci ca acuzator; apoi, amintirea modului nedemn în care fusese tratat frîngîndu-i inima, bietul mare om plînse și-i făcu să plîngă și pe cei din jur. Își povesti viața cu mîndrie. El, care era acuzat de ambiții sedițioase, despre care se spunea că s-a îmbogățit din administrarea coloniei, se arătă așa cum era, aproape lipsit de mijloace de trai! Da, cel ce descoperise o lume nu avea un acoperiș sub care să se adăpostească!

Isabel, bună la suflet și compătimitoare, plînse împreună cu bătrînul marinar și, o vreme, nu fu în stare să-i răspundă, înecată de lacrimi. În sfîrșit, de pe buzele ei se desprinseră cuvinte pline de afecțiune; îl asigură pe Columb de înalta ei protecție; îi făgădui că-l va răzbuna împotriva dușmanilor săi; își ceru iertare pentru proasta alegere a acestui Bobadilla ca trimis în insule

Columb legat ca un criminal

și jură că-l va pedepsi exemplar. Îi cerea, totuși, Amiralului să lase să treacă un timp înainte de a fi reînscăunat guvernator, pentru a îngădui celor în cauză să-și recapete sentimentul onoarei și al dreptății.

Cuvintele calde ale reginei îl liniștiră pe Columb; se declară mulțumit de primire și recunoscu necesitatea răgazului cerut de Isabel. Ceea ce voia înainte de toate era să-și slujească în continuare țara, pe suveranul său adoptiv – și lăsa să se întrevadă mari înfăptuiri posibile în privința descoperirilor. Într-adevăr, cu toată scurtimea ei, cea de-a treia călătorie nu fusese infructuoasă și harta se îmbogățise cu nume noi: Trinidad, golful Paria, coasta Cumana, insulele Tobago, Grenada, Margarita și Cubaga.

V

A patra călătorie: o flotilă alcătuită din patru corăbii. – Gran Canaria. – Martinica. – Dominica. – Santa Cruz. – Puerto Rico. – Insula Española. – Jamaica. – Insulele Tortugas. – Insula de Los Pinos. – Insula Guanaja. – Capul Honduras. – Coasta americană de la Trujillo la golful Darién. – Insulele Limonare. – Insula Huerta. – Coasta Veragua. – Terenuri aurifere. – Revolta indigenilor. – Visul lui Columb. – Portobelo. – Los Mulatas. – Escală în Jamaica. – Mizerie. – Revolta spaniolilor împotriva lui Columb. – Eclipsa de lună. – Sosirea lui Columb în insula Española. – Întoarcerea lui Columb în Spania. – Moartea lui, la 20 martie 1506.

Cristofor Columb recucerise, la curtea lui Fernando și a Isabelei, întreaga prețuire care i se cuvenea. Poate că regele îi arăta încă o anumită răceală, cu toate că regina îl proteja cu căldură și fățiș. Totuși, titlul său oficial de vicerege nu-i fusese încă redat; om superior, Amiralul nu-l revendică. El avu satisfacția de a-l vedea pe Bobadilla destituit, atît pentru abuzurile sale de putere, cît și pentru că putarea sa față de indieni devenise atroce. Cruzimea acestui spaniol atinsese asemenea culmi încît, în timpul administrației sale, populația indigenă a insulei s-a împuținat în mod sensibil.

Insula Española începuse să împlinească promisiunile lui Columb, care afirmase că în mai puțin de trei ani veniturile coroanei vor crește cu șaizeci de milioane. Minele cele mai bine exploatate dădeau aur din abundență. Un sclav dezgropase pe malurile rîului Hayna un bloc cîntărind cît trei mii șase sute scuzi de aur. Se putea prevedea că noile colonii conțin bogății incalculabile.

Neputînd rămîne inactiv, Amiralul cerea cu insistență să întreprindă o a patra călătorie, cu toate că avea atunci șaizeci și șase de ani. Argumentele pe care le invoca în sprijinul efectuării acestei noi expediții erau foarte plauzibile. Într- adevăr, cu un an înainte de întoarcerea lui Columb, portughezul Vasco da Gama revenise din Indii după ce trecuse de capul Bunei

Speranțe. Or, ducîndu-se în același loc pe rutele vestului, mult mai sigure și mult mai scurte, Columb voia să facă o concurență serioasă comerțului portughez. Crezînd că ajunsese pe pămîntul Asiei, el susținea întruna că insulele și continentele pe care le descoperise nu erau despărțite de Moluce decît printr-o strîmtoare. El voia deci, chiar fără să revină în insula Española și în coloniile de acum înființate, să meargă drept în acest ținut al Indiilor. După cum se vede, viceregele decăzut redevenea navigatorul îndrăzneț din anii de început.

Regele încuviință cererea Amiralului și-i încredință comanda unei flotile alcătuite din patru nave, „Santiago", „Gallega", „Vizcaina" și o caravelă-căpitan. Cea mai mare dintre ele nu avea decît șaptezeci de tone, cea mai mică numai cincizeci. De fapt, erau niște cabotiere.

Cristofor Columb plecă din Cádiz la 9 mai 1502, cu un echipaj de o sută cincizeci de oameni. Îi luase pe fratele său, Bartolomé și pe al doilea fiu al său, Hernando, care abia împlinise treisprezece ani, fiind născut dintr-o a doua căsătorie.

La 20 mai, navele făcură o escală la Gran Canaria și la 15 iunie ajunseră într-una dintre Insulele Vîntului, Martinica; apoi se opriră în Dominica, Santa Cruz, Puerto Rico și, în sfîrșit, după o traversare norocoasă, la 29 iunie sosiră în fața insulei Española.

Sfătuit de regină, Columb n-avea de gînd să pună piciorul pe această insulă de unde fusese alungat într-un mod atît de nedemn. Dar caravela lui, prost construită, lăsa să intre apa; carena ei avea nevoie de reparații urgente. Amiralul ceru deci guvernatorului permisiuea de a intra în port.

Noul guvernator, care-i urmase lui Bobadilla, era un cavaler al ordinului Alcantara, Nicolás de Ovando, om drept și moderat. Printr-un exces de prudență, aducînd obiecția că prezența lui Columb în colonie ar putea da naștere la dezordini, el îi refuză totuși intrarea în port. Columb nu dădu frîu liber indignării pe care trebuie să i-o fi pricinuit o asemenea comportare, răspunzînd chiar cu un sfat înțelept acestui procedeu condamnabil.

Într-adevăr, flota care urma să-l ducă pe Bobadilla în Spania, transportînd uriașul bloc de aur și imense bogății, era gata să ridice pînzele. Dar vremea devenise amenințătoare și Columb, cu perspicacitatea lui de marinar, înregistrînd semnele unei furtuni apropiate, îi ceru guvernatorului să nu expună

primejdiei navele şi pe cei îmbarcaţi. Ovando nu vru să ia în seamă sfatul Amiralului. Corăbiile ieşiră în larg; nu ajunseseră la extremitatea orientală a insulei cînd un uragan teribil scufundă douăzeci şi una dintre ele, cu oameni şi bunuri. Bobadilla şi cei mai mulţi dintre duşmanii lui Columb se înecară, în timp ce, printr-o excepţie ca să zicem aşa providenţială, nava pe care se aflau resturile averii lui Columb evită dezastrul. Oceanul înghiţise aur şi pietre preţioase în valoare de zece milioane.

Între timp, nefiind primite în port, cele patru caravele ale Amiralului fugiseră din calea furtunii. Ele fură deteriorate şi împrăştiate, dar izbutiră să se reunească. La 14 iulie, uraganul le purtase pînă aproape de Jamaica. Acolo, curenţi puternici le duseră în faţa punctului numit El Jardin de la Reina, apoi spre est cart sud-vest. Mica flotilă luptă apoi şase zile fără a înainta mai mult de şaptezeci de leghe şi fu în sfîrşit împinsă către coastele Cubei, ceea ce duse la descoperirea insulelor Tortugas şi de los Pinos.

Cristofor Columb porni atunci spre sud-vest, pe mările acestea nestrăbătute de nici o navă europeană. Se avînta din nou pe drumul descoperirilor, trăind toate emoţiile pasionate ale navigatorului. Întîmplarea îl conduse către coasta septentrională a Americii; la 30 iulie întîlni insula Guanaja şi la 14 august atinse capul Honduras, această limbă de pămînt care, prelungindu-se prin istmul Panama, uneşte cele două continente.

Pentru a doua oară, Columb acosta astfel, fără să ştie, pe adevăratul pămînt american. El urmă contururile acestor ţărmuri timp de mai multe luni, trecînd prin tot felul de primejdii şi desenă profilul coastei, din locul numit mai tîrziu Trujillo, pînă la golful Darién. Arunca ancora în fiecare noapte, pentru a nu se îndepărta de uscat şi urcă pînă la acea extremitate orientală care se sfîrşeşte brusc cu capul Gracias a Dios.

Capul fu depăşit la 14 septembrie, dar Amiralul se pomeni izbit de rafale de vînt atît de violente încît el, cel mai bătrîn dintre membrii echipajelor, nu mai trecuse printr-o astfel de încercare. Iată cum relatează acest teribil episod în scrisoarea trimisă regelui Spaniei:

„Timp de optzeci de zile, valurile nu şi-au încetat asalturile şi ochii mei n-au văzut nici soarele, nici stelele, nici vreo planetă; corăbiile luau apă, pînzele erau rupte; parîmele, şalupele, greementul, toate erau pierdute; marinarii mei, bolnavi şi încremeniţi de spaimă, se consacrau pioaselor îndatoriri

ale religiei; fiecare se angaja să meargă în pelerinaj şi toţi se spovediseră unul altuia, temîndu-se că dintr-o clipă în alta viaţa li se va sfîrşi. Am văzut multe alte furtuni, dar nici una atît de îndelungată şi de violentă. Mulţi dintre cei care treceau drept mateloţi intrepizi îşi pierduseră curajul; dar ceea ce mi-a rănit adînc inima a fost suferinţa fiului meu, a cărui tinereţe făcea să-mi crească disperarea şi pe care-l vedeam pradă mai multor chinuri decît oricare dintre noi.

Fără îndoială, Dumnezeu şi nu altcineva îi insufla o astfel de putere; doar fiul meu reaprindea curajul şi întreţinea rezistenţa marinarilor supuşi unor eforturi istovitoare; în sfîrşit, s-ar fi zis că e un navigator care s-a maturizat înfruntînd furtunile, lucru uimitor, greu de crezut şi aducător de puţină bucurie în noianul de chinuri abătute asupra mea. Eram bolnav şi de mai multe ori am simţit că mi se apropie sfîrşitul.

În fine, pentru a-mi face nenorocul şi mai amar, douăzeci de ani de slujbă, de osteneli şi de primejdii nu mi-au adus nici un folos, căci mă aflu astăzi fără un adăpost în Spania şi doar hanul îmi oferă un azil cînd vreau să mă odihnesc sau să mă hrănesc cu bucatele cele mai ieftine; şi chiar şi aşa, mi se întîmplă adesea să nu-mi pot plăti tainul..."

Aceste cîteva rînduri nu arată oare ce suferinţe fără seamăn copleşiseră inima lui Columb? În mijlocul atîtor primejdii şi îngrijorări, cum mai putea el să păstreze energia necesară conducătorului unei expediţii?

Pe toată durata furtunii, corăbiile navigară de-a lungul coastei care poartă, succesiv, numele de Honduras, Mosquito, Nicaragua, Costa Rica, Veragua şi Panama. În această perioadă fură descoperite cele douăsprezece insule Limonare. În sfîrşit, la 25 septembrie, Columb se opreşte între mica insulă Huerta şi continent, apoi, la 5 octombrie, porneşte din nou şi, după ce marchează pe hartă golful Almirante, aruncă ancora în faţa satului Cariay. Acolo, navele fură reparate şi rămaseră pînă la 15 octombrie.

Cristofor Columb credea că ajunsese nu departe de gurile Gangelui şi băştinaşii, vorbindu-i despre o anume provincie Ciguare, înconjurată de apele mării, păreau să-i confirme opinia. Ei susţineau, de asemenea, că acolo se aflau bogate mine de aur, cea mai importantă fiind situată la douăzeci şi cinci de leghe spre sud. Amiralul ieşi deci din nou în larg şi începu să navigheze de-a lungul coastei împădurite a Veraguei. În această parte a

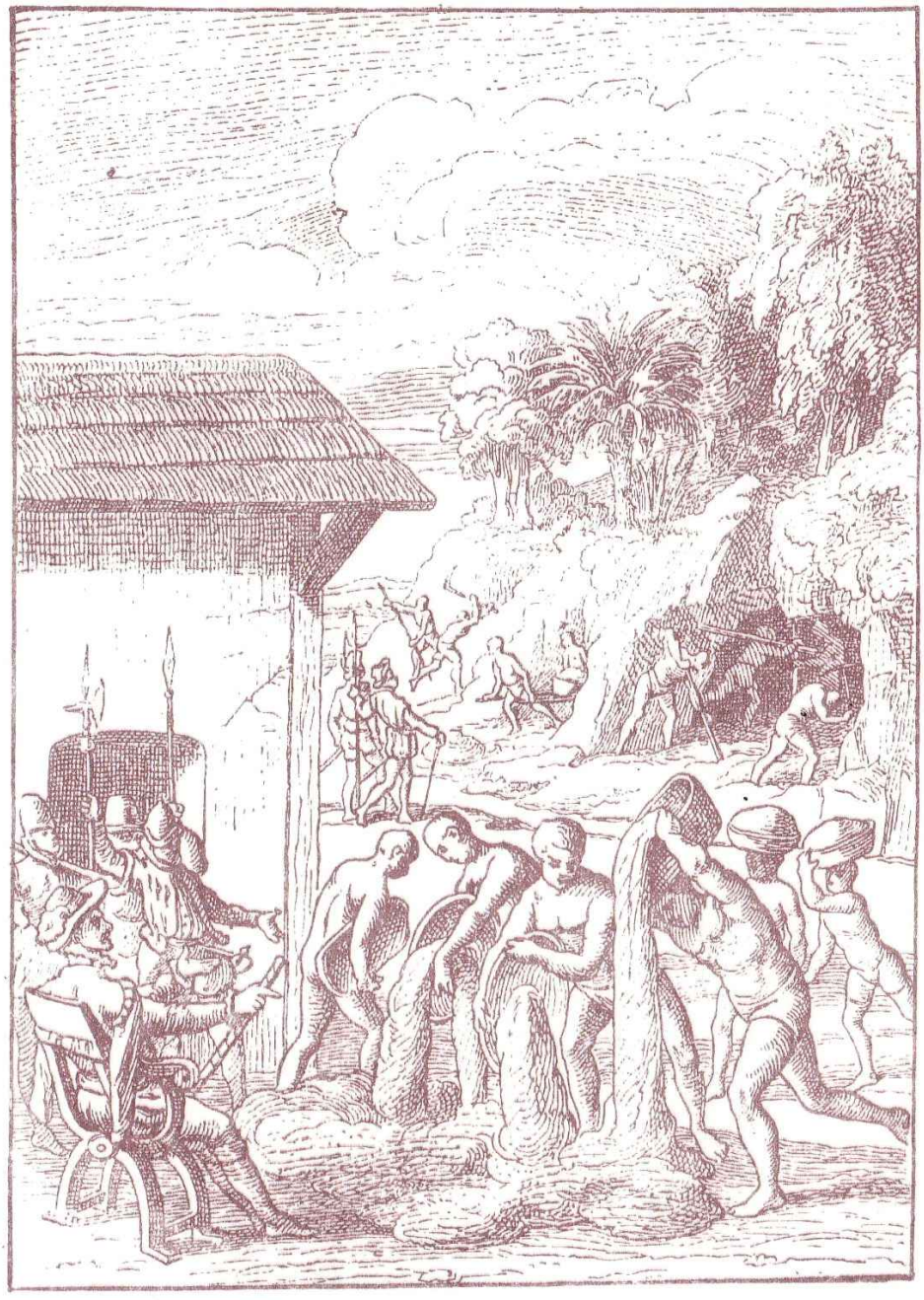

Mine de aur în Cuba

continentului, indienii păreau să fie foarte sălbatici. La 26 noiembrie, flotila intră în portul El Retrete, actualul Escribanos. Mîncate de carii, navele erau în cea mai jalnică stare; trebuiră să-şi prelungească escala, pentru a repara avariile. Părăsind portul, Columb se pomeni pradă unei furtuni mai teribile decît cele precedente:

„Timp de nouă zile, spune el, am fost convins că nu mai avem nici o speranţă de salvare. Nimeni n-a văzut vreodată o mare mai dezlănţuită şi mai înspăimîntătoare; era acoperită de spumă; vîntul nu ne îngăduia nici să înaintăm, nici să ne îndreptăm către un refugiu; mă imobilizase în această mare ale cărei valuri păreau de sînge; apa ei părea să fiarbă, ca şi cum ar fi fost pusă pe foc. N-am văzut niciodată un cer cu o înfăţişare atît de înfricoşătoare: arzînd o zi şi o noapte, ca un cuptor, arunca fulgere şi flăcări fără încetare şi mi-a fost teamă că pînzele şi catargele pot fi smulse în orice clipă. Tunetul bubuia atît de teribil, încît ai fi zis că ne va nimici corăbiile; în tot acest timp, ploaia cădea cu o asemenea violenţă, încît nu o puteai numi ploaie, ci mai curînd un nou potop. Copleşiţi de atîta chin şi zbucium, mateloţii mei chemau moartea ca pe o izbăvire; navele mele luau apă peste tot şi bărcile, ancorele, cordajele, velele, totul s-a pierdut încă o dată."

În timpul acestei îndelungate şi anevoioase navigaţii, Amiralul parcursese aproape trei sute cincizeci de leghe. Echipajele ajunseseră la capătul puterilor. El se văzu deci silit să se întoarcă din drum, pînă la Veragua; dar, negăsind acolo un adăpost sigur pentru corăbiile sale, mai merse puţin, pînă la vărsarea rîului Belén, astăzi rîul Yebra, unde ancoră în ziua de Bobotează a anului 1503. A doua zi, furtuna reîncepea, iar la 24 ianuarie, datorită creşterii subite a apelor rîului, otgoanele cu care erau legate corăbiile se rupseră şi flotila nu putu fi salvată decît cu mari eforturi.

Neuitînd ţinta principală a misiunii sale pe aceste pămînturi noi, Amiralul reuşise să stabilească relaţii frecvente cu indigenii. Cacicul din Belén se arăta binevoitor şi îi spuse că, la cinci leghe în interiorul uscatului, se află un ţinut în care minele de aur trebuiau să fie foarte bogate. La 6 februarie, Cristofor Columb trimise într-acolo un detaşament de şaptezeci de oameni, comandat de fratele său, Bartolomé. După ce străbătură un şes foarte accidentat şi tăiat de rîuri atît de sinuoase, încît unul dintre ele a fost traversat de treizeci şi nouă de ori, spaniolii ajunseră la terenurile aurifere. Erau imense şi se

întindeau cît vedeai cu ochii. Aurul era atît de abundent, încît un singur om putea să extragă o măsură în numai zece zile. De altfel, în patru ore, Bartolomé şi oamenii săi adunară o cantitate valorînd o sumă uriaşă. Apoi se înapoiară la corăbii. Văzînd rezultatul expediţiei, Amiralul hotărî să se stabilească pe coastă şi puse să se construiască barăci de lemn.

Minele din această regiune erau într-adevăr de o incomparabilă bogăţie; păreau inepuizabile şi, pentru a le exploata, Columb uită de Cuba şi de Santo Domingo. Îşi mărturiseşte entuziasmul într-o scrisoare trimisă regelui Fernando şi avem de ce să ne uimim constatînd că pana acestui mare om a aşternut ciudata frază care nu aparţine nici unui filozof, nici unui creştin:

„Aurul! Aurul! Excelent lucru! Din aur se nasc bogăţiile! Prin el se face totul pe lumea asta şi puterea lui e deseori de ajuns pentru a înălţa sufletele în paradis!"

Spaniolii munceau deci cu ardoare pentru a-şi umple corăbiile cu aur. Pînă atunci, relaţiile cu indigenii fuseseră paşnice, cu toate că oamenii aceia erau nesociabili. Dar curînd cacicul, iritat de uzurparea săvîrşită de străini, hotărî să-i masacreze şi să le ardă locuinţele. Într-o zi, deci, el se năpusti asupra spaniolilor cu un mare număr de războinici. Avu loc o bătălie înverşunată. Indienii fură respinşi. Cacicul fu capturat, cu întreaga sa familie; dar el şi copiii lui izbutiră să evadeze şi se refugiară în munţi, împreună cu mulţi dintre oamenii lor. Mai tîrziu, în aprilie, indigenii se strînseră într-o trupă foarte numeroasă şi-i atacară din nou pe spanioli, fiind în mare parte exterminaţi.

Între timp, sănătatea lui Columb era tot mai şubredă. Îi lipsea vîntul, pentru a părăsi acest adăpost. Era disperat. Într-o zi, zdrobit de oboseală, căzu şi adormi. În somn, auzi un glas compătimitor spunîndu-i aceste cuvinte pe care le vom reproduce textual, căci sînt pătrunse de o anumită religiozitate extatică făcînd parte din personalitatea piosului navigator:

„"O, nesăbuitule, de ce atîta încetineală în a crede şi a-l sluji pe Dumnezeul tău, Dumnezeul universului? Ce-a făcut el mai mult pentru Moise şi pentru David, slujitorul său? N-a avut cea mai duioasă grijă pentru tine, de cînd te-ai născut? Şi cînd ai ajuns la vîrsta la care puteai să-i împlineşti intenţiile, n-a făcut El ca numele tău să răsune glorios pe pămînt? Nu ţi-a dăruit Indiile, această parte atît de bogată a lumii? Nu ţi-a lăsat libertatea de

a-l slăvi potrivit voinței tale? Cine altul decît El ți-a pus la îndemînă mijloacele de a-i îndeplini proiectele? Intrarea în Ocean era apărată de lanțuri care nu puteau fi sfărîmate. El ți-a dat cheile. Puterea ta a fost recunoscută pe pămînturile îndepărtate și gloria ta a fost proclamată de toți creștinii. S-a arătat Dumnezeu mai binevoitor față de poporul lui Israel, cînd l-a ajutat să fugă din Egipt? L-a ocrotit El mai mult pe David cînd, din păstor, l-a făcut regele Iudeii? Întoarce-te spre El și recunoaște-ți greșeala, căci îndurarea Lui este nesfîrșită. Bătrînețea ta nu va fi o piedică în calea marilor înfăptuiri care te așteaptă; în mîinile tale se află cele mai strălucite moșteniri. Abraham nu avea o sută de ani și Sara nu trecuse de prima tinerețe cînd s-a născut Isac? Tu chemi un ajutor nesigur. Răspunde-mi: cine te-a expus atît de des atîtor primejdii? Dumnezeu sau oamenii? Foloasele, făgăduielile lui Dumnezeu nu sînt încălcate niciodată. Nu El este acela care, după ce i s-a îndeplinit o poruncă, susține că intențiile nu i-au fost înțelese și dă spuselor sale o nouă interpretare; nu El se străduiește să înfățișeze în mod favorabil actele arbitrare. Cuvintele Sale nu sînt înșelătoare; tot ceea ce făgăduiește dă cu prisosință. Procedează totdeauna astfel. Ți-am spus tot ceea ce a făcut Creatorul pentru tine; în această clipă, El îți arată prețul și recompensa primejdiilor și chinurilor la care te-ai expus pentru a-i sluji pe alții." Cu toate că eram împovărat de suferințe, am auzit toate aceste cuvinte; dar n-am avut puterea de a răspunde unor făgăduieli atît de sigure; m-am mulțumit să plîng asupra greșelilor mele. Și glasul a sfîrșit astfel: "Speră, ai încredere; faptele tale vor fi săpate în marmură, și pe bună dreptate"".

Îndată ce mai prinse puteri, Cristofor Columb se gîndi la plecare. Ar fi vrut să întemeieze pe coasta aceea o așezare, dar membrii echipajelor sale nu erau destul de numeroși pentru a risca să lase o parte dintre ei pe uscat. Cele patru caravele erau găurite de carii. Trebui să abandoneze una la Belén și ridică pînzele în ziua de Paști. Dar abia ajunsese la treizeci de leghe în larg, cînd apa începu să pătrundă într-o corabie. Amiralul trebui să se îndrepte în grabă spre coastă și sosi cu bine la Portobelo, unde lăsă corabia ale cărei avarii nu mai puteau fi reparate. Flotila nu mai era alcătuită decît din două caravele, fără șalupe, aproape fără provizii – și avea de parcurs șapte mii de mile. Ea urcă din nou de-a lungul coastei, trecu prin fața portului El

Retrete, întîlni grupul insulelor Mulatas și pătrunse în golful Darién. Este punctul extrem atins de Columb în est.

La 1 mai, Amiralul se îndreptă spre insula Española; la 10 mai, ajunsese în dreptul Insulelor Tortugas, dar nu putu să se împotrivească vînturilor, care-l împinseră înapoi spre nord-vest, pînă aproape de Cuba. Acolo, prins într-o furtună deasupra unui fund de mare ridicat, își pierdu pînzele, ancorele, iar navele se ciocniră în timpul nopții. Apoi, uraganul aruncîndu-l spre sud, reveni cu navele sale sfărîmate în Jamaica, ancorînd, la 23 iunie, în portul Santa Gloria, devenit golful don Cristobal. Amiralul ar fi vrut să ajungă în insula Española; acolo se găseau resursele necesare pentru a-și aproviziona corăbiile, resurse care lipseau cu totul în Jamaica; dar caravelele sale, roase de carii, „semănînd cu niște stupi de albine", nu puteau să încerce să parcurgă cele treizeci de leghe fără să se expună celor mai grave urmări. Cum să-i trimită un mesaj lui Ovando, guvernatorul insulei Española?

Între timp, caravelele luau apă prin nenumărate spărturi și Amiralul trebui să le tragă pe uscat; apoi se străduí să organizeze viața în comun pe aceste țărmuri. La început, indienii îl ajutară, furnizînd echipajelor alimentele de care aveau nevoie. Dar sărmanii mateloți, atît de greu încercați, își manifestau nemulțumirea față de Amiral; erau gata să se revolte și nefericitul Columb, doborît de boală, nu-și mai părăsea patul de suferință.

În această situație, doi viteji ofițeri, Méndez și Fieschi, se oferiră să încerce să ajungă în insula Española cu luntri indiene. Asta însemna o călătorie de două sute de leghe, căci ar fi trebut să urce coasta pînă la portul coloniei. Dar curajoșii ofițeri erau gata să înfrunte orice primejdii, știind că e vorba despre salvarea companionilor lor. Înțelegîndu-le propunerea îndrăzneață, pe care, în alte împrejurări, ar fi făcut-o el însuși, Cristofor Columb îngădui ca Méndez și Fieschi să plece. Apoi, nemaiavînd corăbii, aproape fără alimente, Amiralul rămase împreună cu echipajul său pe această insulă sălbatică.

Curînd, starea naufragiaților – li se poate spune astfel – ajunse atît de mizeră, încît se răzvrătiră. Orbiți de suferințe, companionii Amiralului își închipuiră că șeful lor nu îndrăznea să revină în portul al cărui acces îi fusese refuzat de guvernatorul Ovando. Crezură că acest surghiun îi privea și pe ei. Își spuseră că, interzicînd flotilei intrarea în porturile coloniei, guvernatorul

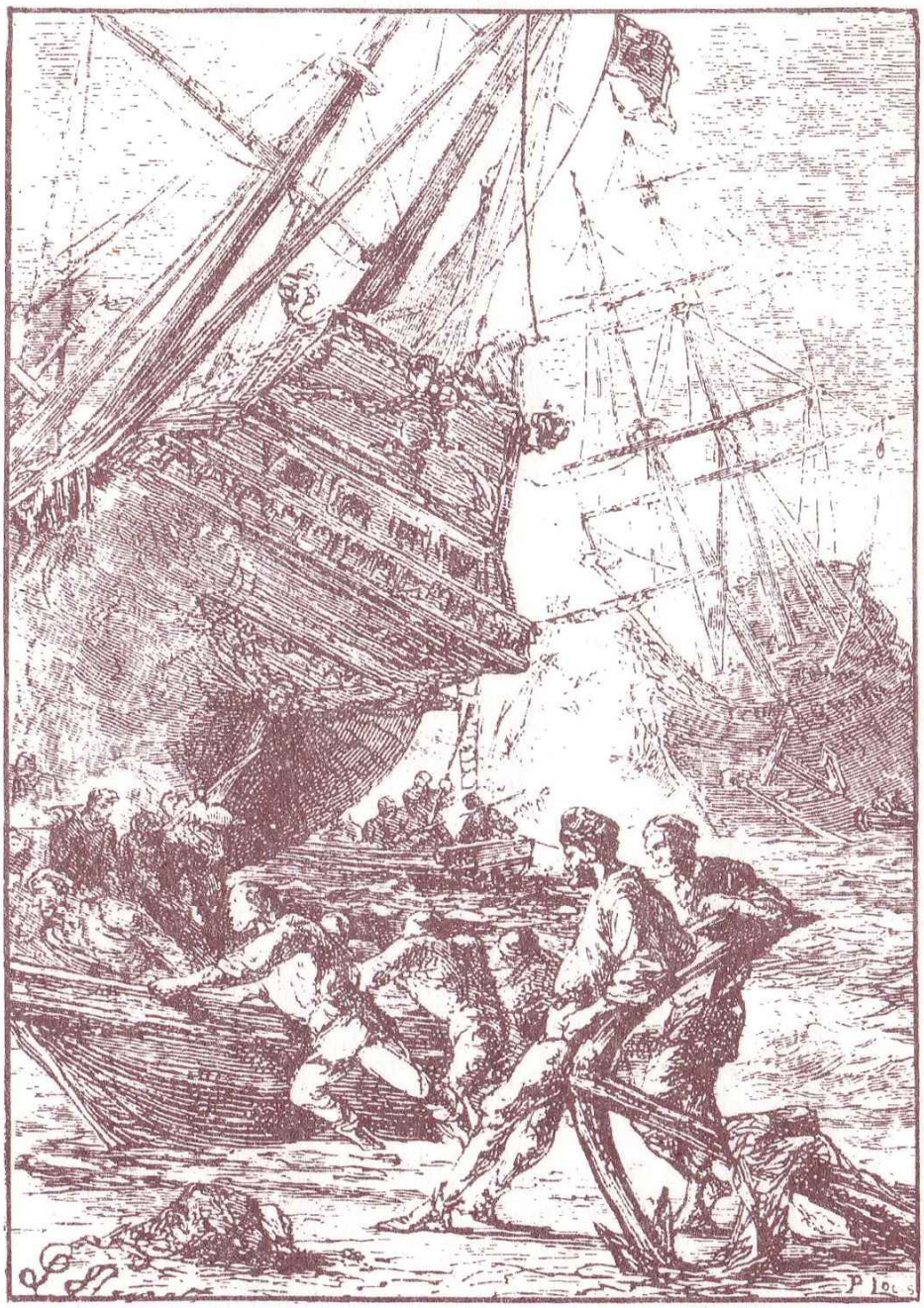

Amiralul trage pe uscat caravelele

trebuie să fi acționat din ordinul regelui. Aceste raționamente absurde atițară spiritele predispuse la rău și, în cele din urmă, la 2 ianuarie 1504, cei doi frați Porras, care erau căpitanul uneia dintre caravele și trezorierul militar, se așezară în fruntea celor nemulțumiți. Ei cereau să se întoarcă în Europa și se repeziră spre cabina Amiralului, strigînd „Castilia! Castilia!"

Columb era în pat, bolnav. Fratele și fiul său îi făcură un zid de apărare din trupurile lor. Văzîndu-l pe bătrînul Amiral, răzvrătiții se opriră și furia lor se domoli. Dar ei nu voiră să-i asculte mustrările și sfaturile; nu înțeleseră că nu se puteau salva decît printr-o cooperare generală, decît dacă fiecare, uitînd de sine, lucra pentru binele comun. Nu! Hotărîseră să părăsească insula oricum și prin orice mijloace. Porras și răzvrătiții alergară deci spre țărm; puseră mîna pe luntrile indigenilor și se îndreptară spre capătul dinspre răsărit al insulei. Acolo, nemaiținînd seama de nimic, beți de furie, jefuiră locuințele indiene, făcîndu-l astfel pe Amiral răspunzător de aceste violențe și-i duseră pe cîțiva sărmani băștinași la bordul luntrilor furate. Porras și ai săi continuară să navigheze; dar, la cîteva leghe în larg, fură surprinși de o furtună neașteptată și, ca să-și ușureze ambarcațiunile, îi aruncară pe captivi în mare. După această execuție barbară, luntrile încercară să ajungă în insula Española, așa cum făcuseră Méndez și Fieschi, dar fură mereu aruncate pe coastele Jamaicei.

Rămas doar cu prietenii săi și cu bolnavii, Amiralul izbuti să restabilească ordinea în această comunitate restrînsă. Dar mizeria creștea. Erau amenințați de foamete. Indigenii obosiseră să-i hrănească pe acești străini care-și prelungeau șederea pe insulă. Și-apoi, îi văzuseră pe spanioli bătîndu-se între ei, ceea ce le ucisese prestigiul. Băștinașii înțelegeau, în fine, că acești europeni nu erau decît oameni asemeni lor și învățară să nu-i mai respecte și nici să se teamă de ei. Autoritatea lui Columb asupra acestor populații indiene scădea deci din zi în zi și trebui să se ivească o împrejurare neprevăzută, de care Amiralul profită cu abilitate, pentru a-i reface prestigiul atît de necesar salvării companionilor săi.

O eclipsă de Lună, prezisă și calculată de Columb, urma să aibă loc într-o anume zi. În dimineața respectivă, Amiralul îi invită la o întîlnire pe cacicii de pe insulă. Aceștia răspunseră invitației și, cînd se reuniră în cortul lui Columb, el îi înștiință că Dumnezeu, vrînd să-i pedepsească pentru lipsa de

ospitalitate şi pentru măsurile ostile faţă de spanioli, n-avea să le mai dăruiască, în seara aceea, lumina Lunii. Într-adevăr, lucrurile se petrecură aşa cum îi prevenise Amiralul. Umbra Pămîntului ascunse Luna, al cărei disc părea devorat de un monstru formidabil. Înspăimîntaţi, sălbaticii se aruncară la picioarele lui Columb, implorîndu-l să intervină pe lîngă pronia cerească în favoarea lor şi făgăduindu-i să-i pună la dispoziţie toate bunurile lor. Prefăcîndu-se cu dibăcie că ezită, Columb „se lăsă convins" de rugăminţile indigenilor. Pretextînd că trebuie să ceară îndurare divinităţii, el se retrase în cortul său pe toată durata eclipsei şi nu reapăru decît în clipa în care fenomenul se apropia de sfîrşit. Atunci îi înştiinţă pe cacici că pronia se lăsase înduplecată şi, cu braţul întins, porunci Lunii să se ivească din nou. Curînd, discul ieşi din conul de umbră şi astrul nopţilor străluci în întreaga sa splendoare. Din ziua aceea, recunoscători şi supuşi, indienii acceptară autoritatea Amiralului, pe care puterile cereşti le-o impuneau în mod atît de vădit.

În timp ce aceste evenimente se petreceau în Jamaica, Méndez şi Fieschi îşi atinseseră de multă vreme ţinta. Aceşti curajoşi ofiţeri, după o miraculoasă traversare de patru zile realizată cu o luntre şubredă, ajunseseră în insula Española. Imediat, ei îi făcură cunoscută guvernatorului situaţia disperată a lui Cristofor Columb şi a companionilor săi. Ostil şi nedrept, Ovando îi reţinu mai întîi pe cei doi ofiţeri şi, sub pretextul că vrea să cunoască adevărata stare de lucruri, el trimise către Jamaica, abia după opt luni, un om de-al lui, un anume Diego de Escobar, care era inamicul declarat al Amiralului. Sosind în Jamaica, Escobar nu vru să comunice cu Cristofor Columb; nici măcar nu debarcă; se mulţumi să trimită pe uscat, la dispoziţia echipajelor aflate în cumplită suferinţă, „un porc şi un butoiaş cu vin"; apoi plecă, fără să ia pe nimeni la bord. Conştiinţa noastră refuză să creadă în posibilitatea unor asemenea infamii, dar, din nefericire, ele sînt prea adevărate!

Amiralul fu indignat de această crudă batjocură; dar nu se mînie şi nu protestă. Sosirea lui Escobar avu darul de a-i linişti pe naufragiaţi, dovedind că situaţia lor era cunoscută. Salvarea nu mai era, deci, decît o chestiune de timp şi moralul spaniolilor se ridică puţin cîte puţin.

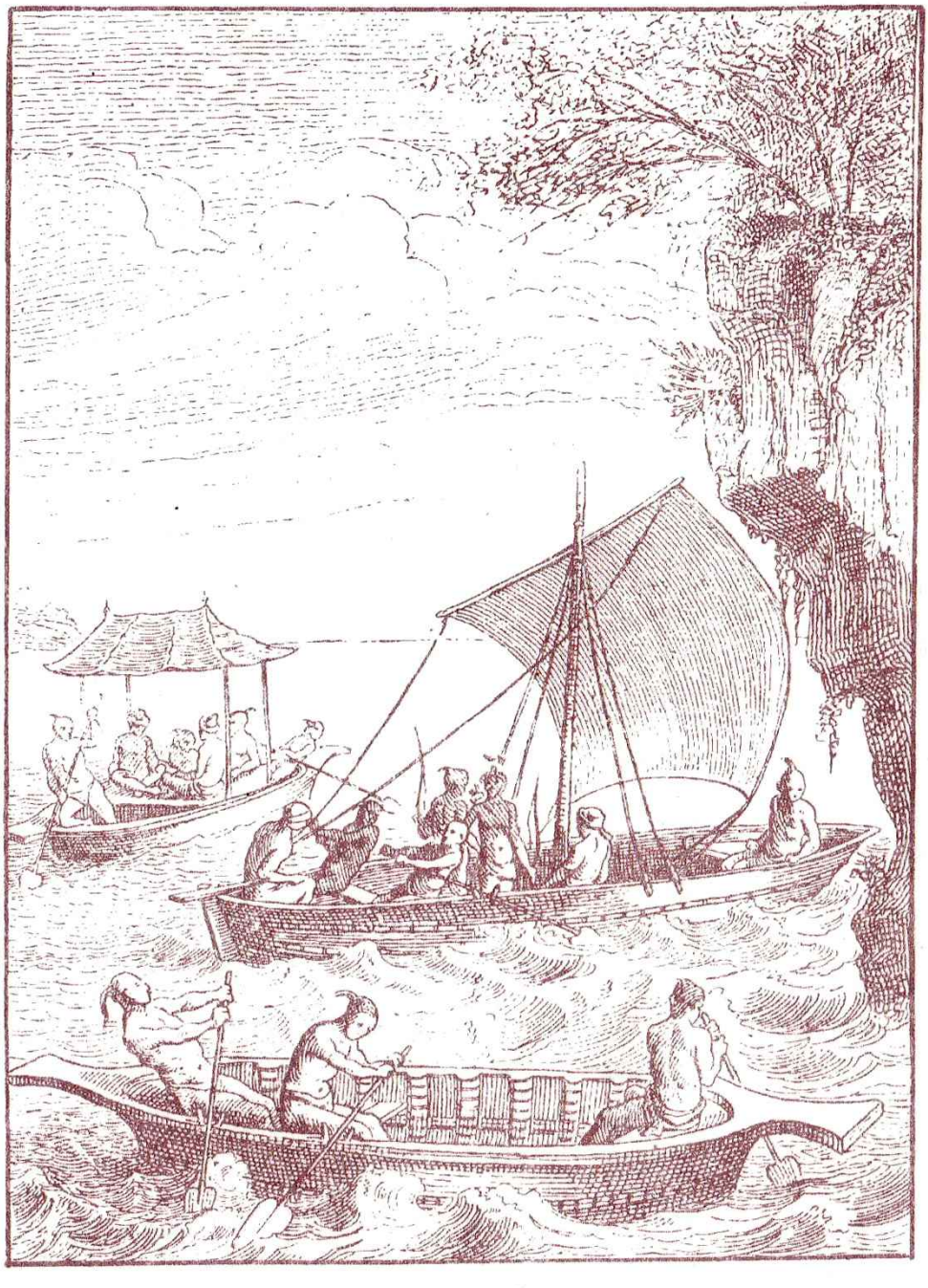

Bărci indiene

Amiralul încercă atunci să-i readucă lîngă el pe frații Porras și pe răzvrătiți, care, de cînd se răzlețiseră, devastau insula și se purtau cu o odioasă cruzime față de bieții indigeni. Le propuse să le acorde iertarea; dar smintiții răspunseră generoasei oferte venind să-l atace pe Columb în însuși refugiul său. Spaniolii rămași credincioși cauzei ordinii trebuiră să pună mîna pe arme. Prietenii Amiralului își apărară șeful cu bărbăție. Pierdură doar pe unul dintre ai lor în acest conflict amar și rămaseră stăpîni pe cîmpul de luptă, făcîndu-i prizonieri pe cei doi frați Porras. Răzvrătiții se aruncară la picioarele lui Columb care, ținînd seama de suferințele lor, îi iertă.

În sfîrșit, abia la un an după plecarea lui Méndez și Fieschi, sosi corabia echipată de ei pe cheltuiala lui Columb, pentru a-i repatria pe naufragiați. La 24 iunie 1504, se îmbarcară toți și, părăsind Jamaica, scena atîtor mizerii morale și fizice, se îndreptară spre insula Española.

Ajungînd în port, după o traversare fericită, Cristofor Columb fu primit mai întîi, spre marea lui uimire, cu multe onoruri. Om abil, nevrînd să contrarieze opinia publică, guvernatorul Ovando îl omagie pe Amiral. Dar această atitudine nu avea să dureze prea mult. Hărțuielile reîncepură. Atunci, nemaiputînd, nemaivrînd să le suporte, umilit, maltratat chiar, Columb închirie două corăbii, a căror comandă o împărți cu fratele său Bartolomé și, la 12 septembrie 1504, porni pentru ultima oară spre Europa.

Această a patra călătorie îmbogățise cunoașterea geografică a timpului cu Insulele Tortugas, Martinica, Limonarele, Guanaja, coastele Hondurasului, ale provinciei Mosquito, ale Nicaraguei, Veraguei, Costa Ricăi, precum și Portobelo, Panama, insulele Mulatas, golful Darién.

Furtuna avea să-l pună la încercare pe Columb și în timpul ultimei sale traversări a oceanului. Corabia îi fu grav avariată și trebui să se transbordeze, împreună cu echipajul său, pe aceea a lui don Bartolomé. La 19 octombrie, un formidabil uragan rupse catargul cel mare al navei, care trebui să navigheze șapte sute de leghe cu velatura descompletată. În fine, la 7 noiembrie, Amiralul intră în portul San Lúcar.

O veste tristă îl aștepta pe Columb. Protectoarea lui, regina Isabel, murise. Cine va mai avea grijă de bătrînul genovez?

Ingrat și invidios, regele Fernando îl primi cu multă răceală pe Amiral. Nu-l scuti nici de subterfugii, nici de tergiversări, nădăjduind să se elibereze

astfel de obligația respectării tratatelor pe care le semnase în mod solemn și sfîrși prin a-i propune lui Columb un orășel din Castilia, Camon de los Condes, în schimbul titlurilor și demnităților sale.

Atîta ingratitudine și lipsă de loialitate îl doborîră pe bătrîn. Sănătatea lui, atît de vătămată, nu se mai restabili și amărăciunea îl duse în mormînt. La 20 mai 1506, aflat la Valladolid, în vîrstă de șaptezeci de ani[11], el își dădu sufletul, rostind aceste cuvinte: „Doamne, îți încredințez spiritul și trupul meu".

Rămășițele pămîntești ale lui Cristofor Columb fuseseră depuse mai întîi în mănăstirea franciscanilor din Valladolid; apoi, în 1513, fură așezate în mănăstirea Santa Maria de las Cuevas din Sevilla. Se părea însă că marele navigator nu putea să aibă parte de odihnă nici după moarte. În anul 1536, trupul său a fost transportat în catedrala din Santo Domingo. Tradiția locală susține că după încheierea tratatului de la Basel, în 1795, înainte de a preda Franței partea orientală a insulei Santo Domingo, guvernul spaniol ar fi ordonat mutarea rămășițelor marelui călător la Havana; dar un călugăr ar fi înlocuit cu alte rămășițe pe cele ale lui Cristofor Columb și acestea din urmă ar fi fost depuse în strana catedralei, în stînga altarului.

Datorită manevrei acestui călugăr, inspirat poate de voința de a respecta ultimele dorințe ale lui Columb, care alesese Santo Domingo ca loc al mormîntului său, la Havana s-ar afla nu rămășițele ilustrului navigator, ci, probabil, cele ale fratelui său Diego.

Descoperirea în catedrala din Santo Domingo, la 10 septembrie 1877, a unei cutii de plumb conținînd oseminte omenești și purtînd o inscripție care ar dovedi că ea conține rămășițele *descoperitorului* Americii pare să confirme întru totul tradiția amintită[12].

De altfel, nu contează dacă trupul lui Cristofor Columb se află la Santo Domingo sau la Havana: numele și gloria lui ființează pretutindeni.

---

11) Cincizeci și cinci de ani (vezi nota 7).

12) La sfîrșitul secolului trecut, rămășițele lui Cristofor Columb (sau ale lui Diego...) au fost aduse în Spania și definitiv înhumate în catedrala din Sevilla.

DESCOPERIREA AMERICII

Sumarul hărților și al gravurilor
reproduse în facsimil după operele originale,
cu indicarea surselor

CRISTOFOR COLUMB. – Desenat după Paul Jove, *Vitae illustrium virorum*. – *Basileae, Parna*, in-fol ..... Frontispiciu
VEDERE IMAGINARĂ A UNUI PORT SPANIOL. – După Th. de Bry, *Grands voyages, Americae*, pars IV, planșa I .. pag 17
CONSTRUIREA UNEI CARAVELE. – După Th. de Bry, *Grands voyages, Americae*, pars IV, planșa XIX pag 25
CRISTOFOR COLUMB PE CARAVELA SA. – După Th. de Bry, *Grands voyages, Americae*, pars IV, planșa IV..... pag 33
HARTA ANTILELOR ȘI A GOLFULUI MEXIC. – După Th. de Bry, *Grands voyages, Americae*, pars IV..... pag 60
ÎMBARCAREA LUI CRISTOFOR COLUMB. – După Th. de Bry, *Grands voyages, Americae*, pars IV, planșa VIII ... pag 77
PESCUITORI DE PERLE. – După Th. de Bry, *Grands voyages, Americae*, pars IV, planșa XII..... pag 81
MINE DE AUR DIN CUBA. – După Th. de Bry, *Grands voyages, Americae*, pars V, planșa I ..... pag 93

SUMAR

I. – Descoperirea Madeirei, a insulelor Capului Verde, a Azorelor, a Guineei și a Congoului. – Bartolomeu Dias. – Caboto și Labradorul. – Aspirațiile geografice și comerciale în Evul mediu. – Eroarea generală admisă în legătură cu distanța care despărțea Europa de Asia. – Nașterea lui Cristofor Columb. – Primele sale călătorii. – Proiectele sale respinse. – Timpul petrecut de el în mănăstirea franciscanilor. – Este primit, în fine, de Fernando și Isabel. – Înțelegerea din 17 aprilie 1492. – Frații Pinzón. – Trei caravele armate în portul Palos. – Plecarea din 3 august 1492..... pag 13

II. – Prima călătorie: Gran Canaria. – Gomera. – Variație magnetică. – Simptome de revoltă. – Pămînt! Pămînt! – San Salvador. – Luare în stăpînire. – Conceptión. – Fernandina sau Grande Exuma. – Isabela sau Insula Lungă. – Insulele Mucare. – Cuba. – Descrierea insulei. – Arhipelagul Nuestra Señora. – Insula Española sau Santo Domingo. – Insulița Tortuga. – Cacicul la bordul „Santa Mariei". – Caravela lui Columb eșuează și nu poate fi ranfluată. – Insulița Monte Cristi. – Întoarcerea. – Furtună. – Sosirea în Spania. – Omagii aduse lui Cristofor Columb..... pag 37

III. – A doua călătorie: o flotă de șaptesprezece nave. – Insula Hierro.– Dominica. – Maria Galante. – Guadalupe. – Canibalii. – Montserrat. – Santa Maria la Redonda. – San Martín și Santa Cruz. – Arhipelagul Las Once Mil Virgenes. – Insula San Juan Evangelista sau Puerto Rico. – Insula Española. – Primii coloniști masacrați. – Întemeierea orașului Isabela. – Trimiterea în Spania a două corăbii încărcate cu bogății. – Fortul Santo Tomás, ridicat în provincia Cibao. – Don Diego, fratele lui Columb, numit guvernator al insulei. – Jamaica. – Coasta Cubei. – Remora. – Întoarcerea la Isabela.

– Cacicul luat prizonier. – Revolta indigenilor. – Foamete. – Columb calomniat în Spania. – Trimiterea comisarului Juan de Aguado la Isabela. – Minele de aur. – Plecarea lui Columb. – Sosirea lui la Cádiz. . . . . pag 57

IV. – A treia călătorie: Madeira. – Santiago din arhipelagul Capului Verde. – Trinidad. – Prima observare a coastei americane a Venezuelei, dincolo de Orinoco, actualmente provincia Cumana. – Golful Paria. – Los Jardinos. – Tobago. – Grenada. – Margarita. – Cubaga. – Insula Española în perioada absenței lui Columb. – Întemeierea orașului Santo Domingo. – Sosirea lui Columb. – Nesupunerea coloniei. – Plîngeri în Spania. – Bobadilla trimis de rege să cerceteze comportarea lui Columb. – Columb pus în lanțuri și expediat în Spania împreună cu cei doi frați ai săi. – Aducerea lui în fața lui Fernando și a Isabelei. – Redobîndirea bunăvoinței regale. . . . . pag 75

V. – A patra călătorie: o flotilă alcătuită din patru corăbii. – Gran Canaria. – Martinica. – Dominica. – Santa Cruz. – Puerto Rico. – Insula Española. – Jamaica. – Insulele Tortugas. – Insula de Los Pinos. – Insula Guanaja. – Capul Honduras. – Coasta americană de la Trujillo la golful Darién. – Insulele Limonare. – Insula Huerta. – Coasta Veragua. – Terenuri aurifere. – Revolta indigenilor. – Visul lui Columb. – Portobelo. – Los Mulatas. – Escală în Jamaica. – Mizerie. – Revolta spaniolilor împotriva lui Columb. – Eclipsa de lună. – Sosirea lui Columb în insula Española. – Întoarcerea lui Columb în Spania. – Moartea lui, la 20 martie 1506 . . . . . pag 89

VI. – Sumarul hărților și al gravurilor. . . . . pag 107

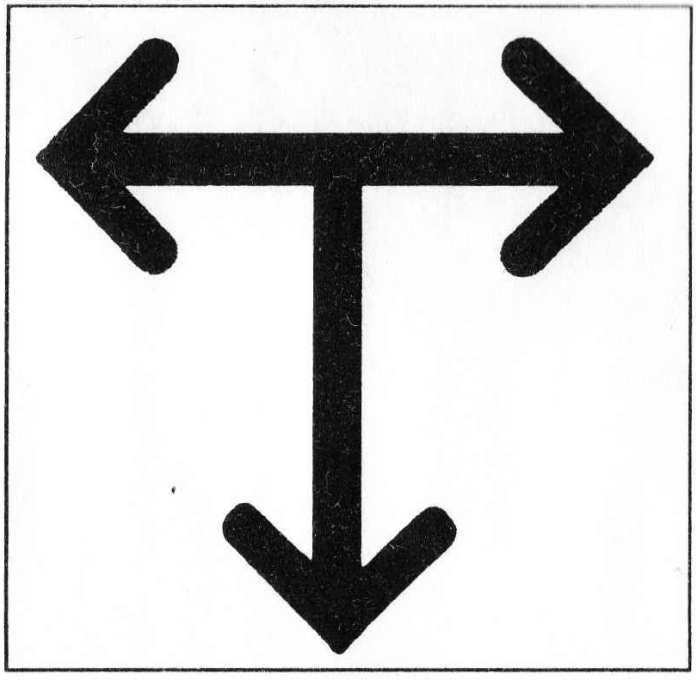

COLECȚIA ȚĂRMURI

O curiozitate de nestăpînit i-a împins să cutreiere
cele mai îndepărtate colțuri ale planetei și chiar să părăsească
Terra pentru a cuceri Cosmosul, trecînd adesea de limitele
posibilităților umane. Au în sînge dorința de aventură
și antidotul acestei boli încă nu a fost descoperit.
Rezistînd celor mai grele încercări,
înfruntînd agresivitatea și indiferența semenilor, ei, aventurierii,
visători incurabili și eterni adolescenți, continuă lupta.

Colecția Țărmuri
vă oferă prilejul să-i însoțiți pretutindeni.

Editor Valentin Nicolau
Redactor Angela Cismaş
Apărut 1992 Bucureşti
Tiraj 20000 exemplare
Coli de tipar 7; format 16/61X86
Tipărit sub comanda nr. 20696
Regia Autonomă a Imprimeriilor
Imprimeria CORESI Bucureşti

COLECȚIA TĂRMURI

Într-adevăr, la 3 noiembrie 1492, în duminica de după sărbătoarea tuturor sfinților, la răsăritul soarelui, pilotul navei-amiral „Maria Galante" strigă: „Veste Bună! Iată pământul!" Pământul era o insulă împădurită...

În acest an jubiliar, apariția ediției integrale a cărții lui Jules Verne, încă inedită publicului român, dobîndește și semnificația asocierii, peste timp, a doi dintre cei mai pasionați călători în Necunoscut pe care i-a zămislit specia umană... Parafrazînd finalul vibrantului elogiu adus de scriitor omului de acțiune, putem afirma cu deplină îndreptățire: numele și gloria lor ființează pretutindeni.

Cristofor Columb

ISBN 973-9144-16-0

PREȚ 298+2 TL = 300 LEI